

Jon

o

Yesus awagamun Jon mar tonta Gamuk ameb lehaqta

Jon in Yesus awagamun dimunta ka mar tonim in kazaq bilam, Yesus in God ago gamuk nog ham. In mat diq iyim i gilikmanib osad in Amam God ago gibilan kamta ham. Jon nazaq haqad in Yesus abin kazaq i giqisihun. Yesus in God atatin diqta. Teq God in mat atowun emim eman on mataw gilumsihnan bolta amatin na Yesus-mo. Jon anad on mataw Yesus awagamun ka hurit kemad teq in abin nazaq diqta anan helmo haq daqay haqad in wagam ka mar tonta. In anad am, On mataw Yesus anan helmo haqeq teq in kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham (Jon 20.31 nab ni ahol waq). Na ezaqgo Yesus inmo ahol anan bilam, Ya bilaqne bret dimunta Heven-ib usim hitimta na nog ham. On mataw ya iwageq inon neq daqayta na in gigemnan a ta hi moq daqay ham (Jon 6.32-35).

Mataw ezeqman Matyu, Mak teq Luk in gigo wagam mar tonan abeb ulig asor le tihiqiyan teq Jon in wagam ka mar ton. Teq Yesus ago gamuk kabemmo mataw ezeqman na a hi mar toniyta na Jon amomo wagam kab mar tonta.

Teq Jon 7.53 nab ni lain araq kazaq hureqan ussa ahol waqdaq. Mataw asor in 7.53-8.11 na anan bilaqay, Jon gamuk na a hi mar ton

daqagya haqayta. Naqmo mat araq mar tonta haqayta.

**God ago gamuk in mat diq iyim
bo on mataw gilikmanib
gwahtiqim os**

God ago Gamuk on mataw giqeman kuluwa-kuluwmo osayta na in mat diqmo iyim og kab gwahtim

¹ Kwaziq diqmo God ago Gamuk in tugosta. Gamuk na God inaq osad teq Gamuk na in God-mo. ² Nagah bunmo og kab a hi gwah-tiqsamo mebmemo diq Gamuk na God inaq osta. ³ Gamuk naqmo in nagah bunmo giqamta. Nagah araq diq dante araqab a hi gwahtimta. Haiqqam. ⁴ Teq on mataw kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta na alulin Gamuk nabmo usaqta. Gamuk na in saw anuwan nog iyad on mataw bunmo gimalib worireqaqta. ⁵ Teq saw anuwan na romriqab oysa romriq in saw anuwan na a hi wolmiyaqta.

⁶ Ari God in mat araq eman bol. In anan Jon haqayta. ⁷ Jon saw anuwan na anan bilaq kemnan bolta. In on mataw gibilenid in bunmo saw anuwan na anan helmo haq daqay haqad in bolta. ⁸ Inmo saw anuwan na a haiqta. Haiqqam. In saw anuwan na anan on mataw gibilennan haqad bolta.

⁹ Saw anuwan hel diqta on mataw bunmo gimalib worireqaqta na in og kab tugwahtiqyaq.

¹⁰ Gwahtiqadmo in on mataw og kabta gilikmanib

tuqos. Inmo nagah bunmo og kab giqeman gwahtiqiyta. Teq on mataw og kabta in mat na ahol waqad in ahol a hi waq hasiy. ¹¹ Mat na asenlulmo diq gigo hib bolta teq in asenlul na baymuzim a hi waziniy. ¹² Ari on mataw mat na ahol waq hasim waziniyta na bunmo, mat na in giqeman in God ago onminmo diq tiqiyiy. Na ezaqgo on mataw na in anan helmo haqiyta na ago iyan. ¹³ Teq on mataw God ago onmin iyiya na in mataw og kabta gilulib a hi gwahtiqiyta. Teq in og ka ago daqib a hi gwahtiqiymo. Mataw ginad bilaqsa giqonan amun emayta nazaq in a hi gwahtiqiy. Haiqqam. God-mo in on mataw na giqeman in ago onmin tiqiyiyta.

¹⁴ Ari God ago gamuk na in mat diq iyim i gilik-manib osta. Ossa i in ahol anuwan ahol tuwawta. I in ahol anuwan ahol waqad i bilaqne God atatin amulikmo osaqta naqmo ahol anuwanta ahol waq nog iy. Teq i ahol waqsa in agem dimunta igaqta na teq in gamuk heltaqmo bilaqta na in aholib ate gwalim ussa i ahol tuwaw.

¹⁵ Teq Jon in mat naqmo anan on mataw gibilenad in lileyim kazaq gibilan, Ya mat naqmo anan gibilenad kazaq bilayta ham. Mat ya ibeb boldaqta na in yaqgo danmebta hay ham. Na ezaqgo hay ya a hi gwahtiqsamo in tuqosta na ago iyan haqad ya bilayta ham.

¹⁶ Teq mat nawa Jon anan bilamta na in agem dimunta igad gamuk helta gibilenaqta na aholib ame gwalad usim wazbalim i gimalib woqaqta. Woqsa in aholib daq dimdimunta usaqta na amalib in i bunmo tigidimun tonaq. Gidimun tona i daq dimdimunta na loyinsa in nagah

mebmebmo God igta na uriyam bugaq. ¹⁷ Na ezaqgo God ago maror in mebmebmo igta na Moses abenab bolan i wawta. Ari God agem dimunta igaqta na teq in ago daq helta nagan bunmo Yesus Kraism abenab bolta. ¹⁸ Mat araq ame anonab God asit ahol a hi wamta. Haiq diqmo. God atatin amulikmo osaqta naqmo in God giqisihunta. Inmo God diqta teq in Amam abuknibmo osaqta. In amomo God eman i gimeb ulal iysa i ahol waqauqta.

Jon mataw huz negyaqta na in on mataw gamuk gibilenyaq

(Matyu 3.1-12; Mak 1.2-8; Luk 3.15-17)

¹⁹ Ari Juda mataw aseseqta na in mataw tamaz emayta gigo asor teq Liway mataw Tempel-ib kabiyy emayta gigo asor giqeman in Jerusalem hulosis Jon ago hib bolim tisusumun ugiy, Ni nog diq? haqiy. ²⁰ Haqan Jon gibilen kam. Gibilen kemad in ahol alulin na a hi isihyaq. Haiq. In gamuk bilaq sireqimmo kazaq bilam, Ya Kraism a haiq ham. ²¹ Haqan mataw na a ta susumun ugiy, Ta ezaq? haqiy. Luweq ni Elaija iydaq haqiy. An Jon bilam, Haiq ham. Haqan in bilaqiy, Luweq i God ago nantut amen emad osauqta na ninmo iydaq haqiy. Haqan Jon bilam, Na haiqmo ham. ²² Haqan in buloniy, Ni nog? haqiy. I muleqeq ta leheq mataw i giqeman bolta na naga gamukin gibilenam? haqiy. Ta ninmo nihol anan ezaq haqaq? haqiy. ²³ Haqan Jon bilam, Mat aqez saw amatawun haiqtab lileyim bilaqaq, Ne Iyahta ayon dan wastitayiy haqaqta na yaqmo kawa ham. *Aisaya 40.3*

Kwaziqmo God ago nantut Aisaya bilamta nazaq ham.

²⁴ Ari mataw ginan Farisi haqayta naqmo in mataw na giqeman Jon agerab boliyta. ²⁵ An Jon in gigo susumun amenin nazaq eman mataw na buloniy, Ni bilaqag, Ya Kraisa a haiq haqag haqiy. Ad ya Elaija a haiqmo haqag haqiy. Teq ya God ago nantut na a haiqmo haqag haqiy. Nazaq iyan teq ni nagaqgo mataw huz negaq? haqiy.

²⁶ Haqan Jon amenin emim bilam, Ya mataw yuwibmo huz negaiqta ham. Ari ne gilikmanib mat araq nawa turaq ham. Teq ne in ago a hi huritayta ham. ²⁷ Mat na ya ibeb nawa bolaqta ham. In abin ya ibin uriyamta ham. Ya in ahagenibta ham. In yaqgo Iyahta ham. Ya in ago kabibiy mat samanta ham.

²⁸ Jon yuw Jodan aqurumun kazaq ban uliq anan Betaniy haqayta na agerab luwad mataw huz negsa daq na gwahtimta.

Yesus in God ago Sipsip Amidon

²⁹ Ari tarom iyim saw tihastitayan Yesus Jon ago hib bolsa in ahol tuwam. Ahol waqadmo in on mataw nab turiyta na gibilenim bilam, Ne ahol waqiy ham. God ago Sipsip Amidon* kawaqmo tubol ham. In teq on mataw og saw bunmo gigo daq meqinta tigiwalemdaq ham. ³⁰ Ya kwaziqmo mat kaqmo anan bilayta ham. Ya bilay, Mat araq ya ibeb boldaqta na in yaqgo danmebta hay ham. Na ezaqgo hay ya a hi gwahtiqaqmo in tuqosta na ago iyan hay ham. ³¹ Yaqmo in ago a hi huritta ham. Teq ya bolim on mataw huz negaiqta ka

* 1:29:

alulin in kazaq ham. Ya on mataw huz negsa mat ko Isrel gimeb ulal iydaq haqad ya kazaq emaiqta ham. ³² Jon nazaq haqad teq in kazaq gibilan, God ago Bugaw Dimunta ah husta nog iyim Heven hulosim gehitiqim mat ko aholib soqotim ossa ya ahol way ham. ³³ Yaqmo in ago a hi huritta ham. Teq mat ya iqeman ya bolim mataw yuwub huz negaiqta na in ya ibilenim bilam, Yaqgo Bugaw Dimunta gehitiqeq mat araq aholib soqoteq ossa ni ahol waqad teq ni ninad emdaq, Mat God ago Bugaw Dimunta amalib on mataw huz negdaqta na amatin nawaqmo haqdaq haqad in ya ibilan ham. ³⁴ An ya daq na ahol tuway ham. Ahol waqim ya bilaqaiq, Mat ko in God atatin haqaiq ham.

Yesus disaipel gigermo giwam

³⁵ Ari tarom iyim saw tihastitayan Jon ago disaipel giger nenaq saw nab a ta turiy. ³⁶ Tursa Yesus bo lehsa Jon ahol waqad tibilam, Ne ahol waqiy ham. God ago Sipsip Amidon kowaqmo tilehaq ham. ³⁷ Haqan disaipel giger na nazaq huritadmo in Yesus muzim inaq tilehiy. ³⁸ Lehsa Yesus ahol buliyim giger na muzim bolsa gibiyad in gibilan, Ne naga nagunay? ham. An in buloniy, *Rabbi* haqiy ni edob osaqta? haqiy. (Hibru nanib gamuk 'rabbi' na alulin in 'tisa' haqayta.) ³⁹ An Yesus gibilan, Ne boleq ahol waqiy ham. Haqan giger na lehim Yesus ago bit in osaqta na ahol tuwaqiy. Ahol waqad luwsa in 4 kilok imisor nazaq iysa iyan in Yesus inaq tuqosiy.

⁴⁰ Mataw giger Jon ago nan huritim Yesus muzim inaq lehiyta na gigo araq na anan Andru

haqayta. In abab anan Saimon Pita. ⁴¹ Abeb Andru muleqim ta bolim iturimmo in le abab Saimon nagunim ahol waqadmo tubulon, I Mesaya ahol tuwaw ham. (Hibru nanib gamuk ‘Mesaya’ na alulin in ‘Krais’† haqayta.) ⁴² Andru nazaq bilaqim teq in Saimon waqim ad Yesus ago hib tilah. A lehan Yesus in Saimon ahol waqad bulon, Ni Jon atatin Saimon ham. Abeb ni ninan Sifas haqad biy daqay ham. (Hibru nanib gamuk Sifas haqayta na alulin in ‘Pita’ haqayta.)

Yesus Filip ayow Nataniyel inaq gililewun

⁴³ Ari tarom iyim saw tihasitayan Yesus saw Galiliy-ib lehgo anad tiqam. Anad emim in lehadmo mat araq anan Filip haqayta na ahol waqim tubulon, Ni ya imuzeq bol ham. ⁴⁴ Filip in uliq Betsaida-ibta. Uliq na in Andru abab Pita inaq gigo uliqta. ⁴⁵ Ari Yesus nazaq Filip bulonan in eraqim le mat araq anan Nataniyel haqayta nagunim ahol waqad tubulon, Moses in God ago maror agamukan aduganib mat ananin mar tonta na amatin gwahtiqaan i ahol tuwaw ham. I ginad emauq, God ago nantut kwaziqmo mat ananin mar toniyta amatin nawaqmo tubol haqauq ham. Na in Josep atatin Yesus uliq Nasaret-ibta ham. ⁴⁶ Haqan Nataniyel bilam, Uliq Nasaret abin meqinta ham. Daq araq dimunta nazaq uliq nab a hi gwahtiqaq daqag ham. Haqan Filip bilam, Nab iysa ni bo ahol waq ham.

⁴⁷ Ari Yesus in Nataniyel bolsa ahol waqadmo in anan bilam, Mat ko ahol waqiy ham. Ko Isrel gigo

† **1:41:** Gamuk ‘Krais’ ka alulin in kazaq: “God mat emid bo i gilumsihdaqta na amatin” haqayta.

mat diqmo araq ham. In aholib nan katiyta araq a hi usaqta ham. ⁴⁸ Haqan Nataniyel tisusumun ug, Ni ezaq tonim yaqgo tuhurit? ham. Haqan Yesus amenin emim bilam, Filip a hi nililewunsa ni ay fik ahaqenib ossa ya nibiyta ham. ⁴⁹ Haqanmo Nataniyel bilam, Tisa ham ni God atatin ham. Ni Isrel gigo king ham. ⁵⁰ Haqan Yesus bilam, Ya bilay, Ni ay fik ahaqenib ossa ya nibiy hayta na ago ni ya inan helmo haqaq e? ham. Na in nagh amik ham. Teq ni yaqgo daq aseseqta tigibiydaq ham. ⁵¹ Haqad in bulon, Ya helmo nibilenaiq ham. Abeb kait misireq nog iyeq aqez hassa angelo asor Mat Atatin ago hib gewoqad Heven-ib gwalehsa ni tigibiydaq ham.

Yesus in ahol abin teq in ago zaway emid ulal iygo haqad in daq azawayin inaqa giqemyaq

2

Yesus yuw diq buliyan wain ayun iy

¹ Ari kam gigermo tihiqiyan ezeqmanta nab saw Galiliy-ib uliq araq anan Kana haqayta nab mat araq awe inaqa an waqsa ahumabun tuwoliy. Sa Yesus anen humab nab os. ² Ossa mataw nabta na in Yesus ago disaipel nenaq gimen nan eman in humab nab bolim osiymo. ³ Ossa mataw wain ayun uluw bugan tihiqiy. Hiqiyan Yesus anen lehim atatin tubulon, Mataw gigo wain ayun tihiqiy bug ham. ⁴ Haqan Yesus amenin emim bulon, Kanen ham ya inad usaq nazaq nogmo ni ninad a hi usaq ham. Ya ihol ulal

tondaiqta akaman teqmo ham. ⁵ Haqan anen in kabibiy mataw nab turiyta na gibilan, Ya itatin ezaq gibilenid ne emmo emiy ham.

⁶ Ari bit nab reb gigib sisociyta aseseqta 6 nazaq gitura. Reb na mataw yuw soqoreq a bo gitenid ussa teq in Juda gigo gunun muzinad huz yaqayta arebun. Reb na amulik-mulikmo aduganib yuw ayahmo 100 lita nazaq tenid osyaqta.

⁷ Ari Yesus in kabibiy mataw asor gibilenim bilam, Reb ko bunmo yuw soqoreq a boleq gitenid ame gwal bugan ham. Haqan mataw na le yuw soqorim a bolim reb na gitenan amemo gwal bug. ⁸ An in gibilan, Ari ne yuw teniyta na asor reb amiktab soqoreq a leheq mat didaq wamuzaqta na ugiy ham. Haqan kabibiy mataw yuw na asor soqorim a lehim mat didaq wamuzaqta na tuqugiy. ⁹ Ugan in uluw waqan yuw diq na in wain ayunmo tiqiy. Teq in wain ayun na edob waqiyta na ago in a hi hurit. Kabibiy mataw yuw soqoriyta naqmo huritiyta. Nazaq iyan mat didaq wamuzaqta na in mat aw waqaqta na bulonan agerab tubol. ¹⁰ Bolan in bulon, Mataw bunmo iturimmo gigo mareren wain ayun dimunta negan uluwayta ham. Uluwim in ginad dimunta hulos nog iysa teq in wain agon inaqta negan uluwayta ham. Ta ni nazaq a hi amta ham. Wain meqinta tuquluw bugan teq ni wain ayun dimun diqta ka abeb a bol ham.

¹¹ Na kam ameb diqta Yesus daq azawayin inaqta am. In uliq Kana-ib saw Galiliy-ibta nab daq na amta. Emim in ahol abin ulileman usta na

tuqulal ton. Ulal tonan in ago disaipel ahol waqad anan helmo tihaqiy.

¹² Ari daq na tihiqiyan Yesus in anen teq in am-agniz teq in ago disaipel nenaq uliq Kapaneam-ub tuwolehiy. Wolehim in uliq nab kam asor tuqosiy.

Mataw Tempel-ib mani akabiyan emsa Yesus gimuzan asan ban gwahtiqiy

(Matyu 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ari Juda gigo lotu akaman ayahta anan Pasova haqay na bolim sinsin tiqiysamo Yesus uliq Kapaneam hulosis Jerusalem-ub tugwalah.

¹⁴ Gwalehim in Tempel ago gel aduganib mataw bulmakau teq sipsip teq ah* gizayad amenin waqad ossa in tigibiy. Ad mataw saw haresmo gigo mani waqad amenin Tempel ago mani ne-gayta na in gigo kabi emad ossa Yesus tigibiymo.

¹⁵ Gibiyad in yuk abatan asor giwaqim tuq tonim in mataw na gigo bulmakau teq sipsip bunmo ginolad gimuzan le Tempel hulosis gel asan ban tugwahtiq yaqay. Gwahtiqsa in mataw mani akabiyan emad osiyta na gigo mani wazbalan woqsa gigo ban inaqmo wazim tuwazbilbalmo.

¹⁶ Ad in mataw ah gizayad osiyta na gibilan, Ne nagah na bunmo giwaqeq asanib a lehiy ham. Ne ya imam ago bit emid in maket abitan nog hi iyan ham. ¹⁷ Haqsa in ago disaipel gamuk araq God ago marib usaqta na anadin tiqemiy. Gamuk na bilam,

* **2:14:** Karuw nagan in God ayon tamaz emgo gizay yaqayta.

Ya ningo bit ka inad diq ugsa ananin bilaqaiq ham.
Buk Song 9.9

¹⁸ Ta teq Juda mataw aseseqta asor daq na ahol waqad in Yesus buloniy, Ni naga daqin azawayin inaqta giqisihunid i ahol waqad ginad emam, Ni daq kazaq emgo ni nibin inaq haqam? haqiy. ¹⁹ Haqan Yesus gibilan, Ne Tempel ka wol inerid kam ezeqmanmo aduganib ya wazid a ta eraqdaq ham. ²⁰ Haqanmo Juda mataw aseseqta na bilaqiy, Ulig 46 nazaq aduganib mataw Tempel ka wazan eraqsa teq kabiy a hi hiqiyaq haqiy. Ta ni kam ezeqmanmo aduganib wazid a ta eraqdaq e? haqiy. ²¹ Naqmo Yesus inmo ahol anan bilaqad in bilam, Tempel ham. ²² Nazaq iyan abeb Yesus hodhod hulosim ta eramta nab in ago disaipel gamuk nawa in bilamta na anadin tiqemiy. Anadin emad in God ago gamuk anan helmo haqad teq in Yesus ago gamuk na anan helmo tihaqiymo.

Yesus mataw bunmo gigo huritta

²³ Ari Yesus uliq Jerusalem-ub Pasova ago ahumabun ayahta nab osad in daq azawayin inaqta emsa on mataw kabemmo ahol waq yaqay. Ahol waqad in Yesus anan helmo tihaq yaqay. ²⁴ Ta teq Yesus in mataw na ginan helmo a hi haqyaq. Ad inmo ahol mataw na giholib a hi emyaqmo. Na ezaqgo in mataw bunmo gigo tuhurit bugta. ²⁵ Teq mat araq Yesus bulonan teq in mataw na gigo huritta nazaq a haiq. Haiqqam. Inmo anadibmo mataw bunmo gimugan ezaq usaqta na ago in tuhurit bugta.

3

Yesus Nikodemus inaq gamuk bilam

¹ Ari Farisi araq anan Nikodemus haqayta in osyaq. Mat na in Juda gigo mat marorta araq. ² In taromab bolim Yesus tubulon, Tisa ham i ningo tuhurit ham. God ni ninaq osaqta ham. In ninaq a hi osid teq ni daq azawayin inaq emaqta nagan a hi em nag ham. Nazaq iyan i ginad emauq, Godmo niqeman ni bolim i suleq igaqta haqauq ham. ³ Haqan Yesus amenin emim bilam, Ya helmo nibilenaiq ham. Mat aw nog in zaway ulilibta na amalib gime gigerta mutur a ta hi gwahtiqeq in God ago maror aduganib le a hi gwahtiq daqay ham.

⁴ Haqan Nikodemus bilam, Mat nenqab tiqiyta ezaq toneq ame gigerta mutur a ta gwahtiqdaq? ham. In anen agemab a ta lehid anen a ta emdaq e? ham. ⁵ Haqan Yesus bilam, Ya helmo nibilenaiq ham. On mataw yuw teq God ago Bugaw ago zaway gimalib mutur a hi iyeq in God ago maror aduganib le a hi gwahtiq daqay ham. ⁶ On mataw og kabta in onmin in gimo gihol nogta giqemayta ham. Sa God ago Bugaw in onmin inmo nogta giqemaqta ham. ⁷ Ya nibilenim bilay, Ni zaway ulilibta na amalib nime gigerta mutur a ta hi gwahtiqeq ni God ago maror aduganib le a hi gwahtiqdaq hayta na ago ni ninadnad hi em ham. ⁸ Tim anadibmo saw bunmo lehaqta ham. Lehsa ni ahulanmo huritaqta ham. Huritad in ezaq bolta na teq in ezaq lehaqta na ago ni a hi huritaqta ham. Ari God ago Bugaw bolim mataw

giqeman gimugan mutur iyayta na in nazaqmo ham.

⁹ Haqan Nikodemus bilam, Daq nazaqta na ezaq teq i giholib gwahtiqdaq? ham. ¹⁰ An Yesus bulon, Na ta ezaq? ham. Ni Isrel gigo tisa araq ham. Ezaq tonim ni nagah ka ago ninad a hi em hasaq? ham. ¹¹ Ya helmo nibilenaiq ham. I nagah ginad tiqem hasta naqmo agamukan bilaqauq ham. Bilaqad i nagah gimeb ahol tuwawta naqmo ago i ne gibilenauq ham. Teq ne i gigo gamuk na gileh ugayta ham. ¹² Ya nagah og kabta ago gibilensa ne anan helmo a hi haqayta ham. Ta ezaq teq ya nagah Heven-ibta na ago gibilenid ne anan helmo haq daqay? ham. ¹³ Mat araq Heven-ib a hi gwalahta ham. Haiq ham. Mat Atatin Heven hulosim hitimta naqmo amomo Heven ahol wamta ham.

¹⁴ Teq Moses kwaziqmo saw samantab nagah ahulinaqta adulan wazan eramta nazaqmo mataw in Mat Atatin wazid eraqeq titurdaqmo ham. ¹⁵ Eraqeq tursa teq on mataw in ahol waqad anan helmo haq daqayta na bunmo in kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham.

¹⁶ Ari God in on mataw og saw bunmo ginan anad bilaqsa iyan in atatin amulikmo osta na tinag. In atatin negid mat aw nog atatin na anan helmo haq daqayta na bunmo a hi moq hasad in kayeqmo tuteqmo tuqos daqay haqad in nazaq amta. ¹⁷ Na ezaqgo in atatin on mataw gilum kemeq giyon bilaqid moq daqay haqad in eman og kab a hi bol. Haiqgam. In anad am, Ya itatin leheq on mataw gimen dante wastitayid ya gilumsiheq giwaqid a hi moq daqay haqad in atatin eman

bolta. ¹⁸ Nazaq iyan on mataw God atatin anan helmo haqayta na bunmo in God ameb dimunmo osayta. God in giyon bilaqan in moq hasgo a hi osayta. Ari on mataw God atatin anan helmo a hi haqayta na God in giyon tibilaqan in moq hasgo tiqiyim osayta. Na ezaqgo in God atatin amulik na anan helmo a hi haqayta na ago iyan. ¹⁹ Teq God on mataw gilum kemim gigo daq amenin negaqtta na alulin in kazaq. Saw anuwan og kab tugwahtim. Gwahtiqaqan teq on mataw saw anuwan na anan ginad a hi bilam. Haiqgam. On mataw na gigo daq bunmo meqin iyim iyan in romriqmo anan ginad bilam. ²⁰ Na ezaqgo on mataw daq meqinta emayta na in saw anuwan anan ginad a hi bilaqsa in saw anuwanib a hi gwahtiqaqta, luweq in gigo daq meqinta nagan ulal iydaq haqad. ²¹ Ari on mataw daq helta emayta na in saw anuwan ahol waqad bolayta. In God anad muzinim daq emayta nagan ulal iydaq haqad in saw anuwanib nab bo tugwahtiqaqta.*

Jon mataw huz negyaqta na in Yesus anan bilaq siram

²² Ari daq na tihiqiyan Yesus ago disaipel ne-naq saw Judiya gigo og araqab tilehiy. Lehim in saw nab luw osad teq in on mataw tuhuz negyaq. ²³⁻²⁴ Sa Jon saw nagab on mataw tuhuz negyaqmo. Saw anan Ainon haqayta saw Selim agerab usaqta nab yuw ame ayahta usaqta iyan Jon nab luwyaqta. Kam nab Jon a hi irqursamo on mataw kabemmo bolsa in tuhuz negyaq.

* **3:21:** Mataw kabemmo ginad emay, Gamuk ka in Yesus aqez a haiq haqayta. Ka Jon-mo gamuk amta haqayta.

²⁵ Teq Jon ago disaipel asor in Juda mat araq inaq an tumug yaqay. Na in Juda gigo daq araq in gihol huz ugim God ameb gihol abusirinan hiqiyaqta na ago ananin bilaqad an mug yaqay.

²⁶ Ad teq in bunmo Jon ago hib bolim tubuloni, Tisa haqiy, Mat ni ninaq yuw Jodan aqurumun kozaq ban ossa ni anan bilamta na in on mataw tuhuz negaqmo haqiy. Sa on mataw bunmo inmo ago hib tilehay haqiy. ²⁷ Haqan Jon gibilan, God mat abenab kabiy amta naqmo amomo in tiqemdaqta ham. ²⁸ Ya kwaziqmo ne gibilenim bilay, Ya Kraisa haiq hay ham. God ya iqeman ya Kraisa ago danmab bolta haqad ya bilay ham. Ya nazaq bilaqsa ne tuhuritiy ham. ²⁹ Mat aw wamta naqmo in aw na aduw diq ham. Teq mat na ayow in adek emim turad in ayow aw wamta na aqez huritad in anad ayahmo dimniyaq ham. Nazaq iyan muran ya inad tidimniy hasaq ham. ³⁰ Mat ko abin ayah tiqiyaq ham. Sa ya ibin amik iyaq ham.

³¹ Ari Mat ulilib osim bolta naqmo in nagh bunmo gigo Iyahta iyim osaqta. Teq mat abe alulin og kab usaqta na in og kabta iyim iyan in og kaqmo ago nagahta anan bilaqta. Ari mat Heven-ib osim bolta na in nagh bunmo gigo Iyahta iyim osaqta. ³² Osad in nagh ameb ahol wamta na teq in gamuk huritta naqmo in i gibilenaqta. Ta teq mataw in ago gamuk na anan helmo a hi haqayta. ³³ Ari on mataw in ago gamuk huritim anan helmo haqayta na in kazaq i gibilenay. God gamuk heltaqmo bilaqta haqay. ³⁴ Na ezaqgo God in ago Bugaw Dimunta ayahmo mat na ugim teq in eman bolim

in God ago gamukmo diq bilaqta. ³⁵ Amam in atatin na anan anad diq bilaqsa in zaway bunmo atatin abenab tiqam. ³⁶ Nazaq iyan on mataw God atatin anan helmo haqayta na in kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay. Ari mat God atatin ago gamuk othasaqta na in kayeqmo kuluwa-kuluwmo a hi osdaq. Haiqqam. God in mat naqanta agem meqinta ugsa in osaqta.†

4

Yesus saw Samariya-ib aw araq inaq gamuk bilam

¹⁻³ Ari Farisi gamuk kazaq huritiiy. Yesus mataw kabemmo yuwub gihuz negsa in ago disaipel tiqiyay haqiy. Sa Jon haiqqam haqiy. (Teq Yesusmo mataw a hi gihuz negyaqta. Haiqqam. In ago disaipel naqmo mataw gihuz neg yaqayta.) Ari Yesus anad am, Mataw kabemmo yaqgo disaipel tiqiyiyta na ago Farisi tuhuritiiy ham. Haqad in saw Judiya na huloadmo in muleqim saw Galiliy-ib ta lah. ⁴ Lehad dan in lehyaqta na saw Samariya-ib gwahtiqim lahta. ⁵ Nazaq iyan in dan na muzim lehim in Samariya gigo uliq araq anan Sikar haqayta na agerab tugwahtim. Uliq na in Jakob atatin Josep og ughta na agerab usaqta. ⁶ Teq saw nab yay araq kwaziqmo Jakob yuw waqgo haqad yay tayta in nab usaqta. Sa Yesus bolad luwim zeq ayahtab 12 kilok nazaq tiqiyan

† **3:36:** Mataw kabemmo ginad emay, Gamuk ka in Jon wagam mar tonta naqmo aqez usaqta haqayta. Ka Jon mataw huz negyaqta gamuk bilamta a haiq haqayta.

in yuw yayibta nab gwahtiqim ahol husisiqsa anamur emad tuqos.

⁷ Ossa Samariya aw araq yuw soqornan tubol. Bolan Yesus bulonim bilam, Yuw soqoreq asitmo yagid uluwiq ham. ⁸ (Na Yesus ago disaipel bunmo uliq Sikar-ib didaq zaynan tilehiy.) ⁹ Ari in bilam, Yuw yag uluwiq haqan Samariya aw na bulon, Ni Juda mat araq ham. Sa ya Samariya-ib awta ham. Ta ezaqgo ni bilaqaq, Yuw asit yagid ya uluwiq haqaq? ham. (Na ezaqgo Juda in Samariya nenaq an gihar ugad in garab a hi luw osayta iyan aw na nazaq bilam.) ¹⁰ In nazaq haqan Yesus amenin emim bilam, Ni God ago naw na ago a hi hurit kemaq ham. Teq mat kawa yuw uluwgo susumun nigaqta ka ago ni ninad a hi em hasaqmo ham. Ni nagah giger na ago huritta iyeq teq ni susumun ugid in yuw dimunta tutimmo gwahtiqad usaqta na nigid ni tuquluw nag ham.

¹¹ In nazaq haqan aw na bulon, Mat Iyah ham, ni nagah araq amalib yuw soqoreq yagdaqta na haiqqam ham. Ta yay ka sisaq diqmo ham. Ni yuw dimunta tutimmo gwahtiqad usaqta na edob waqdaq? ham. ¹² I gises Jakob-mo yuw yayibta ka tay igta ham. Ad inmo ago onmin teq ago sipsip, bulmakau nenaqmo in yuw ka uluw yaqayta ham. Ta teq ni in uriyamaq e? ham.

¹³ Haqan Yesus amenin emim bulon, Mataw yuw yayibta ka uluwim teq in yuwnan a ta moqayta ham. ¹⁴ Ari mat aw nog in yaqgo yuw ya negdaiqta na uluweq in yuwnan a ta hi moq daqay ham. Haiqqam ham. Ya yuw negdaiqta na in bilaqne yuw og aduganib tutimmo gwah-tiqaqta nazaq nog in giholib usdaq ham. Yuw

na mataw giduganib useq gwahtiqad giqemsa in kuluwa-kuluwmo tugos daqay ham. ¹⁵ Haqan aw na bulon, Mat Iyah ham, ni yuw na yagid uluwiq ham. Uluweq teq abeb ya yuwnan a ta hi moqad ya yuw soqornan kab a ta hi boldaiq ham.

¹⁶ Haqan Yesus bulon, Ni le niduw buloneq inaq kab muleqeq ta boliy ham. ¹⁷ Haqan aw na amenin emim bilam, Ya iduw haiqta ham. An Yesus bulon, Ni bilam, Ya iduw haiq hamta na ni dimunmo bilam ham. ¹⁸ Kwaziqmo ni mataw abaynagin nazaq giwamta ham. Giwaqim teq ta mat muran ni inaq osaqta na in ni niduw diq a haiq ham. Ningo gamuk na in hel diqtaqmo ham.

¹⁹ Haqan aw na bilam, Mat Iyah ham, muran ya ningo tuhurit ham. Ni God ago nantut araq ham. ²⁰ I gisesan kwaziqmo garah kabmo humab woleq lotu em yaqayta ham. Ta teq ne Juda bilaqay, Uliq mataw lotu em daqayta na Jerusalem-mo haqayta ham. ²¹ An Yesus bulon, Neng ham ya heltaqmo nibilenaiq ham. Abeb ne garah kab Gimam Iyahta ayon lotu a ta hi em daqay ham. Ad ne Jerusalem-ub leheq lotu a hi em daqaymo ham. Kam na tugwahtiqnan tonaq ham. ²² Ne on mataw Samariya-ibta, ne nog diq ayon lotu emayta na ago ne ginad a hi em hasayta ham. Ari i Juda on mataw God ayon lotu emgo i ginad em hasauqta ham. Na ezaqgo ham God in on mataw gilumsiheq ta giwaqnan haqad in kabi na alulin i Juda gigo hib eman gwahtimta ham.

²³ Abeb on mataw Gimam Iyah ayon lotu hel diqta tiqemnan haqad teq in God ago Bugaw Dimunta ago hib zaway waqeq daq helta amalib

lotu tiqem daqay ham. In nazaqmo Gimam Iyah ayon lotu emsa in ginan anad tibilaqdaqta ham. Kam na gwahtiqnan tonad teq in tugwahtimta nog tiqiyay ham. ²⁴ God in bugawta ham. Nazaq iyan mataw in ayon lotu emnan haqad in ago Bugaw Dimunta ago hib zaway waqeq teq in daq helta amalib lotu tiqem daqay ham. ²⁵ Haqan aw na bulon, Mesaya* teq boldaqta na ago ya tuhurit ham. Mataw in anan Krai haqayta na ham. In boleq nagah bunmo ago i tigibilendaq ham. ²⁶ Haqan Yesus bilam, Mat naqmo kawa ni ninaq gamuk tibilaqay ham. Na yaqmo ham.

²⁷ In nazaq bilaqsa ago disaipel didaq zaynan lehiyta na muleqim ta boliy. Bolimmo Yesus aw na inaq gamuk bilaqsa in gibiyad ginadnad tiqem yaqay. Ta teq in Yesus susumun ugim bilaqiy, “Aw ka naga waqnan?” teq “Nagaqgo ni aw ka inaq gamuk emaq?” nazaq in a hi susumun ugiy.

²⁸⁻²⁹ Ari aw na in ago yuqsan nab hulosan ussamo in muleqim aquliqab tilah. Lehim in mataw tigibilan, Ne bo leheq mat ko ahol waqiy ham. Ya kwaziqmo daq giqemta nagan bunmo ago in ya tiqibilen bug ham. Luweq mat na in Krai-mo iydaq ham. ³⁰ Haqan mataw bunmo era uliq na huloadmo in Yesus ahol waqnan ago hib tilehiy.

³¹ Ari aw na le ago walmataw gibilenad luwsa disaipel Yesus buloniy, Tisa haqiy ni didaq ka araq neq haqiy. ³² Haqan Yesus gibilan, Yaqgo didaq inaq ham. Teq ne yaqgo didaq na ago ginad a hi em hasay ham. ³³ In nazaq haqan disaipel an

* **4:25:** Ni Jon 1.41 nab teq gamuk ‘Mesaya’ ka alulin ahol waqdaq.

bulonim bilaqiy, Nabag mat araq in ayon didaq a bolim tuqug daqagya haqiy. ³⁴ Haqan Yesus gibilan, Yaqgo didaq na in kazaq ham. Ya mat iqeman bolta na anad muzad ago kabiyy emid hiqiy bugdaqta naqmo in yaqgo didaqta ham.

³⁵ Ne bilaqay, Didaq kabiyyab teqmo zilimaq haqay ham. Kalam aweweqmo hiqiyid teq i tayam haqay ham. Ta teq yaqmo kazaq gibilendaq ham. Ne gime rireqeq saw ahol waq kemiy haqaiq ham. Didaq kabiyyab tizilim bugim usaq ham. ³⁶ Mat didaq anon tayaqta na in kabiyy emad anawun waqtaqta ham. Teq in didaq anon ginuwan osayta na dimunmo kuluwa-

kuluwmo tuqos daqay ham. Ossa mat didaq layta na teq mat didaq tayta na in giger gigo kabiyy anon na gibiyad in araqibmo ginad dimniysa osayta ham. ³⁷ Nazaq iyan gamuk araq mataw bilaqad luwayta na in heltaqmo ham. In bilaqay, Mat araq didaq leyaqta haqay ham. Leyan ta mat araq bolim didaq na tayaqta haqay ham.

³⁸ Ya ne giqeman ne didaq anon gitaynan lehiyta ham. Didaq na ne akabiyan a hi emiyta ham. Haiqqam ham. Mataw ta asor kwaziqmo didaq na akabiyan tiqemiyta ham. Eman ne mataw na gigo kabiyy ahagenib lehim ne in gigo kabiyy asor tiqemaymo ham.

³⁹ Ari aw na bilam, Mat na yaqgo daq bunmo ya emad luwta na ago tiqibilen bug ham. Haqsa Samariya on mataw uliq nab osiyta na kabemmo in aw na ago gamuk huritim Yesus anan helmo tihaqiy. ⁴⁰ Haqad in Yesus ago hib lehim in nenaq osgo haqad buloniy. Bulonan Yesus uliq nab kam gigermo a ta os. ⁴¹ Ossa mataw

kabemmo Yesus ago gamuk huritad in helmo diq tihaq yaqay. ⁴² Haqad in aw na bulon yaqay, Mebmemo ninmo mat ka ago gamuk huritim a bolim gibilenan i huritim anan helmo hawta haq yaqay. Ari muran igmo diq in ago gamuk huritim i in ago tuhurit kemaug haq yaqay. Hurit kemad i ginad emaug, Mat on mataw bunmo gilumsiheq gimen dante emdaqta na amatin diq kawaqmo tubol haqauq haq yaqay.

Yesus maror araq ago amun aholib moq usta na wastitayan dimniy

⁴³ Ari Yesus Samariya on mataw na nenaq kam gigermo osim tihiqiyan in uliq na huloadmo saw Galiliy-ib tilah. ⁴⁴ (Na ezaqgo Yesus inmo tekomo tibilam, God ago nantut ago uliqabmo diq in ahol abin haiqta hamta na ago.) ⁴⁵ Ari in le saw Galiliy-ib tugwahtiqa Galiliy-ib mataw na Yesus ahol waqad in gigem dimunta ugad tuwaziniy. Mataw na Jerusalem-ub Pasova ahumabun ayahta nab lehim in Yesus kabiy daq bunmo emsa ahol waqiya. Nazaq iyan Yesus in gigo hib bolan in ginad tidimniyiy.

⁴⁶ Sa teq Yesus eraqim le uliq Kana saw Galiliy-ibta nab a ta gwahtim. Uliq nabmo in yuw diq buliyan wain ayun iyta. Ari kam nab king ago gavman mat araq uliq Kapaneam-ub os. Ossa in ago amun matta araq moqad us. ⁴⁷ Ussa mat na Yesus saw Judiya hulosis saw Galiliy-ib bolta na ago huritim in Yesus ago hib tilah. Lehim in Yesus waqeq inaq Kapaneam-ub leheq ago amun wastitaygo haqad tubulonyaq. Na ezaqgo in ago amun tumoqnin diq tonyaqa na ago iyan. ⁴⁸ Sa

Yesus bulon, Ne daq azawayin inaqta amo amo ahol a hi waqeq ne ya inan helmo a hi haq daqay ham. ⁴⁹ Haqan mat marorta na bilam, Iyahta ham ni hidmo gewoq ham. Luweq yaqgo amun moqdaq ham. ⁵⁰ Haqan Yesus bulon, Ni muleqeq ta leh ham. Ningo amun kayeqmo dimunmo osaq ham. Haqan maror na Yesus ago gamuk anan helmo haqadmo in muleqim tilah. ⁵¹ Lehad in ago uliqab le a hi gwahtiqsamo ago kabibiy mataw bolim danib ahol waqadmo buloniy, Ningo amun kayeqmo dimunmo osaq haqiy. ⁵² Haqan mat marorta na tisuusmun nag, Zeq adulan ganim diqtab amun ahol hastitay nog iy? ham. Haqan in bilaqiy, Irimo zeq ayahtab wan kilok nazaq asan afanfan iyyaqta na ahol tiyuh haqiy. ⁵³ Haqan amun na amam anad tiqam, Irimo zeq adulan nabmo diq Yesus bilam, Ningo amun kayeqmo dimunmo osaq haqad in bilamta ham. Haqad in Yesus anan helmo tiham. Haqsamo ago on mataw in inaq osiyta na bunmo Yesus anan helmo tihaqiymo.

⁵⁴ Na Yesus in saw Judiya hulosim bo saw Galiliy-ib osad in daq azawayin inaq ame gigerta amta.

**Yesus in ago kabiyy emad teq in
Juda gigo lotu akaman aseseqta
nagab on mataw suleq negyaq**

5

*Yesus mat araq yuw akurorqanta anan Betesda
haqayta aqurumnib wastitayan dimniy*

¹ Daq na abeb Juda gigo lotu akaman araq ayahta tugwahtim. Gwahtiqañ Yesu uliq Jerusalem-ub tugwalah.

² Teq uliq Jerusalem agelin ago dan ez araq anan Sipsip Gigo Dan Ez haqayta na agerab yuw akurorqanta araq usaqta. Hibru nanib in yuw na anan Betesda haqayta. Teq yuw na aqurumnib baybay abaynagin nazaqmo turyaqta. ³ Baybay nagab mataw gigo moq inaqta kabemmo gime haiqta teq gisen meqinta teq gibensen tumomta nagan in nab os yaqayta. [⁴ Ossa Iyahta ago angelo boleq yuw na amalib hitiqeq yuw baysa ahol wolyaqta. Ahol wolsa mat nog danmeb yuw nab hitiqeq huzad teq inmo amomo ago moq hiqiya in ahol tidimniyyaqta.]

⁵ Teq mat araq ago moq ulig 38 nazaqmo aholib usta in nab tuqos. ⁶ Ossa Yesu bolim mat na ahol waqad anad tiqam, Mat ka kam sisaqmo diq moqad osta ham. Haqad in bulon, Ni nihol dimniynan ninad bilaqaq e? ham. ⁷ Haqan mat moqaqta na bilam, Mat ayah ham yuw ahol wolsa mat araq hidmo ya iwaqeq iqad yuwub hitiqdaqta na haiqqam ham. Nazaq iyan ya kiskismo tiqad luwsamo mat araq iquriyamim hidmo le danmeb yuwub hitiqdaqta ham. ⁸ Haqan Yesu bulon, Ni eraqeq ningo us ban soreq a leh ham. ⁹ Haqan muran diq nawaqmo mat na ahol tidimniyan in era ago us ban sorim ad tilah.

Ari kam na in Juda gigo lotu akaman. ¹⁰ Nazaq iyan mat ahol dimniyta na ago us ban sorim ad tilehsa Juda mataw aseseqta asor tubuloniya, Muran i gigo lotu akaman haqiy. Nagaqgo ni

ningo us ban na sorim a lehaq? haqiy. Ni kam ka ago gunun tiqitiyonaq haqiy.

¹¹ Haqan mat na amenin emim bilam, Mat ya ihol wastitayan dimniyta naqmo ibilenim bilam, Ningo us ban soreq a leh haqad in bilam ham.

¹² Haqan Juda mataw na tisuusmun ugiy, Mat ni nibilenim bilam, Ningo us ban soreq a leh hamta na nog diq? haqiy. ¹³ Haqan mat ahol dimniyta na in nog diq dimun tonta na a hi hurit. Na ezaqgo mataw kabemmo nab tursa Yesus daq na tiqemimmo in gilikmanib gwahtiqad tilahta na ago iyan.

¹⁴ Abeb Yesus mat na Tempel-ib ossa ahol waqad bulon, Ahol waq ham. Ni nihol tidimniy ham. Muran ni daq meqinta araq ta hi em ham. Luweq daq ta araq meqin diqta niholib gwah-tiqdaq ham. ¹⁵ An mat na lehim in Juda mataw aseseqta na gibilenim bilam, Mat ya iwastitayta na in Yesus-mo ham.

¹⁶ In nazaq haqan Juda mataw aseseqta na Yesus muzad luwad in wadad nan tuqug yaqay. Na ezaqgo Yesus in Juda gigo lotu akamnib daq nazaqta emyaqta na ago iyan. ¹⁷ Sa Yesus gibilan, Ya imam kam bunmo kabiyy emim emim bo muran kawa in tiqem tutaq ham. Emsa ya inaqmo kabiyy tiqemaiqmo ham. ¹⁸ In nazaq haqan Juda mataw aseseqta na ginad emiy, Mat ka in God anan ya imam haqaaq haqiy. Bilaqne in Godmo nog haqiy. Haqad in Yesus lotu akaman ago gunun itiyonsa ahol waqad teq in Yesus ago gamuk na huritad in Yesus wol emid moqgo adanteqin tinagun naqmo hiqiy yaqay.

*God atatin ago zaway ayahmo amalib kabi
emaqta*

¹⁹ Ari Yesus in Juda mataw na gibilan, Ya helmo ne gibilenaiq ham. Mat Atatin anadibmo daq araq a hi emaqta ham. In amam daq emsa ahol waqad in daq naqmo emaqta ham. Na ezaqgo amam daq emsa in Atatin daq nazaqmo emaqtam ham. ²⁰ Amam in Atatin anan anad bilaqsa in kabi daq bunmo emaqta na in atatin isihunaqta ham. Nazaq iyan in daq aseseqta atatin tiqisihundaqmo ham. Isihunid Atatin in daq aseseqta na emsa ne ahol waqad gihol riten lamdaq ham. ²¹ Amam in mataw tumoqiya giwazan eraqsa in giqeman kayeqmo osayta ham. Ad nazaqmo diq Atatin in anadibmo on mataw in ginan anad bilaqta na giqeman kayeqmo osaymo ham. ²² Amam in mat araq ago daq a hi ulum kemaqta ham. Haiqgam ham. In kabi na Atatin abenab eman Atatinmo on mataw gilum kemaqta ham. ²³ Nazaq iyan mataw Amam wazinayta nazaqmo in Atatin tuwazin daqaymo ham. Amam in Atatin eman bolta ham. Nazaq iyan on mataw Atatin a hi wazinayta na in Amam a hi wazinaymo ham. ²⁴ Ya helmo ne gibilenaiq ham. Mat yaqgo gamuk huritim teq in mat ya iqeman bolta na anan helmo haqta, mat naqanta in os kayeqmo tutimmo osayta na tuwaqim osaq ham. Osad in teq God ago hazizirib turad nan araq a hi waqdaq ham. Haiqgam ham. In moqdaqta atowun tuhulosim in kayeqmo dimunmo osaqta ham.

²⁵ Ya helmo ne gibilenaiq ham. On mataw tumoqiya na in teq God Atatin aqez tuhurit

daqay ham. Huritad in gilikmanib mataw in aqez waz daqayta na bunmo eraqeq kayeqmo tuqos daqay ham. Kam na tugwahtiqlan tonaqta teq in tugwahtimta nog tiqiy ham. ²⁶ Amam in mataw giqemid kayeqmo osgo azawayin in-aqta ham. Teq in zaway na atatin ugan in nazaqmo mataw giqemid kayeqmo os daqaymo ham. ²⁷ Teq atatin na in Mat Atatin iyim iyan Amam in zaway ugan in Amam abinib mataw gilum kemeq gigo daq amenin tinegdaq ham. ²⁸⁻²⁹ Ya kazaq bilaqsa ne ginadnad hi emiy ham. Abeb mataw hodhodab usayta na bunmo God Atatin aqez tuhurit daqay ham. Huritadmo in hodhod huloseq tugwahtiq daqay ham. Mataw daq dindimunta emad osiyta na eraqeq kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham. Sa mataw daq meqmeqinta emad osiyta na eraqeq hazizirib turad in gigo daq na amenin tuwaq daqay ham.

³⁰ Ya daq araq inadibmo emgo haiq ham. Ya imam ibilensa ya mataw gigo daq gilum kemaiqta ham. Gilum kemad ya a hi katiyad mataw ginan titnonimmo bilaqaiqta ham. Na ezaqgo yaqmo inad muzinim kabiy na a hi emaiqta ham. Ya mat iqeman bolta naqmo anad muzinad mataw gilum kemaiqta ham.

Nagah asor Yesus ahol alulin bilaq sireqayta giqusaymo

³¹ Ya imomo ihol anan gibilendaiqta na in daq helta a haiq ham. ³² Teq mat ta araq ya ibin gibilenaqta na in nawa osaq ham. Ya inad emaiq, Mat na ya inan helmo diq bilaqta haqaiq ham.

³³ Kwaziqmo ne mataw giqeman in Jon ago hib

lehiy ham. Lehan Jon in ya inan gamuk helta gibilanta ham. ³⁴ Helmo, ya matmo ago hib ibin waqgo hulosaqta ham. Teq ne Jon ago gamuk na anadin emad ne ginad buliyeq a hi moq daqay haqad in ya inan bilamta na ago ya ne gibilenaiq ham. ³⁵ Jon in bilaqne lam araq oyad anuwan ayahmo leh nog iyyaqta ham. Sa ne Jon ahol anuwanib kam asor ginad dimniysa osnan ginad bilamta ham.

³⁶ Ari teq nagh araq Jon ago gamuk uriyamta na in ya inan ne gibilen sireqaqmo ham. Na in kabiyy God ya ibenab amta naqmo ham. Ya kabiyy na emid hiqiy bugdaq haqad ya imam ibenab amta ham. Eman ya kabiyy na emsa kabiyy naqmo ya ihol alulin eman ulal iyaq ham. Kabiyy na ya inan bilaqaq, Gimam Iyah ya iqeman bolta haqaaq ham.

³⁷ Teq ya imam iqeman bolta na in inaqmo ya inan tibilammo ham. Ne in aqez asit a hi huritim ne in anobun asit ahol a hi waqiymmo ham. ³⁸ Teq in ago gamuk ne gigemab a hi usaq ham. Na ezaqgo in mat ne gigo hib eman bolta na ne anan helmo a hi haqiyta na ago ham. ³⁹ Ne ginad emay, God ago marib gamuk usaqta na in i giqemid i dimunmo kuluwa-kuluwmo tugosam haqayta ham. Haqad ne gamuk na ahol waqad alulin nagunayta ham. Ta teq mar naqmo in ya inan ne gibilen sireqaqta ham. ⁴⁰ Gibilen sireqsa teq haiq ham. Ne yaqgo hib boleq God ago os dimunta waqnan hulosmo diq hulosaqta ham.

⁴¹ Mataw ya ibin iluwsa ya hulosaqta ham.

⁴² Teq ya ne gigo tuhurit ham. Ne God anan ginad a hi bilaqta ham. ⁴³ Ya imam abinib bolan ne

ya ibaymuzayta ham. Ari mat ta araq inmo ahol abinib bolid ne waqeq inaq tuqos daqay ham. ⁴⁴ Ne an abin iluwad ginad dimniysa osayta ham. Osad ne givin dimunta God amulikmo osaqta na ago hib waqnan ginad a hi emayta ham. Nazaq iyan ezaq teq ne yaqgo gamuk anan helmo haq daqay? ham. ⁴⁵ Ya teq imam anognib turad ne gimalib nan emdaiqta nazaq ne ginad hi emiy ham. Mat ne gimalib nan emdaqta na in Mosesmo ham. Ne Moses anan bilaqay, In God ago hazizirib i gisen baysiheq tigilumsihdaq haqayta ham. Teq haiq ham. Mat naqmo teq ne gimalib nan tiqemdaq ham. ⁴⁶ Ne Moses ago gamuk anan helmo haqeq ne yaqgo gamuk anan helmo tihaq nagiymo ham. Na ezaqgo in gamuk mar tonta na in ya inan bilamta ham. ⁴⁷ Ne gamuk Moses ya inan mar tonta na anan helmo a hi haqeq, ezaq teq ne yaqgo gamuk anan helmo haq daqay? ham.

6

*Yesus on mataw 5,000 nazaq didaq nag
(Matyu 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17)*

¹ Ari gamuk na tihiqiyan abeb Yesus yuwkurorqan Galiliy aqurumun kozaq ban tilah. Yuw akurorqan na anan araq Taiberiyas* haqayta. ² Lehsa on mataw dauh biyahmo in muzim inaq tilehiy. Na ezaqgo Yesus mataw moqayta gigo hib daq aseseqta emsa in ahol waq yaqayta na ago

* **6:1:** Yuw Galiliy aqurumun zeq wolehaqta ban nab uliq araq anan Taiberiyas haqayta usta (Jon 6.23 nab teq ni ahol waq). Nazaq iyan mataw asor uliq na ananib yuw na anan Taiberiyas-mo haq yaqayta.

iyen. ³ Teq Yesus le garah araqab gwalehim in ago disaipel nenaq nab tuqosiy. ⁴ Kam nab Juda gigo lotu akaman ayah diqta anan Pasova haqayta na bolim sinsin tiqiy.

⁵ Ari Yesus osim ame wole mataw dauh biyahta na agerab gabolsa in tigibiy. Gibiyad in Filip bulon, I teq edob didaq gizayeq on mataw ko negid neq daqay? ham. ⁶ Na in Filip ulum waqad nazaq bulon. Inmo daq ezaqta emdaqta na in tekomo anad tiqam. ⁷ An Filip amenin emim bilam, I bret 200 kina ago zayid in on mataw dauh biyahta ko inaq diq a hi iydaq ham.[†]

⁸⁻⁹ Haqsa Yesus ago disaipel ta araq Saimon Pita amikqan Andru in era Yesus tubulon, Amun araq ago bali bret abaynaginmo teq nabiq gigermo inaq kawa osaq ham. Teq didaq asitmo na in on mataw kuluwmo kozaq ko inaq a hi iydaq ham. ¹⁰ In nazaq haqan Yesus bilam, On mataw gibilenid in os woqeq osiy ham. Saw nab sisi-hun dimunta amalib osgo asawan dimunta usta. Nazaq iyan mataw na bunmo nab tuqos woqiy. Teq mataw biyahta na in kabemmo diq 5,000 nazaq.

¹¹ On mataw na os woqim ossa teq Yesus in bret waqim God esey ugim in mataw na tinag. Negad in nabiq giger na waqim nazaqmo ton. An on mataw bunmo ginadibmo didaq na neqan tigiyyunin bug. ¹² Mataw na didaq dimunmo tineqan teq Yesus in ago disaipel gibilan, Bret asugin abeyanta na bunmo ginuweq tuwal emiy

[†] **6:7:** 200 kina in bilaqne mat araq kalam 8 nazaq aduganib kam bunmo kabiy emdaqta na amenin nog.

ham. I abu hi ulumuq ham. ¹³ Haqan disaipel lehim bali bret abaynagin on mataw neqim abeyan hulosityta na in tuwal emim kuram 12 nazaqmo tigihsieniy.

¹⁴ Kam nab on mataw daq azawayin inaqta na ahol waqim bilaqiy, Helmo haqiy, God ago nantut og kab boldaqta na amatin kawaqmo tubol haqiy.

¹⁵ Haqsamo Yesus in ginad na huritim in anad tiqam, On mataw ka giwaz meqniyeq boleq in ya iwazeq in gigo king iqem daqay haqad in amomo garah abigmanib tugwalah.

Yesus yuw amalib bayim lah

¹⁶⁻¹⁷ Ari imisor diq ni nog ya nog tiqiyen Yesus ago disaipel yuw-kurorqan Galiliy-ib wole tihi-tiqiy. Hitiqim saw romriq tiqiyen Yesus in gigerab a hi gwahtiqaq in muyib gwalim yuw urotim uliq Kapaneam-ub tilehiy. ¹⁸ Lehad luwsa tim ayahta eraqad kamis wolsa ayahmo tieraqyaq. ¹⁹ Eraqsa disaipel giholtuw bulad muy hureqim le 5 o 6 kilomita nazaq tiqiyenmo Yesus yuw amalib bayim bayim muy agerab bolsa in ahol tuwaqiy. Ahol waqadmo in tirab yaqay. ²⁰ Rabsa Yesus gibilan, Ne hi rabiy ham. Ka yaqmo lehaiq ham. ²¹ Haqan disaipel ginad dimniysa Yesus waqim muyib emad hid naqmo in uliq leh yaqayta nab tugwahtiqaq.

On mataw Yesus naguniy

²² Ari tarom iyim saw tihasitayan on mataw Yesus gihulosan yuw aqurumun kazaq ban osiyta na in Yesus asawan waqad teq in ginad tiqemiy, Irimo muy amulikmoqmo kab usta haqiy. Teq Yesus ago disaipel muy nabmo gwalsa Yesus a

hi gwal haqiy. Disaipel gimomo muyib gwalim tilehiy haqiy. ²³ In nazaq haqad ossamo mataw ta asor uliq Taiberiyas-ibta na gimuyin inaq bolim Iyahta bret waqim God esey ugan mataw neqiyta na asawnib tugwahtiqiy, mataw biyahta na gigerab. ²⁴ Gwahtiqa on mataw nab osiyta na in Yesus ago disaipel nenaq saw nab a hi gibiyad in Taiberiyas gigo muy nagab gwalim Yesus nagunim uliq Kapaneam ban tilehiy.

Bret diq Heven-ib gehitimta na in Yesus-mo

²⁵ Lehim in yuw urum kazaq ban Yesus ahol tuwaqiy. Ahol waqad in tubuloni, Tisa haqiy ni gineh diq kab bol? haqiy. ²⁶ Haqa Yesus gibilan, Ya helmo gibilenaiq ham. Ya irimo daq emta na alulin diq ne ahol waq kemim teq inagunayta nazaq a hi haiq ham. Ne bret neqim gigem aseseq iyiyta naqmo ago ne ya inagunay ham. ²⁷ Ne didaq lilihaqta na akabiyon hi emiy ham. Ne didaq mataw neqim kuluwa-kuluwmo osayta naqmo akabiyon ne emiy ham. Didaq na Mat Atatin inmo teq tinegdaq ham. Na ezaqgo amam God in Mat Atatin na anan bilam, Mataw bunmo gilikmanib ya ni nibiysa ni nimomo yaqgo kabiy na tiqem bugdaq haqad in bilam ham. Nazaq iyan Mat Atatin inmo teq didaq a hi lilihaqta na tinegdaq ham. ²⁸ Haqa on mataw na tisuusumon ugiy, Ta i ezaq toneq teq God ago kabiy na emam? haqiy. ²⁹ Haqa Yesus gibilan, Ne mat God eman bolta naqmo anan helmo haqiy ham. God ago kabiy nawaqmo ham. ³⁰⁻³¹ Haqa mataw na buloni, Kwaziqmo i gisesan saw samantab osad

in manna bret neq yaqayta haqiy. God ago marib gamuk nazaq bilam haqiy. In bilam,

God Heven-ib bret eman woq negan in neqiy ham
haqiy. *Buk Song 78.24*

Ta teq ni i gimen naga kabiyan diq tiqem igdaq? haqiy. Ni naga daqin azawayin inaqta emid i ahol waqeq teq i ni ninan helmo haqam? haqiy.

³² Haqan Yesus bilam, Ya heltaqmo ne gibilenaq ham. Moses-mo bret diq Heven-ib hitimta na a hi nag ham. Ya imammo in Heven-ib bret diqta na eman woq negaqa ham. ³³ Bret diq God ago hib bolaqta na in Heven hulosim gewoqan on mataw neqad in gihol kayeq iyad kuluwa-kuluwmo osayta ham. ³⁴ Haqan mataw na buloniy, Mat Iyah haqiy bret naqmo tuteqmo ig haqiy.

³⁵ Haqan Yesus gibilan, Bret diq on mataw neqad gihol kayeq iyim kuluwa-kuluwmo osayta na in yaqmo ham. Mat aw nog in yaqgo hib bolayta na in gigemnan a ta hi moq daqay ham. Ad mat aw nog ya inan helmo haqayta na in yuwnan a ta hi moq daqaymo ham. ³⁶ Ya ne gibilenim bilay, Ne ya tiqibiyiyta teq ne ya inan helmo a hi haqay haqad ya bilay ham. ³⁷ On mataw ya imam giyagta na in yaqgo hib tubol bug daqay ham. Bolsa ya a hikidik gimuzdaiq ham. ³⁸ Na ezaqgo yaqmo inad muznan haqad ya Heven hulosim a hi gewoy ham. Ya imam iqeman bolta naqmo anad muznan haqad ya gewoyta ham. ³⁹ Teq mat ya iqeman bolta na ago anad in kazaq ham. Ya on mataw in giyagta na gigo ara q diq a hi hulosad kam abebtanta nab ya on mataw na bunmo giwazid tiqeraq daqay haqad in anad

usaq ham. ⁴⁰ Ya imam anadmo diq on mataw in atatin ahol waqad anan helmo haqayta na bunmo in os dimunta kuluwa-kuluwmo osayta na giholyon tuwaq daqay haqaaq ham. Teq kam abebtanta nab ya in giwazid tigeraq daqay ham.

⁴¹ Ari Yesus bilam, Bret diq Heven-ib gewomta na in yaqmo haqan Juda mataw aseseqta na in anan gigem meqniysa nan kabemmo kazaq bilaq yaqay, ⁴² Mat ka in Josep-mo atatin Yesus a haiq e? haq yaqay. I in anen amam gigo tuhuritta haq yaqay. Ta ezaqgo in bilaqaaq, Ya Heven hulosim ogib gewoyta haqaaq? haq yaqay.

⁴³ Haqsa Yesus gibilan, Ne an bulonad nan kabemmo hi bilaqiy ham. ⁴⁴ Mat araq anadibmo yaqgo hib a hi boldaq ham. Ya imam iqeman bolta naqmo in on mataw gihureqsa teq in yaqgo hib tubol daqay ham. Bolid teq kam abebtanta nab ya in giwazid tigeraq daqay ham. ⁴⁵ God ago nantut gamuk araq kazaq mar toniy ham. Gamuk na bilam,

God-mo teq on mataw bunmo suleq tinegdaq haqad in bilam ham. *Aisaya 54.13*

Nazaq iyan on mataw ya imam ago hib suleq waqad ago nan huritayta na bunmo in yaqgo hib bolayta ham.

⁴⁶ Mat araq diq Gimam Iyah ahol a hi wam ham. Mat God ago hib osim bolta naqmo in ahol tuwamta ham. ⁴⁷ Ya helmo gibilenaig ham. Mat aw nog ya inan helmo haqayta na in os kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta na tuwaqim osayta ham. ⁴⁸ Bret mataw neqim kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta na yaqmo ham. ⁴⁹ Kwaziqmo ne gisesan saw samantab luw

osad in manna bret neq yaqayta ham. Neqad teq in oseqmo tumoq yaqayta ham. ⁵⁰ Ari bret Heven hulosim ogib gewomta na in lul araq diqta ham. Mataw bret na neqeq in a hi moq daqay ham. ⁵¹ Bret mataw neqim kuluwa-kuluwmo osayta na yaqmo ham. Ya Heven-ib osim og kab gewoyta ham. Gewoqan mat aw nog bret na neqeq in kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos tut daqay ham. Ari bret ya on mataw og kabta negid in neqeq kuluwa-kuluwmo os daqayta na in ya inon ham.

⁵² Yesus nazaq haqan Juda mataw aseseqta na in gimo an mugad in gamuk na alulin nagunad kazaq an bulon yaqay, Mat ko ezaq toneq teq in anon igid i neqam? haq yaqay. ⁵³ Haqsa Yesus gibilan, Ya helmo ne gibilenaiq ham. Ne Mat Atatin anon a hi neqeq teq ne in anedan a hi uluweq ne kayeqmo kuluwa-kuluwmo a hi os daqay ham. ⁵⁴ On mataw ya inon neqad teq in ya inedan uluwayta na in os kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta na tuwaqim osayta ham. Ossa kam abebtanta nab ya in giwazid tiqeraq daqay ham. ⁵⁵ Na ezaqgo ya inon in didaqmo diq ham. Teq ya inedan in nagah uluwgo diqtamo ham. ⁵⁶ On mataw ya inon neqad teq in ya inedan uluwayta na in yaqgo hib ossa ya in gigo hib osaiqmo ham. ⁵⁷ Ya imam kayeqmo osaqta na iqeman bolta ham. Bolim ya imam ago zawayib kayeqmo osaiqta ham. An nazaqmo mat ya inon neqeq in yaqgo zaway amalib kayeqmo tuqos-daqmo ham. ⁵⁸ Ya bret negdaiqta na in Heven hulosim gehitimta ham. Kwaziqmo i gisesan bret kaitab womta na neqiy ham. Neqim teq in osimmo tumoqiyta ham. Ari ya bret neg-

daiqta na in bret kwaziqta na nog a haiq ham. Mat yaqgo bret na neqeq in kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqosdaq ham.

⁵⁹ Ari Yesus uliq Kapaneam-ub Juda gigo bit humab wolayta nab osad in on mataw suleq negim gamuk kawa ka gibilan.

*Kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta agamukan
Yesus amomo ago hib usaqta*

⁶⁰ Ari Yesus ago disaipel kabemmo gamuk na huritim bilaq yaqay, Gamuk na in afaqan diq haq yaqay. Nog teq gamuk na huritdaq? haq yaqay.

⁶¹ Haqsa Yesus anad tiqam, Yaqgo disaipel gamuk na huritim nan kabemmo bilaqay ham. Haqad in tisuusmun nag, Ne yaqgo gamuk na huritim ne ginad helta hulosnan tonay ye? ham. ⁶² Nazaq iyid teq abeb Mat Atatin in kwaziqmo ulilib ostab nab muleqeq ta gwalehsa ne ahol waqad teq ne ginad ezaq em daqay? ham. ⁶³ I giwitan in i gisan zaway ugsa i kayeqmo osauqta ham. I gisan in i giwitan ulumsihgo zaway haiqgam ham. Gamuk kawa ya negaiqta ka in ne giwitan ulumsihsa ne kayeqmo osayta ham. ⁶⁴ Teq ne gilikmanib mataw asor ya inan helmo a hi haqayta ham.

Yesus mebmemo ago kabiyy alulin tiqemad in mataw helmo a hi haqayta na gigo tuhurit. Teq mat in waqeq bab gibenab emdaqta na ago in tuhuritmo. Na ago in bilam, Ne gilikmanib mataw asor ya inan helmo a hi haqayta ham.

⁶⁵ Haqad in bilam, Ne gilikmanib mataw asor ya inan helmo a hi haqayta naqmo ago ya gibilenim bilay, Ya imam mat araq anad emid a hi hastitayid mat na yaqgo hib a hi boldaq hayta ham.

⁶⁶ In nazaq bilaqan mataw kabemmo Yesus muzeq inaq leh yaqayta na gihol buliyim in muleqim gigo uliqab tilehiy. Lehim in Yesus inaq a ta hi luw yaqay. ⁶⁷ Nazaq iyan Yesus in ago disaipel 12 na gibilan, Ne inaqmo ya ihuloseq leh daqaymo ye? ham. ⁶⁸ Haqan Saimon Pita amenin emim bulon, Iyahta ham i ni nihuloseq nog ago hib leham? ham. Ninmo ningo gamuk amomo in mataw giqeman kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta ham. ⁶⁹ I ningo tuhuritim i ginad emauq, Helmo ni God ago mat tawon diqta naqmo haqauq ham. ⁷⁰ Haqan Yesus nan na amenin emim gibilan, Yaqmo ne mataw 12 na iholyon gillumim giwayta ham. Ta teq ne gilikmanib araq in bilaqne Satan nog osaq ham. ⁷¹ Na in Saimon uliq Kariyot-ibta atatin Judas ayon gamuk na bilam. Mat na in disaipel 12 na gigo araqta. Teq abeb in Yesus waqeq bab gibenab emdaqta na ago Yesus in anan nazaq bilamta.

7

Yesus amikqaniz in anan helmo a hi haqiy

¹ Abeb Yesus saw Galiliy-ibmo tiluwayaq. Na ezaqgo Juda mataw aseseqta na in Yesus wol emid moqnan ginad emad adanteqin nagunsa iyan Yesus saw Judiya gigo saw ban luwnan atuw hiqiyyaq.

² Ari Juda gigo lotu akaman araq ayahta anan Gisesan Baybay Emim Osiyta haqayta na akamun bolim sinsin tiqiy. ³ Nazaq iyan Yesus amikqaniz in Yesus bulonim bilaqiy, Ni uliq ka huloseq saw

Judiya-ib leh haqiy. Leheq ni kabiy emsa ningo disaipel ahol waq kemiy haqiy. ⁴ Mat ahol abin emid ayah iynan anad bilaq na in ulilemim ago kabiy a hi emaqta haqiy. Ni kazaq daq amo amo emnan ninad bilaqsun ni leheq on mataw bunmo gimeb emsa in ahol waqiy haqiy. ⁵ (Na Yesus amikqaniz inaqmo in Yesus anan helmo a hi haqad iyan in nazaqmo bilawuniy.)

⁶ In nazaq haqan Yesus gibilan, Ya inadibmo a hi luwaiqta ham. Ya ibin ayahta waqdaiqta akaman teqmo bolaq ham. Ari ne ginadibmo luw daqayta akaman tutimmo usaqta ham. ⁷ On mataw God gileh ugayta na in gigem meqinta ne a hi negayta ham. Ari ya mataw na gigo daq anan meqin haqsa in gigem meqinta ya yagayta ham. ⁸ Negmo leheq humab ayahta na ahol waqiy ham. Yaqgo kam a hi gwahtiqsa iyan ya humab nab a hi lehdaiq ham. ⁹ In nazaq haqad saw Galiliy-ibmo tuqos.

¹⁰ Ossa in amikqaniz lotu akaman ayahta na ahumabnib tilehiy. Lehsa Yesus osim abeb teq tilahmo. Lehim in ulalab mataw gimeb a hi gwahtim. Haiqgam. In le ulilemadmo luwyaq. ¹¹ Luwsa Juda mataw aseseqta na in humab nab Yesus nagunad bilaq yaqay, Mat na edowa? haq yaqay. ¹² Sa on mataw biyahta na in gimo an bulonad gamuk kabemmo bilaq yaqay. Asor bilaq yaqay, Mat na in dimunta haq yaqay. Sa asor bilaq yaqay, Haiq haq yaqay. In on mataw kat negaqta haq yaqay. ¹³ Haqad teq mat araq diq Yesus anan ulalab a hi bilaqyaq, in Juda mataw aseseqta na girabunad iyan.

¹⁴ Ari humab ayahta na le liqabmo tiqiyan teq Yesus Tempel-ib lehim on mataw suleq tinegyaq.

¹⁵ Samo Juda gigo mataw aseseqta na Yesus ago gamuk huritim in gihol turuh nems a bilaqiy, Mat ka i gigo hib suleq a hi wamta haqiy. In ezaq tonim gamuk awaz meqin kazaq ka in anadib usaq? haqiy. ¹⁶ In nazaq haqsa Yesus

in gigo gamuk amenin emim gibilan, Ya gamuk gibilenaiqta ka in yaqgo gamuk a haiq ham. Mat ya iqeman bolta naqmo ago gamukta ya ne gibilenaiq ham. ¹⁷ On mataw God anad muznan giwaz meqniyayta na in yaqgo gamuk ka huritad in ginad tiqem has daqay ham. Ginad em haseq in ya inan bilaq daqay, Mat na anadibmo gamuk a hi bilaqayta haq daqay ham. In God-mo ago hib gamuk waqim teq bilaqayta haq daqay ham.

¹⁸ Mataw in gimo gihol abinib gamuk bilaqayta na in gihol abin emid ayah iygo haqad in bilaqayta ham. Ari mat in mat ta araq in eman bolta naqmo abin emid ayah iygo haqad gamuk bilaqayta, mat naqmo in gamuk helta bilaqayta ham. Mat naqanta aholib daq katiyta araq a hi usaqta ham.

¹⁹ Kwaziqmo Moses in God ago maror waqim ne nagta ham. Teq ne gilikmanib mat araq diq maror na ago gunun a hi muzin bugaqta ham. Nagaqgo ne ya inol emnan ginad emay? ham.

²⁰ Haqan on mataw biyahta na bilaqiy, Nog ninol emnan bilaqay? haqiy. Bugaw meqinta niholib ussa ni nazaq bilaqayya haqiy. ²¹ Haqan Yesus gibilan, Ya daq azawayin inaqta amulikmoqmo eman ne bunmo ginad kabemmo emay ham.

²² Moses ne gihol abatan asan urotgo adan giqisi-hunta ham. Helmo daq na in Moses ago hib a

hi gwahtim ham. Na in i gitormagniz gigo hib gwahtimta ham. Teq Moses ago marorib daq na agamukan ussa ne muzinad lotu akamnibmo ne amun matta asan urotayta ham. ²³ Moses ago gunun aduganib gamuk bilam, Amun matta gwah-tiqid ago kam 8 nazaq tihiqiyid teq ne ahol abatan asan tuqurot daqay haqad in bilamta ham. An muran ne gigo amun matta araq gwahtiqim ossa ago kam 8-ta na lotu akamnib tugwahtiqan ne lotu akaman ago gunun na anadin a hi emad ne amun asan urotmo urotayta ham. Luweq ne Moses maror nagta na itiyon daqay haqad ne nazaq emayta ham. Ari ne lotu akamnib amun asan urotayta ham. Ta teq doh haqad ya lotu akamnib mat moqad osta na ahol bunmo wastitayan ne gigem meqinta yagay? ham. ²⁴ Ne gimebmo daq ahol waqad hid naqmo ne ulum kemim anan meqin haqayta ham. Ne nazaq hi emiy ham. Ne ginad em haseq teq yaqgo daq anononmo ulum kemiy ham.

Yesus in naga matin diq?

²⁵ On mataw Jerusalem-ubta asor osim in Yesus gamuk bilaqsa huritad bilaqiy, Mataw aseseqta in mat wol emnan bilaqayta na amatin kawaqmo daqagya haqiy. ²⁶ Ahol waqiy haqiy. In mataw aseseqta ko gimeb gamuk bilaqsa in nan araq a hi bulonay haqiy. Nabag mataw aseseqta ko in ago tuhuritim ginad emay, In Kraiss haqay daqagya haqiy. ²⁷ Ta teq mat ko uliq edob bolta na ago i tuhurit haqiy. Ari Kraiss helmo boldaqta nab mat araq diq in uliq edob osim bolta na ago a hi huritdaq haqiy.

²⁸ In nazaq haqsa iyan Yesus Tempel ago gel aduganib mataw suleq negad osimmo in lileyim bilam, Ne yaqgo tuhuritiy ye? ham. Ad ya edob bolta na ago ne ginad emay ye? ham. Ya inadibmo a hi bol ham. Mat araq ya iqeman bolta ham. In gamuk helta bilaqaqta ham. Teq ne in ago a hi huritayta ham. ²⁹ Ya mat na inaq osta ham. Ossa inmo ya iqeman ya bolta ham. Nazaq iyan ya in ago tuhurit ham. ³⁰ Yesus nazaq haqanmo mataw na asor in irqurnan haqad tuwaznan ton yaqay. Teq haiq. Yesus bab gibenab osdaqta na akaman teqmo bolsa iyan mataw na a hi waziy. ³¹ Sa mataw biyahta na gigo asor kabemmo in Yesus anan helmo tihaq yaqay. Ad in bilaq yaqay, Mat ko daq azawayin inaqta kabemmo tiqamta haq yaqay. Mat araq boleq mat ko a hi uriyam nagta haq yaqay. Nazaq iyan inmo Kraisa daqagya haq yaqay.

*Juda mataw aseseqta asor hurmey giqeman
Yesus waznan lehiy*

³² Ari mataw biyahta na Yesus anan gamuk kabemmo bilaqsa Farisi tuhuritiy. Huritsa mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyog-niz Farisi nenaq in hurmey asor giqeman Yesus wazeq irqurnan tilehiy. ³³ Lehan teq Yesus tibilam, Ya nenaq kam asitmo a ta osdaiq ham. Oseq teq ya muleqeq mat ya iqeman bolta na agerab ta lehdaiq ham. ³⁴ Lehid teq ne ya tiqinagun daqay ham. Ta teq ne ya a hi ibiy daqay ham. Uliq ya le osdaiqta nab ne a hi leh daqay ham. ³⁵ Haqan Juda mataw aseseqta na in gimo an bulonim bilaqiy, Na in edob lehid i naguneq

ahol a hi waqam? haqiy. Luweq in Grik mataw gigo sawab leheq i gisenlul asor nab osayta na nenaq osdaq haqiy. Osad in Grik mataw na suleq negdaq haqiy. ³⁶ Haqad in bilaqiy, Mat na bilam, Ne ya inagunad teq ne ya a hi ibiy daqay ham haqiy. Teq in bilam, Uliq ya le osdaiqta nab ne a hi leh daqay ham haqiy. Gamuk na alulin ezaq diq? haqiy.

Yesus yuw dimunta anan bilam

³⁷ Ari humab ayahta na ago kam abebtanta na in kam ayah diqta. Kam nab Yesus eraqim turad in lileyim bilam, On mataw yuwnan moqayta na in yaqgo hib boleq yuw uluwiyy ham. ³⁸ On mataw ya inan helmo haqsa teq God ago mar bilamta nazaq in giholib gwahtiqaq ham. In gigemab yuw dimunta gwahtiqad in tuteqmo nazaq sibad tuqusdaq ham. ³⁹ Yesus in God ago Bugaw Dimunta anan gamuk na bilam. Abeb on mataw Yesus anan helmo haqeq teq in Bugaw na tuwaq daqay. Ari Yesus gamuk bilamta kam nab in ahol abin ayahta waqim amam agerab a hi gwalehsa God ago Bugaw Dimunta og kab a hi gewoqyaq.

On mataw gihol huserim dauh giger iyiy

⁴⁰ On mataw na Yesus ago gamuk na huritim asor bilaq yaqay, God ago nantut boldaqta na amatin diq kawaqmo tubol haq yaqay. ⁴¹ Sa asor bilaq yaqay, Ka Kraismohaq yaqay. Haqsa ta asor bilaq yaqay, Haiq haq yaqay. Kraissaw Galiliyib a hi gwahtiqaqta haq yaqay. ⁴² God ago gamuk bilam, Kraisin Devit ago uliq Betlehem-ub Devit asenlul gimuganib gwahtiqaqta haqad in bilam

haq yaqay. ⁴³ Nazaq iyan mataw na ginad giger iyan in gimo gihol huserim dauh gigermo tiqiyiy. ⁴⁴ Sa mataw na gigo asor Yesus wazeq irqurnan ginad bilaqsa teq haiq. In nazaq a hi toniy.

Mataw aseseqta Yesus anan helmo a hi haqiy

⁴⁵ Nazaq iyan hurmey na muleqim mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyogniz Farisi nenaq gigo hib ta lehiy. Lehan mataw aseseqta na tisusumun negiy, Ne nagaqgo mat na wazim ad a hi boliy? haqiy. ⁴⁶ Haqan hurmey na bilaqiy, Mat ko ago gamuk in lul araq diq haqiy. Kwaziqmo i mat araq gamuk nazaq bilaqsa a hi huritta haqiy. ⁴⁷ Haqan Farisi bilaqiy, Mat na ne inaqmo kat negan ne in anan helmo haqaymo daqagya haqiy. ⁴⁸ Mataw marorta bunmo mat na anan helmo a hi haqayta haqiy. Sa Farisi bunmo in nazaqmo mat na anan helmo a hi haqaytamo haqiy. ⁴⁹ Mataw biyahta na ginad haiq haqiy. In God ago maror Moses igta na ago a hi hurit kemayta haqiy. Nazaq iyan God kusluw negan in oseq teq timeqniy daqay haqiy.

⁵⁰⁻⁵¹ Haqan Farisi gigo araq anan Nikodemus, mat kwaziqmo Yesus ago hib lahta na, in osim gibilan, I mat araq samanta nan ugam nazaq i gigo maror a hi bilam ham. Mat na i gimeb turad in naga daqin diq emaqta na ago bilaqsa i huriteq teq i in ago daq ulum kemam ham. Nazaq a haiq e? ham. ⁵² Haqan mataw na amenin emim buloniy, Ni inaqmo saw Galiliy-ibta daqagya haqiy. Ni leheq God ago marib gamuk usaqta na ahol ta waq kem haqiy. Ahol waq kemeq teq ni ninad em hasdaq haqiy. God

ago nantut araq saw Galiliy-ib gwahtiqaq nazaq in a hi usaq haqiy. Hikidik haqiy.

[⁵³ Ari gamuk na tihiqiyan mataw bunmo gibit gibit tilehiy.

8

Aw aduw hulosis mat ta araq hureqsa in ad Yesus agerab boliy

¹ Mataw bunmo gibit gibit tilehsamo Yesus garah anan Oliv haqayta nab tilah. ² Lehim usim tarommo diq in eraqim Tempel-ib a ta lah. Lehan nab on mataw bunmo in ago hib bolan in os woqim osad suleq tinegyaq. ³ Suleq negsa mataw Moses ago gunun hurit kemiyta na asor giyogniz Farisi asor nenaq in aw araq wazim a boliy. Aw na aduw ame titonim le mat araq inaq ussa in ahol waqad waziya. Wazim a bolim in liqabmo on mataw bunmo gimeb eman titur. ⁴ Tursa mataw aseseqta na Yesus buloniy, Tisa haqiy, aw ka aduw ame titonim le mat araq inaq ussa i ahol waqadmo i wazim ningo hib a bol haqiy. ⁵ God ago maror Moses igta na bilam, Aw kazaqta ka amalib gig hunegid in moqan haqad in bilam haqiy. Ari teq ninmo ezaq haqdaq? haqiy.

⁶ Mataw na Yesus ulum waqnan haqad nazaq buloniy, Yesus daq na agamukan bilaq kireh tonid teq in nan na ginuwid amalib gwaldaq haqad. Teq haiq. Yesus ahol holosan woqan abakbakan ulum laquwim in abenab mar ogib tiqemyaq. ⁷ Emsamo mataw aseseqta na Yesus a ta susumun ug yaqay. Susumun ugsa Yesus

eraqim turad tigibilan, Ne gilikmanib nog diq in aholib daq meqinta haiqta naqmo in ameb diq aw ka amen gig hunegan ham. ⁸ Haqad in ahol hulosan ta woqan in ogib mar a ta emyaq.

⁹ Emsa mataw na in ago gamuk na huritim in amulik-mulikmo huloadmo tileh yaqay. Mataw marorta na ameb lehsa ta biyahta na abeb lehiy. In tileh bugan teq aw na amomo Yesus anognib tur. ¹⁰ Tursa Yesus eraqim turad tubulon, Neng ham mataw nimalib nan emiyta na edowa? ham. Mat araq nimalib nan emdaqta kabag turaq e? ham. ¹¹ Haqan aw na bilam, Mat Iyah ham araq diq kab a hi turaq ham. An Yesus bilam, Ya inaqmo nan a hi nigdaiqmo ham. Ni leh ham. Ad abeb ni daq meqinta na ta hi em ham.]

Og ka ago saw anuwan Yesus-mo

¹² Ari Yesus in on mataw ta gibilenim in kazaq bilam, Yaqmo og ka ago saw anuwan ham. Mat ya imuzeq boldaqta na in romriqab a hi luwdaq ham. Haiq ham. In ya inuwanib luwad in kayeqmo tuqosdaq ham. ¹³ Haqan Farisi gamuk na huritim in Yesus buloniy, Ni nimomo nihol anan bilaqaq haqiy. Mat araq nisen baysihim gamuk a hi emaq haqiy. Nazaq iyan ningo gamuk na in helta a hi haiq haqiy.

¹⁴ Haqan Yesus amenin emim gibilan, Helmo ham ya imomo ihol anan bilaqaiqta ham. Ta teq yaqgo gamuk ka in heltaqmo ham. Na ezaqgo ham, ya uliq edob bolta na ago ya tuhurit kem ham. Teq uliq edob ya lehdaiqta na ya tuhuritmo ham. Ari ne yaqgo uliq diqmo ago a hi huritayta

ham. Ad ya edob lehdaiqta na ne a hi huritaymo ham. ¹⁵ Ne mataw og kabta gigo ginadta amalib mataw gilum kemayta ham. Yaqmo mat araq a hi ulum kemaqta ham. ¹⁶ Ari teq ya mat araq ulum kemnan haqad na ya imomo mat na anan a hi bilaqdaiq ham. Haiq ham. Ya imam iqeman bolta na inaq i araqibmo nan na bilaqamta ham. Nazaq iyid i gigo nan in heltaqmo iydaq ham. ¹⁷ Negmo gigo maror bilam, Mataw giger an ulumsiheq nan amulikmo bilaqid teq nan na in heltaqmo tiqiydaq haqad in bilam ham. ¹⁸ An nazaqmo ya iholyon gamuk bilaqsa ya imam iqeman bolta na in ya iyon gamuk bilaqaqtamo ham.

¹⁹ Haqanmo Farisi buloniy, Ta ni nimam edob osaq? haqiy. Haqan Yesus bilam, Ne yaqgo a hi huritim iyan ne ya imam ago a hi huritaymo ham. Ari ne yaqgo huriteq teq ne ya imam ago tuhurit daqaymo ham. ²⁰ Yesus Tempel-ib bit adugan mani eman usta nab osad in on mataw suleq negim gamuk na gibilanta. Gibilensa mat araq diq bolim Yesus wazim a hi irqur. Na ezaqgo Yesus ago kam a hi gwahtiqsa iyan na ago in a hi waziy.

Yesus bilam, Ya lehdaiqta nab ne a hi leh daqay ham

²¹ Ari Yesus a ta gibilenim bilam, Ya ne gihuloseq tilehdaiq ham. Lehid teq ne ya inagunad tiluw daqay ham. Luwad ne gigo daq meqinta ne giholib soqoteq ussamo ne inaq tumoq daqay ham. Moqeq ya lehdaiqta nab ne a hi leh daqay ham.

²² Ari Juda mataw aseseqta na in gamuk na huritim in gimo an bulonim bilaqiy, Ezaqgo in i ginan bilam, Ya uliq lehdaiqta nab ne a hi leh daqay ham? haqiy. Luweq inmo ahol wol emid moqdaqta na ago in bilaqdaq haqiy. ²³ Haqsa Yesus gibilan, Ne mataw og kabta ham. Teq ya ulilibmo osim gehitiyta ham. Ne gibe alulin og kab usaqta ham. Teq ya ihol alulin og kab a hi usaq ham. ²⁴ Ya ne gibilenim bilay, Ne gigo daq meqinta ne giholib soqoteq ussamo ne inaq tumoq daqay hayta ham. Na ezaqgo ne ya inan helmo a hi haqeq teq ne gigo daq meqinta ne giholib ussa ne inaq tumoq daqayta na ago ya nazaq gibilenta ham. ²⁵ Haqan mataw na susumun ugim buloniy, Ni nog? haqiy. Haqan Yesus gibilan, Ya kabiya alulin emim gibilenim gibilenim bolta naqmo ham. ²⁶ Yaqgo gamuk kabemmo ya ne ginan bilaqdaiqta usaq ham. Ad ya ne gigo daq meqinta kabemmo gilum kemeq ginan bilaqdaiqta usaqmo ham. Ta teq mat ya iqeman bolta na in gamuk helta bilaqta ham. Nazaq iyan ya in ago hib nan huritta naqmo amalib ya on mataw og kabta gibilenaiq ham.

²⁷ Ari Yesus in amam anan gibilensa mataw na ginad a hi em has yaqay. ²⁸ Nazaq iyan Yesus gibilan, Ne Mat Atatin wazid eraqeq tursa teq ne yaqgo tuhurit kem daqay ham. Ya daq araqaq inadib a hi emaiqta ham. Ya gamuk kagan bilaqaiqta ka ya imammo isihunan ya bilaqaiqta ham. ²⁹ Mat ya iqeman bolta na in ya inaq osauqta ham. Osad ya tutimmo in anad muzim daq emaiqta ham. Nazaq iyan in ya ihulosan ya imomo a hi osaiq ham. ³⁰ Yesus gamuk na bilaqan

on mataw kabemmo huritim anan helmo tihaqiy.

Gamuk helta naqmo in on mataw giqamun hasid in samanmo tiluw os daqay

³¹ Ari Yesus in Juda on mataw in anan helmo haqiyta na gibilenim bilam, Ne gituw a hi hiqiysa yaqgo gamuk muzinad teq ne yaqgo disaipel-mo diq tiqiy daqay ham. ³² Ad ne yaqgo nan helta na ago ginad tiqem has daqaymo ham. Ginad em hassa nan helta naqmo ne giqamun hasid ne samanmo tiluw os daqay ham. ³³ Haqan mataw na amenin emim bilaqiy, I Abraham ago anaynayniz asor kawa haqiy. I mat araq ago kabibiy mataw samanta a hi osauq haqiy. Ni ezaq haqad i ginan bilam, Ne giqamun hasid samanmo tiluw os daqay ham? haqiy. Ni nazaq bilaqsa i ginad a hi em hasauq haqiy.

³⁴ Haqan Yesus in gigo gamuk amenin emim gibilan, Ya helmo ne gibilenaiq ham. Mat daq meqinta emaqta na in daq meqinta naqmo ago kabibiy mat samanta iyim osaqta ham. ³⁵ Kabibiy mat in ago ayahta ago bitab tuteqmo a hi osdaqta ham. Ari mat ayahta na atatin teq in amam ago bitab tuteqmo tuqosdaqta ham. ³⁶ Nazaq iyan Mat Atatinmo ne giqamun hasid teq ne saman diqmo tiluw os daqay ham. ³⁷ Ne Abraham ago anaynayniz osayta na ya inad emaiq ham. Ta teq yaqgo gamuk ne gigemab usdaqta na abanan haiq ham. Nazaq iyan ne ya inol emid moqgo adanteqin nagunay ham. ³⁸ Ya imam ago hib osad nagah ahol wayta naqmo ago ya bilaqaiqta ham. Sa nazaqmo negmo gimam gibilanta nazaq ne daq emaytamo ham.

³⁹ Haqan Juda mataw na amenin emim bilaqiy, I gimam Abraham-mo haqiy. Haqan ta Yesus gibilan, Ne Abraham atatniz diq iyeq teq Abraham daq emyaqta nazaq ne em nagiymo ham. ⁴⁰ Ya God ago hib gamuk helta huritta naqmo gibilensa ta ne ya inol emid moqgo adanteqin tinagunay ham. Daq nawa na in Abraham ago daqta nog a haiq ham. ⁴¹ Ne gimam diq ago daq ne muzayta ham. Haqan mataw na buloniy, I ginenan in danatab mataw ginaq daq meqinta emad luwim i a hi giqemiy haqiy. I gimam amulikmo na Godmo haqiy.

⁴² Haqan ta Yesus gibilan, God in ne gimam diq iyid teq ne ya inan ginad bilaq nagi ham. Na ezaqgo ya God inaq osim teq ya bolim kawa osaiq ham. Inmo ya iqeman bolta ham. Ya inadibmo a hi bol ham. ⁴³ Ne ginad soqotim ussa ne yaqgo gamuk anan helmo a hi haqayta ham. Nazaq iyan ne yaqgo gamuk ka huritim ginad a hi em hasay ham. ⁴⁴ Ne gimam Satan alulibmo ne gwahtiqiyta ham. Nazaq iyan ne gimam na daq emaqta nazaqmo ne emnan ginad emayta ham. Kwaziq diqmo Satan mutur gwahtimta nab in mataw ginol emim emim bo muran kawa tiqiyay ham. In daq helta a hi muzinaqta ham. Na ezaqgo in aholib daq araq helta haiqgam ham. In nan katiyta naqmo anamren ham. In aholib nan katiytamo ussa iyan in nan katiyta naqmo bilaqad luwaqta ham. ⁴⁵ Nazaq iysa iyan ya nan helta gibilensa ne anan helmo a hi haqayta ham. ⁴⁶ Yaqgo daq meqinta edowa? ham. Ne gilikmanib nog bilaqdaq? ham. Ari ya nan helta bilaqsa teq ta nagaqgo ne yaqgo nan na anan

helmo a hi haqay? ham. ⁴⁷ On mataw God alulib gwahtiqiyta na in God ago gamuk huritayta ham. Ta ne God alulib a hi gwahtiqiyta na ago ne God aqez a hi huritayta ham.

Yesus bilam, Abraham a hi gwahtiqsamo ya tuqosta ham

⁴⁸ Ari Juda mataw aseseqta na in Yesus ago gamuk amenin emim bilaqiy, I bilaqauq, Ni i gibabun Samariya-ibta gigo araq niholib bugaw meqinta usaq haqauqta na in helmo diq haqiy. ⁴⁹ Haqan ta Yesus amenin emim bilam, Ya bugaw meqinta haiqgam ham. Ya imammo abin wazinad iluwaiqta ham. Ta teq ne ya ihol abin bilawunaiqta ham. ⁵⁰ Yaqmo ihol abin ayah iydaq haqad ya kabiyy a hi emaiqta ham. Mat araq ya ibin emid ayah iynan anad bilaqsa nawa osaqa ham. Mat naqmo teq i tigilum kemdaq ham. ⁵¹ Ya helmo ne gibilenaiq ham. On mataw yaqgo gamuk muzin daqayta na in a hikidik moq daqay ham.

⁵² Haqan Juda mataw na buloniy, Muran i ningo tuhurit kemauq haqiy. Hel diqtaqmo ni niholib bugaw meqinta usaq haqiy. Abraham tumomta haqiy. Teq God ago nantut bunmo tumoq bugiymo haqiy. Ta teq ni bilam, On mataw yaqgo gamuk muzin daqayta na a hikidik moq daqay ham haqiy. ⁵³ Ezaq? haqiy. I gimam Abraham tumomta haqiy. Teq ni Abraham uriyamaq e? haqiy. God ago nantut bunmo tumoq bugiymo haqiy. Ni nihol anan ezaq diq haqad nazaq bilaqaq? haqiy.

⁵⁴ Haqan Yesus bilam, Yaqmo ihol abin iluwid teq ya ibin na ayah a hi iydaq ham. Ta teq ya imam inmo ya ibin iluwaqta ham. Mat ne anan bilaqay, I gigo God haqayta naqmo in ya ibin iluwaqta ham. ⁵⁵ Ta teq ne ya imam ago a hi huritayta ham. Ari yaqmo in ago tuhurit kemta ham. Ya in ago a hi huritta nazaq ya a hi bilaqdaiq ham. Ya nazaq bilaqeq ya mat katiyta ne ginogmo tiqiynag ham. Teq ya God ago huritim ya in ago gamuk muz bugaiqta ham.

⁵⁶ Ne gises Abraham in yaqgo kam ka ahol waqnan anad ayahmo bilamta ham. Ad in yaqgo kam ka ahol tuwaqim in agem dimun diq iyaq ham. ⁵⁷ Yesus nazaq bilaqanmo Juda mataw aseseqta na tubuloni, Ningong ulig 50 nazaq a hi iyaq haqiy. Ni ezaq tonim Abraham ahol wam? haqiy. ⁵⁸ Haqan Yesus gibilenim bilam, Ya helmo ne gibilenaiq ham. Abraham a hi gwahtiqsa yaqmo tuqosta ham. ⁵⁹ In nazaq haqan mataw na gig waqim Yesus amen hunegeq wolnan tonsamo in gimeb ulilemim Tempel ago gel asan ban gwahtiqim tilah.

9

Mat ame haiqta na awagamun

¹ Ari Yesus lehad luwimmu in mat araq ame haiqta ahol tuwam. Mat na anen agemab nazaqmo gwahtimta. ² Ahol waqsa in ago disaipel era tisusumun ugiy, Tisa haqiy nog diq daq meqinta eman mat ka anen agemab usadmo ame hiqiy? haqiy. Mat kaqmo daq meqinta am o haiq in anen amam daq meqinta emiy? haqiy. ³ Haqan

Yesus amenin emim gibilan, Mat ka daq meqinta a hi am ham. Ta in anen amam daq meqinta a hi emiymo ham. Haiqqam ham. Mat ka aholib God ago kabiy emid ulal iysa on mataw ahol waq kem daqay haqad in ame hiqiyta ham. ⁴ Muran saw tihastitayim usaq ham. Sa i mat ya iqeman bolta na ago kabiy saw anuwanibmo emuq ham. Tarom teq tiqiydaq ham. Iyid teq mataw kabiy araq a ta hi em daqay ham. ⁵ Ya og kab osad ago saw anuwan iyim osaiqta ham.

⁶ Haqadmo in ogib kusluwim og inaq buliyim in waqim mat ame haiqta na ameqnagnib tiqam.

⁷ Emadmo in bulon, Ni leheq yuw akurorqanta anan Silowam haqayta nab ni nime suhol ham. (Gamuk Silowam na alulin in kazaq, ‘Eman lah’ haqayta.) In nazaq bulonan mat ame haiqta na lehim ame tisuhol. Suholim ame tihastitayan in saw ahol waq kemadmo muleqim ta bol.

⁸ Bolan ago uliqab walmataw teq mataw kwaziqmo in mani anan sun negsa ahol waqiyta na tibilaqiy, Ezaq? haqiy. Mat danib mani anan sunad osyaqta na amatin kawaqmo daqag haqiy.

⁹ Haqsa asor ‘Eqe’ haq yaqay. Ka mat naqmo daqag haq yaqay. Sa asor ‘Haiqqam’ haq yaqay. Ka in mat naqmo nogta teq ka in mat ta araq haq yaqay. Haqsa mat na bilaqyaq, Ka yaqmo haqyaq. ¹⁰ Haqsa teq mataw na tisuusmun ugiy, Ta ni ezaq tonim nime na dimniy? haqiy.

¹¹ Haqan in gibilan, Mat anan Yesus haqayta na ogib kusluwim og inaq buliyim in waqim ya imeqnagnib am ham. Emim in ya ibilan, Ni leheq yuw Silowam-ub nime suhol haqad in bilam ham. In nazaq ibilenan ya le ime suholan tidimniy

ham. An muran ya saw ahol tuwaqaiq ham.
¹² Haqan mataw na buloniy, Ta mat na edowa?
haqiy. Haqan in bilam, Yowo ham. Ya a hi hurit
ham.

¹³ Haqanmo mataw na in mat ame hiqiyim osta
na waqim ad Farisi gigo hib tilehiy. ¹⁴ (Na Yesus
ogib kusluwim og inaq buliyim in waqim mat na
ameb eman ame hastitayta na in Juda gigo lotu
akamnib kabiyy na amta.) ¹⁵ Nazaq iyan Farisi in
mat na tisusumun ugiy, Ni nime ezaq diq tonim
dimniy? haqiy. Haqan in gibilan, Mat na ogib
kusluwim og inaq buliyim in waqim ya imeb
am ham. Eman ya le ime suholim ya saw ahol
tuwaqaiq ham. ¹⁶ Haqanmo Farisi asor bilaqiy,
God mat na eman a hi bolta haqiy. In i gigo lotu
akaman ago gunun a hi muzinaqta haqiy. Haqsa
ta asor bilaqiy, Ezaq teq mat aholib daq meqinta
usaqta na in anad emsamo daq azawayin inaq
kazaq gwahtiqdaq? haqiy. Farisi nazaq haqad in
gimo gihol huserim dauh giger tiqiyiy. ¹⁷ Nazaq
iyan Farisi in mat ame hiqiyim osta na a ta
susumun ugiy, Ni mat nime eman hastitayta na
anan ninad ezaq emaq? haqiy. Haqan in bilam,
Mat na in God ago nantut araq ham.

¹⁸ Ari Juda mataw na in mat na ame haiqmo
osim teq ame dimniyta na anan helmo a hi haq
yaqay. Nazaq iyan in mat ame dimniyta na anen
amam gimen nan eman in tuboliy. ¹⁹ Bolan in
susumun negim gibileniy, Ka ne giger gitatin e?
haqiy. Ka ne ame haiqmo emiyta ye? haqiy. Ezaq
tonim in saw ahol tuwaqaq? haqiy. ²⁰ Haqan in
anen amam gamuk amenin emim bilaqiy, Ka i
giger gigo amunta haqiy. Teq in ame haiqmo i

emta haqiy. ²¹ Ta teq muran in ezaq tonim ame saw ahol tuwaqaqta na ago i a hi hurit haqiy. Ad nog diq in ame eman hastitayta na i a hi huritmo haqiy. Ne inmo susumun ugiy haqiy. In mat ayah tiqiyta haqiy. Inmo aholmen gamuk tibilaqdaq haqiy. ²² Mat na anen amam in Juda mataw aseseqta na ginan rabad iyan in nazaq bilaqiy. Na ezaqgo Juda mataw na tekomo an adugan wazim bilaqiy, Mat araq Yesus anan Krai haqid teq na i bit humab wolaytab muzid in i ginaq lotu a ta hi emdaq haqad in bilaqiy. ²³ Nan asen naqmo ago mat na anen amam bilaqiy, In mat ayah tiqiyta haqiy. Ne inmo susumun ugiy haqiy.

²⁴ Nazaq iyan Farisi in mat ame hiqiyim osta na gime gigerta bulonan bolan in buloniy, Ni God amomo abin wazid eraqsa teq ni gamuk heltaqmo i gibilen haqiy. I mat na ago tuhurit haqiy. In daq meqinta emaqta haqiy. ²⁵ Haqan mat ame dimniyta na in gigo gamuk amenin emim gibilan, Mat na daq meqinta emaqta o haiqta na ya a hi hurit ham. Ya nagah amulikmo ago huritta na in kazaq ham. Kwaziqmo ya ime haiqmo osta teq muran ya saw ahol tuwaqaiq ham. ²⁶ Haqan mataw na buloniy, Mat na ezaq diq nitonan teq ni nime hastitay? haqiy. ²⁷ Haqan in gibilan, Ya tigibilenta teq ne huritnan gituw hiqiyaq ham. Ne ginad ezaq diq emad ne a ta huritnan bilaqay? ham. Ne inaqmo ingo disaipel iynan haqad ne susumun yagay ye? ham. ²⁸ Haqan Farisi in mat na bilawunim buloniy, Ninmo in ago disaipel-ta haqiy. Ari igmo Moses ago disaipel-ta haqiy. ²⁹ God in Moses-mo gamuk bulonta naqmo ago i tuhuritta haqiy. Ta teq mat

nawa na in edob bolta na i a hi hurit haqiy.

³⁰ Haqan mat na in Farisi gigo gamuk amenin emim gibilan, Ne gigo gamuk nawa ne bilaqayta na in lul araq diq ham. Mat na edob bolta na ago ne a hi huritayta teq in ya ime eman tihastitay ham. ³¹ God in mataw daq meqinta emayta gigez a hi huritaqta ham. Na ago i bunmo tuhuritta ham. Ari mat God abin wazinad anad muzinsa teq God in aqez tuhuritdaq ham. ³² Kwaziq diqmo og mutur gwahtimta nab iyim bolim bo muran kam kab aw araq amun ame haiqta eman teq abeb mat araq in ame eman hastitayta na awagamun araq diq i a hi huritta ham. ³³ Ari God in mat na emid a hi bolta iyid in daq araq a hi em nagta ham. ³⁴ Haqan mataw aseseqta na amenin emim buloniy, Ni ninen niqamta nab ni daq meqinta emad luwim bo muranmo haqiy. Ni mat nazaqta iyim osadmo ni i suleq igaq e? haqiy. Haqadmo in mat na baymuzan tilah.

Mataw Yesus anan helmo a hi haqayta na in bilaqne mataw gime haiqta nog

³⁵ Ari Farisi mat na baymuzan lahta na ago Yesus huritim in mat na nagunim le ahol waqad tubulon, Ni Mat Atatin anan helmo haqaq e? ham. ³⁶ Haqan mat na bilam, Mat ayah ham. Mat Atatin na nog? ham. Ni ya ibilenid teq ya in anan helmo tihaqdaiq ham. ³⁷ Haqan Yesus bulon, Ni mat na ahol tuwam ham. Mat na muran ni ninaq gamuk emaq kaqmo ham.

³⁸ Haqan mat na bilam, Iyahta ham ya ninan helmo tihaqaiq ham. Haqad in abakbakan ulum laquwim turad Yesus abin tiqiluw. ³⁹ An Yesus

bilam, Ya mataw gilum kemnan haqad og kab bolta ham. Gilum kemsu mataw gime haiqta na saw ahol tuwaq daqay ham. Sa mataw bilaqay, I saw ahol tuwaqauq haqayta na in gime tihiqiy-daq ham.

⁴⁰ Haqsa Farisi asor Yesus agerab turad gamuk na tuhuritiy. Huritim in Yesus buloniy, Ezaq? haqiy. I inaqmo gime hiqiyim osauqta ye? haqiy.

⁴¹ Haqan Yesus gibilan, Ne mataw gime haiqta iyeq teq ne gigo daq meqinta na amenin a hi waq nagiy ham. Ta teq ne bilaqay, I gime saw waqauqta haqayta ham. Nazaq iyan ne gigo daq meqinta na giholib us tutsa ne teq amenin tuwaq daqay ham.

10

Sipsip ginamren dimunta na Yesus-mo

¹ Ari Yesus bilam, Hel diqtaqmo ya ne gibile-naiq ham. Mat sipsip gigo gel ago dan ezab le a hi gwahtiqaqta na in mat arin inaqta ham. Mat naqanta in gel asan ban luwad gel itiyonim adugan ban gwahtiqaqta ham. Nazaq iyan in bilaqne mat mataw gigo bit wolim gigo nagah rin tonaqta na nog iyaqta ham. ² Ari mat dan ezabmo lo gwahtiqaqta naqmo in sipsip ginamrenmo diq ham. ³ Kabibiy mat gel ago dan ez wamuzim osaqta na in sipsip ginamren diq bolsa ahol waqad in ayon dan tihas ugaqta ham. Teq sipsip in ginamren na aqez huritayta ham. Sipsip ginamren na in sipsip amulik-mulikmo ginan biyim gililewunad giqad asanib lehaqta ham. ⁴ In ago sipsip bunmo giqad asanib lehad inmo danmeh

lehaqta ham. Lehsa sipsip in mat na aqez hurit kemim in muzim inaq lehayta ham. ⁵ Sipsip na in mat amota a hi muz daqayta ham. Haiqgam ham. In mat amota na rabunad tuk daqayta ham. Na ezaqgo in ginamren amomo aqez huritayta na ago ham. ⁶ Yesus gamuk awowun ka amalib Farisi nagan gibilanta teq in gamuk awowun na alulin diq ginad a hi em hasiy.

⁷ Nazaq iyan Yesus ta gibilan, Ya helmo ne gibilenaiq ham. Sipsip gigo gel ago dan ez na yaqmo ham. ⁸ Mataw bunmo ya a hi bolsa in ameb boliyta na in mataw girin inaqta teq in mataw danib giwazim ginolim gigo nagah samanmo waqiyta amatawun ham. Teq sipsip in mataw na giquez a hi huritiy ham. ⁹ Yaqmo gel ago dan ezmo diq ham. Mat aw nog yaqgo hib boleq yaqgo gel aduganib gwahtiqid God in gilumsiheq tigiwaqdaq ham. Giwaqid teq on mataw na lo gwahtiqad ge gwahtiqad loq gwagelad didaq waqad tiluw daqay ham. ¹⁰ Mat arin inaqta na in sipsip girin toneq gimeqin tonad ginol emid moqgo haqad in bolaqta ham. Mat naqanta in kabiyy araq ago a hi bolaqta ham. Ta teq ya sipsip giqemid in kayeqmo dimunmo osgo haqad bolta ham. Ya giqemid kayeqmo ossa yaqgo os dimunta na in giholib ame gwaleq tuqusdaq ham.

¹¹ Yaqmo sipsip ginamrenmo diq ham. Nazaq iyan yaqgo sipsip anonon diqmo giwamuzaiqta ham. Mat sipsip anononmo giwamuzaqta na in ago sipsip ginadin emad in gimen ahol nog hulosaqta ham. ¹² Ari kabibiy matmo teq in sipsip giwamuzaqta ago anawun waqaqta naqmo in anadin emaqta ham. In sipsip ginadin diq

a hi emaqta ham. Na ezaqgo in sipsip ginamren a haiqta ham. In mani-mo anadin emad luwsa gaun kwasikta bolsa in ahol waqadmo in ago sipsip gihulosad tukaqta ham. Tuksa gaun kwasikta na sipsip gimug ninalad gimuzan haresmo lehayta ham. ¹³ Mat nazaq emaqta na in ago sipsip ginadin a hi emad in mani-mo anadin emaqta ham.

¹⁴⁻¹⁵ Ari yaqmo sipsip ginamrenmo diq ham. Ya anonon diqmo giwamuzaiqta ham. Ya imam in yaqgo huritsa ta yaqmo ya imam ago huritaiqtamo ham. Ad nazaqmo ya igo sipsip gigo huritsa ta yaqgo sipsip in yaqgo huritaytamo ham. Ad teq ya igo sipsip ginadin emad ya in gimen ihol nog hulosdaiq ham.

¹⁶ Yaqgo sipsip ta asor saw araqab luway ham. In yaqgo sipsip gihumaban kab luwayta ka gigo asor a haiqta ham. Ya sipsip en ta araq na gililewunid in ya iqez huriteq yaqgo hib bolsa ya giwageq giqad yaqgo gel aduganib le tugwahtiqtadaiq ham. Gwahtiqid teq yaqgo sipsip bunmo in en amulikmo iysa sipsip ginamren na amulikmo tiqiydaqmo ham.

¹⁷ Yaqgo sipsip ginadin emad ya in gimen ihol nog hulosdaiqta ham. Nazaq iyan ya imam in ya inan anad diq bilaqaqta ham. Ya sipsip gimen ihol nog huloseq teq ya kayeq ta iydaiq ham. ¹⁸ Mat araq anadibmo a hi inol emdaq ham. Haiqqam ham. Yaqmo inadibmo ihol nog tuhulosdaiq ham. Ya inadibmo ihol nog hulosdaiqta na ago zaway ya iholib usaqta ham. Teq ya inadibmo kayeq ta iydaiqta na azawayin

yaqgo hib usaqtamo ham. Ya daq nazaq emgo haqad ya imam ibilanta ham.

¹⁹ Ari Juda mataw aseseqta na Yesus ago gamuk na huritim in ginad giger iyan in gimo gihol huserim humab giger tiqiyiy, teko in emiyta nazaq. ²⁰ Iyim mataw na asor kabemmo Yesus anan bilaq yaqay, Bugaw meqinta aholib ossa in anad agadan iyaq haq yaqay. Nagaqgo i ago gamuk huritam? haq yaqay. ²¹ Sa asor bilaq yaqay, In gamuk bilaqaqta na in mat ago bugaw meqinta aholib ussa gamuk bilaqaqta na nog a hi iyaq haq yaqay. Mat ago bugaw meqinta aholib usaqta na in ezaq mat ame haiqta wastitayid ame hastitaydaq? haq yaqay.

Juda mataw Yesus gihar ug yaqay

²² Ari kam nagab uliq Jerusalem-ub humab araq ayahta ago akaman tugwahtim. Kam na kwaziqmo Tempel meqniyan Juda gisesan wastitayim asirin tonim adanin hasiyta na anadin emgo akaman. Ulig bunmo saw amuditqan diq iyyaqta na akamnib kam na gwahtiqaqta.

²³ Kam nab Yesus Tempel ago gel aduganib gwah-tiqim le veranda sisaqta anan Solomon ago veranda haqayta nab gwalim in leh bolad tiluwyay.

²⁴ Luwsa Juda mataw aseseqta na Yesus agerab bolim lilut ugim turadmo in bulonim bilaqiy, Kam gineh teq ni i gibilen kemdaq? haqiy. Ni Kraiss iyeq teq ni bilaq sireqeqmo i gibilen haqiy.

²⁵ Haqan Yesus in gigo gamuk amenin emim bilam, Ya ne tigibilenta ham. Teq ne helmo a hi haqiy ham. Kabiyy ya imam abinib emaiqta na in ya ihol alulin ago ne gibilen kemaqta ham.

²⁶ Teq ne ya inan helmo a hi haqayta ham. Ne yaqgo sipsip a haiqta ham. Nazaq iyan ne ya inan helmo a hi haqayta ham. ²⁷ Yaqgo sipsip ya igez huritayta ham. Teq ya in gigo huritsa in ya imuzim inaq bolayta ham. ²⁸ Ya igo sipsip giqemid in kuluwa-kuluwmo osad a hikidik moq daqay ham. Sa mat araq yaqgo sipsip ya ibenab a hi giwaqdaq ham. ²⁹ Ya imam inmo yaqgo sipsip na giyagta ham. Teq in og ka ago zaway bunmo giquriyamim osaqta ham. Nazaq iyan mat araq ya imam abenab yaqgo sipsip na a hi giwalemdaq ham. ³⁰ Ya imam inaq i mat amulikmoqmo iyim osauqta ham.

³¹ Yesus nazaq haqanmo Juda mataw aseseqta na gig waqim Yesus amen a ta hunegnan toniy. ³² Sa Yesus bilam, Ya Gimam Iyahta ago kabiyy dindimunta kabemmo tigiqisihun ham. Kabiyy dindimunta na gilikmanib edo diq ago ne yaqmen gig tuhunegnan tonay? ham. ³³ Haqan mataw na bilaqiy, I kabiyy araq dimunta ago ninmen gig a hi hunegauq haqiy. Haiq haqiy. Ni God bilawunaqta naqmo ago i ni ninolnan ginad emauq haqiy. Ni mat diqmo araqta teq ni bilaq, Yaqmo God haqaq haqiy. Na ago i ninmen gig tuhunegnan haqiy. ³⁴ Haqan Yesus gibilan, God ago maror Moses mar tonta nab gamuk araq kazaq usaq ham. Gamuk nab God kazaq bilam ham.

Yaqmo ne ginan bilay, Ne god-mo hay ham. *Buk Song 82.6*

³⁵ God ago marib in on mataw God ago gamuk waqiyta na ginan 'god' haqan usaqta ham. Ussa mat araq diq in God ago mar na emid samanta

iygo biyab a haiq ham. ³⁶ Ari ya imam in ya itowun emim aholyon tiqiwamta ham. Iwaqim iqeman ya og kab bolta ham. Nazaq iyan ya ihol anan bilaqdaiq, Ya God Atatin nazaq ya a hi bilaqdaiq e? ham. Nagaqgo ne ya imalib nan emim bilaqay, Ni God bilawunaq haqay? ham.

³⁷ Ya imam ago kabiy diq a hi emsa teq ne ya inan helmo hi haqiy ham. ³⁸ Ari ne yaqgo gamuk anan helmo haqnan ginadnad emad teq ne ya imam ago kabiy ya emaiqta naqmo ne ahol waq kemad teq ne ya inan helmo haqiy ham. Ne yaqgo kabiy ahol waqad ya inan helmo haqeq teq ne ginad tiqem has daqay ham. Ginad em haseq ya imam yaqgo hib ossa ya in ago hib osaiqta na ago ne tuhurit daqay ham. ³⁹ Haqanmo mataw na Yesus wazeq irqurnan tonsa in giquriyamim tilah.

⁴⁰ In muleqim ta lehad in yuw Jodan urotim saw kwaziqmo Jon in mataw huz negyaqta nab in gwahtiqim tuqos. ⁴¹ Ossa mataw kabemmo in ago hib tubol yaqay. Bolad in bilaq yaqay, Jon in ago gamuk ulumsihad daq araq azawayin inaqa emsa i ahol a hi waw haq yaqay. Ta teq gamuk bunmo in mat ka anan bilamta na in helmo diq haq yaqay. ⁴² Ad saw nab mataw kabemmo Yesus anan helmo tihaqiy.

**Yesus uliq Jerusalem saw
Judiya-ibta nab lehan Juda gigo
mataw marorta na in wol emnan
ginad emiy**

11

Lazarus moqan Yesus lilewunan ta eram

¹ Ari mat araq anan Lazarus uliq Betaniy-ibta na moqad us. Uliq na in Mariya abab Marta inaq gigo uliqta. ² Teq aw masil ahuran dimunta wazbalan Iyahta asenab woqan in aqensanib bayta na Mariya-mo.* Sa mat moqad usta na in Mariya ahiy. ³ Ari mat na moqad ussa in ahiyan giger na nan eman Yesus ago hib lehan in bilaqiy, Iyahta haqiy mat ni anan ninad bilaqta na tumoqaq haqiy. ⁴ Haqan Yesus nan na huritim bilam, Moq na in mat moq hasdaqta a haiq ham. Moq na on mataw giqemid in God abin iluw daqayta ham. Iluwsa daq na amalib God Atatin abin ayah tiqiydaqmo ham.

⁵ Yesus in Marta ama inaq teq in gihiy Lazarus inaq ginan anad diq bilaqyaqta. ⁶ Nazaq iyan in Lazarus moqad usaqta na huritim in kam gigermo a ta os, uliq in osta nab. ⁷ Osim teq in ago disaipel gibilan, I muleqeq saw Judiya-ib ta lehuq ham. ⁸ Haqan disaipel buloniy, Tisa haqiy muran kawa Juda mataw aseseqta na in ni nimalib gig huneqeq ninol emnan haqad ginad usaq haqiy. Teq ni nab a ta lehnan bilaqaq e? haqiy. ⁹ Haqan Yesus gibilan, Saw hastitayim le imisor iyaqta nab zeq huramad usaqta ham. Ussa mat zeqab luwad a hi woqaqta ham. In og ka anuwan ahol waqad dimunmo luwaqta ham. ¹⁰ Ari mat taromab luwaqta na in woqnan woqnan tonad

* **11:2:** Jon 12.1-8 nab teq ni Mariya Yesus asenab masil wazbalta na awagamun ahol waqdaq.

luwaqta ham. Na ezaqgo in ame romriq iysa in saw ahol a hi waqtaqta ham.

¹¹ In nazaq bilaqim teq in gibilan, I gigo kadoy Lazarus tuqusaq ham. Sa ya leheq wazid tiqeraq-nan ham. ¹² Haqan in ago disaipel buloniy, Iyahta haqiy in usmo usaqta iyeq in teq tidimniydaq haqiy. ¹³ Na Yesus in Lazarus tumom haqad bilamta teq disaipel ginad a hi emiy. In ginad emiy, In us diq usaq haqiy. ¹⁴ Nazaq iyan Yesus gibilen hasim bilam, Lazarus tumom ham. ¹⁵ Ad in moqsa ya inaq a hi osta na in dimun diq ham. Ya ne ginadin emad ya inad tidimniyaq ham. Muran ne ya inan helmo tihaq daqay ham. Ari i mat na ago hib lehuq ham. ¹⁶ Haqan Tomas, anan araq Didimus haqayta na, in disaipel ta asor na gibilan, O tob iysa i inaq leheq inaq moquq ham.

On mataw moqiyta teq eraq daqayta na alulin Yesus-mo

¹⁷ Ari Yesus le uliq Betaniy-ib gwahtiqim Lazarus kam aweweqmo hodhodab tuqusta na ago in tuhurit. ¹⁸ Uliq Betaniy in Jerusalem agerabmo usaqta. In pesan diq a haiq, 3 kilomita nazaq in usaqta. ¹⁹ Nazaq iyan Juda on mataw kabemmo uliq ayahta nab osim in Marta ayow Mariya inaq gigerab boliy, on giger na gihiy amatqanta moqan in ginad waqnan haqad. ²⁰ Ari Marta in Yesus bolaqta na abin huritad in eraqim adanin tilah. Sa Mariya bitabmo os. ²¹ Ossa Marta lehim Yesus tubulon, Iyahta ham ni kab osta iyid ya ihiy a hi moq nag ham. ²² Teq ya inad emaiq ham. Ni God inaq gamuk emad nagah araq ago susumun ugid in tiqem nigdaq

haqaiq ham. ²³ Haqan Yesus bilam, Ni nihiy teq tigeriaqdaq ham. ²⁴ Haqan Marta bilam, Kam abebtanta nab teq in eraqdaqta na ago ya tuhurit ham, kam on mataw bunmo hodhod huloseq eraq daqayta nab ham. ²⁵ Haqan Yesus bulon, Mataw hodhodab eraq daqayta na alulin yaqmo ham. Teq mataw kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta alulin na yaqmo ham. Mat ya inan helmo haqad osim moqaqta na in teq kayeq ta iydaq ham. ²⁶ Teq on mataw og kab kayeqmo osad ya inan helmo haqayta na in moqeq a hi moq has daqay ham. In kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham. Ni yaqgo gamuk ka anan helmo haqaq e? ham. ²⁷ Haqan Marta bulon, Ege ham, Iyahta ham. Ya inad emaiq, Ni Kraish haqaiq ham. Ni God atatinmo haqaiq ham. God mat emid og kab bolnan anad usta na amatin ninmo ham.

Yesus Lazarus anan anad meqniysa gam

²⁸ Marta gamuk na tibilaqim in muleqim ta lehim in amikqan Mariya waqim ad adek ban loqim kiskismo bulon, Tisa tubolim osad in ni ninan susumunaq ham. ²⁹ Haqan Mariya gamuk na huritim in hidmo eraqim Yesus ago hib tilah. ³⁰ Yesus uliqab a hi gwahtiqad in saw Marta lehim ahol wamta nab luwsa Mariya in agerab lah. ³¹ Lehsa on mataw Mariya anad waqad inaq bitab osiyta na in Mariya hidmo eraqim asanib lehsa ahol waqad in muzim inaq tilehiy. In ginad emiy, Aw ka hodhodab gaq waznan lehaq haqiy. ³² Haqsa Mariya Yesus agerab bolim ahol waqad anognib abakbakan ulum laquwim turad teq in

bilam, Iyahta ham ni kab osta iyid ya ihiy a hi moq nag ham.

³³ Haqan Yesus in Mariya gaqsa ahol waqad teq Juda on mataw Mariya inaq boliyta na inaqmo gaqsa in gibiyad in ahol afaqan iyad anad time-qniyyaqmo. ³⁴ Anad meqniysa in bilam, Mat na asan edob emiy? ham. Haqan in buloniy, Iyahta haqiy, bo leheq ahol waq haqiy. ³⁵ Haqan Yesus lehim ahol waqad in tigam. ³⁶ Gaqsa Juda mataw nab turiyta na bilaqiy, Ahol waqiy haqiy. Mat ko in mat momta na anan anad diq bilaqyaqta haqiy. ³⁷ Haqan teq ta asor bilaqiy, Mat ko in mat ame haiqta na wastitayan in ame hastitayta haqiy. Ta nagaqgo in mebmemo bolim mat momta ka moqad kayeqmo banab ussa a hi ulumsih? haqiy.

Yesus Lazarus bulonan hodhodab eram

³⁸ Ari Yesus ahol afaqan iysa in hodhod agerab tilom. Hodhod na in gigib yay emim aduganib mat asan emim teq in gig ayahta ulum buliyan loqim yay aqez ituqim usta. ³⁹ Teq Yesus hodhod agerab loqimmo tibilam, Ne yay aqezab gig usaqta na walemiy ham. Haqan mat momta na ahiy Marta bilam, Iyahta ham in asan kam aweweqmo hodhodab tuqusim ahuran tiqiy ham. ⁴⁰ Haqan Yesus bulon, Ya tinibilen ham. Ni ya inan helmo haqeq teq ni God ago zaway ahol tuwaqdaq hay ham. Na ni anadin a hi emaq e? ham. ⁴¹ In nazaq haqanmo mataw yay aqezab gig usta na tuwalemiy. Waleman Yesus ame ulilib gwalsa in bilam, Ya imam ham ni ya iqez tuwazta na ago ya esey nigaiq ham. ⁴² Ni tutimmo ya iqez wazaqta na ya tuhurit ham. Teq ya on mataw

kawa turayta ka ginadin emad ya in gimeb ni ninaq gamuk kawa tibilaqaiq ham. Bilaqsa teq ni ya iqeman bolta na ago in anan helmo haq daqay haqad ham. ⁴³ In gamuk na tibilaqim teq in lileyim bilam, Lazarus ham ni bo gwahtiq ham. ⁴⁴ Haqanmo mat momta na abensenab tubusan hiksireqim amalib net muziyta nagan teq tubusan araq anobun isihan usta na inaqmo in bo asanib tugwahtim. Gwahtiqaan Yesus in mataw nab turiyta na gibilan, Hasid in luwan ham.

Mataw marorta Yesus wol emid moqgo an adugan waziy

(Matyu 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Ari Juda on mataw Mariya inaq bolim hod-hod agerab turiyta na in Yesus daq amta na ahol tuwaqiy. Ahol waqad kabemmo in anan helmo tihaqiy. ⁴⁶ Ta teq in gigo asor Farisi gigo hib lehim Yesus daq amta na ago tigibileniy. ⁴⁷ Gibilenan mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyogniz Farisi nenaq in Juda gigo kaunsel ayahta na amatawun bunmo gibilenan bolim humab tuwoliy. Humab wolim in bilaqiy, Teq i ezaq tonam? haqiy. Mat na daq azawayin inaqta kabemmo emaqta haqiy. ⁴⁸ I mat na adanin a hi qwayid in nazaq em tutsa mataw bunmo in anan helmo tihaq daqay haqiy. Sa teq Rom huriteq in boleq i gigo Tempel wol inerad in i gimuzid i og ka hulosad haresmo leheq mataw ta asor gigo ogib begbega iyeq osam haqiy.

⁴⁹ Haqsa in gigo araq anan Kayafas haqayta in ulig nab tamaz mat danmebta iyim osta na in

eraqim tigibilan, Ne ginad haiq ham. ⁵⁰ I bunmo hiqiy bugamta na in meqin ham. Ari mat amulikmo i gimen moqid i bunmo dimunmo osamta na in dimun ham. Na ne ginad a hi emay ye? ham. ⁵¹ Na in anadibmo gamuk na a hi bilamta. Haiqqam. In ulig nab tamaz mat danmebta iyan God-mo anad ugan in Yesus Juda on mataw gimen moqdaqta na ago bilamta. ⁵² Teq Yesus in Juda on mataw gimomo gimen moqdaqta nazaq a haiq. In God ago onmin og saw bunmo osayta na girom tonid in mataw en amulikmo iy daqay haqad in bunmo gimen moqdaqta. ⁵³ Ari Kayafas nazaq haqan nab mataw aseseqta na in Yesus wol emid moqgo adanteqin tinagun yaqay.

⁵⁴ Nazaq iyan Yesus in Juda gimeb ulalab a ta hi luwyaq. In saw na hulosim le uliq abebtanta anan Efrayim haqayta nab in ago disaipel nenaq tuqosiy. Uliq na abun ban saw saman diqta aquliqin haiqta usaqta.

⁵⁵ Ari Juda gigo kam ayah diqta anan Pasova haqayta na akaman bolim sinsin tiqiy. Iyan kam na a hi gwahtiqsamo Juda mataw kabemmo in gihol udineq gihol wastitayid teq kam ayahta na gwahtiqa haqad in uliq Jerusalem-ub tugwalehiy. ⁵⁶ Gwalehim in Yesus anan saw waqad teq in Tempel ago gel aduganib gwahtiqim turad in an tisusumun ug yaqay, Ne ginad ezaq emay? haq yaqay. Yesus humab kab a hi boldaq daqagya haq yaqay. ⁵⁷ Na mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyogniz Farisi nenaq in tekomo mataw gibilenim bilaqiy, Ne Yesus edob osaqta na ago huriteq teq ne bo i gibilenid i tuwazam haqiy.

12

Mariya masil ahuran dimunta Yesus asenab wazbal

(Matyu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Ari abeb kam 6 nazaq le tihiqiyid teq Juda gigo lotu akaman ayahta anan Pasova haqay na tugwahtiqdaqta. Kam nab Yesus muleqim Lazarus ago uliq Betaniy-ib ta lah. Mat naqmo moqan Yesus hodhodab wazan eramta. ² Lehan uliq nab in amen didaq tuqoyiy. Oyim Marta didaq soqoreq a bolsa Lazarus in mataw nenaq didaq neqad os yaqay. ³ Ossa Mariya in masil anan nard haqayta anawun ayahmota na asor wazim a bo Yesus asenab wazbalan woq bugan teq in aqensanib tubayyaq. In nazaq emsa masil na ahuran dimun diqta bit adugan tuwaleq ton bug.

⁴⁻⁵ Sa ta Yesus ago disaipel araq Judas uliq Kariyot-ibta na bilam, Nagaqgo i mataw ginaghan haiqta gihulosauq? ham. I masil ahuran dimunta na mat araq inaq zayeq 300 kina nazaq waqeq mataw ginaghan haiqta na neg nagta ham.* Mat naqmo teq Yesus bab gibenab emdaqta na amatin. ⁶ Teq in mataw gina haiqta na ginadin emad nazaq a hi bilam. Haiqqam. In mat rin tonaqta iyim in nazaq bilamta. Na ezaqgo in Yesus ago disaipel nenaq gigo hululut mani emayta na wamuzyaqta amatin. Ad hululutib mani usta na asor in hikrinad aholyon waqyaqta. ⁷ Ari Yesus nan na huritim bilam, Ne aw ka hullosiy ham.

* **12:4-5:** 300 kina na in bilaqne mat araq ulig amulikmo aduganib kam bunmo kabiy emdaqta amenin nog.

Ya moqid mataw iyay ton daqayta nab aw ka masil ahuran dimunta na ya iholib emgo haqad in zayan usta ham. ⁸ Tutimmo mataw ginaghan haiqta na ne nenaq osayta ham. Ari yaqmo ne nenaq tuteqmo a hi osdaiq ham.

Juda gigo mataw aseseqta Lazarus wol emgo bilaqiy

⁹ Juda mataw biyahmo Yesus uliq Betaniy-ib osaqta na huritim in ahol waqnan tuboliy. Teq mataw na Yesus amomo ahol waqnan a hi boliy. Haiqgam. In Lazarus mat Yesus hodhodab wazan eramta na inaqmo ahol waqnan haqad boliy. ¹⁰⁻¹¹ Juda mataw kabemmo in Lazarus moqim ta eramta na ago huritim in mataw tamaz emayta gigo aseseqta na gihulosad in Yesus ago hib bolad anan helmo tihaq yaqay. Nazaq iyan mataw tamaz emayta gigo aseseqta na in Lazarus inaqmo wol emid moqgo ginad emiy.

Yesus king nog iyim le uliq Jerusalem-ub gwah-tim

(Matyu 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² An tarom iyim saw tihastitayan Yesus eraqim Jerusalem-ub tilah. Lehsa on mataw dauh kabemmo Pasova ahumabun ahol waqnan haqad Jerusalem-ub bolim osiyta na in Yesus bolsa abin tuhuritiy. ¹³ Huritim in ay anan det haqayta na aben giwaqim teq in Yesus ahol waqnan adanin tilehiy. Lehad in bilaq yaqay,

God abin soriy haq yaqay.

Mat ka Iyahta abinib bolan iyan i ginad bilaq gigayinaq haq yaqay.

Mat kaqmo in Isrel gigo king haq yaqay.

¹⁴ Haqsa Yesus donki minminta araq ahol waqim in amalib osim tilehyaq. God ago marib gamuk usaqta nazaqmo in am. ¹⁵ Gamuk na bilam,

Ne on mataw uliq Sayon-ibta ham ne hi rabiyy ham. Ahol waqiy ham. Ne gigo king nawa donki amidon amalib osim bolaq ham. *Sekaraya 9.9*

¹⁶ Kam nabmo Yesus ago disaipel gamuk na alulin ago ginad a hi em hasiy. Abeb God Yesus abin ayahta tuqugan teq in daq na anadin a ta emiy. Anadin emad in ginad emiy, God ago marib gamuk Yesus anan bilamta nazaqmo diq on mataw in ayon em ugiy haqiy.

¹⁷ Teq Yesus Lazarus lilewunan hodhodab ge gwahtiqa on mataw kabemmo nab turad ahol waqiyta. Ahol waqim in nagah gimeb ahol waqiyta na tekomo uliq-uliqgo tibilaqiy.

¹⁸ Bilaqsa on mataw biyahta na in Yesus daq aza-wayin inaq amta na ago huritim in ahol waqnan adanin lehiyta. ¹⁹ Lehsa Farisi gibiyad in gimo an bulonim bilaqiy, I ginad emuq haqiy. I mat ko adanin qwaygo akamun tihiqiy haqiy. I ko gibiyuq haqiy. On mataw bunmo in anan helmo haqad muzim inaq tilehay haqiy.

Grik mataw asor Yesus ahol waqnan boliy

²⁰ Ari on mataw biyahmo Juda gigo lotu aka-man ayahta na ahol waqnan bolsa in gilikmanib Grik mataw asor nenaq tuboliymo. ²¹ Bolim in Filip ago hib lehiy. Filip in uliq Betsaida saw Galiliy-ibta amatin. Nazaq iyan mataw na Filip ago hib lehim tisuusmun ugiy, Mat ayah haqiy i

Yesus ahol waqnan bol haqiy. ²² Haqan Filip le Andru bulonim teq in giger le Yesus tubuloni. ²³ Bulonan Yesus in gigo gamuk amenin emim gibilan, Mat Atatin ahol abin ayahta waqdaqta na akaman muran tugwahtim ham. ²⁴ Ya helmo ne gibilenaiq ham. Wit anagin ogib woqeq a hi moqeq na in anon a hi emdaq ham. In amulikmoqmo usdaq ham. Ari wit anagin na ogib woqeq moqeq teq in ahokan gwaleq anon kabemmo tiqemdaq ham. ²⁵ On mataw in gimo gihol anadin diq emayta na in gihol awitan tihik hules daqay ham. Ari on mataw og kab osad in gihol anadin a hi emayta na in kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham. ²⁶ Mat aw nog yaqgo kabiy emnan ginad bilaqta na in ya imuzeq tubol daqay ham. Ad uliq ya osaiqta nab in tuqos daqaymo ham. Osad in yaqmen kabiy emsa Gimam Iyah in gibin tiqiluwdaq ham.

Mat Atatin aqayin inaq wazid eraqeq titurdaq

²⁷ Haqad Yesus bilam, Muran ya ihol afaqan diq iyaq ham. Ta teq ya ezaq haqdaiq? ham. Ya imam ni ya iholib daq gwahtiqnan tonaqta ka walem haqdaiq e? ham. Haiqqam ham. Ya nazaq a hi bilaqdaiq ham. Daq naqmo ya iholib gwahtiqgo ya og kab bolta ham. ²⁸ Haqad in bilam, Ya imam ham ni nibin emid ayah iyan ham. Haqsamo God aqez Heven-ib gehitiqim bilam, Ya ihol abin eman ayah tiqiy ham. Teq ya emid in ayahmo diq ta iydaq ham. ²⁹ Haqan on mataw nab turiyta na huritim bilaqiy, Kait ahulan iyaq haqiy. Sa asor bilaqiy, Angelo araq bulonsa i aqez hurit haqiy.

³⁰ Haqsa Yesus gibilan, Gamuk na ya ilumsihgo a hi gwahtim ham. Haiqgam ham. Gamuk na negmo gilumsihgo gwahtimta ham. ³¹ Muran God in on mataw og kabta hazizirib giqemim gigo daq tigilum kemaq ham. Muran in mat meqinta og ka wamuzim osaqta na muzid tilehdaq ham. ³² Ari yaqmo teq mataw ya iwazid eraqeq og huloseq gwale turad teq ya on mataw bunmo gihureqid yaqgo hib tubol daqay ham. ³³ Na Yesus in dante ezaqtab moqdaqta na ago in nazaq bilam. ³⁴ In nazaq haqan on mataw na amenin emim bilaqiy, God ago marib gamuk araq kazaq bilaqsa i huritta haqiy. Gamuk na bilam, Mat anan Krai haqayta na og kab gwahtiqeq osad in ago os a hi hiqiydaqta haqad in bilam haqiy. Nagaqgo ni bilam, Mataw in Mat Atatin wazid eraqeq gwale turdaq ham? haqiy. Teq ni Mat Atatin anan bilamta na in nog diq? haqiy. ³⁵ Haqan Yesus gibilan, Saw anuwan asitmo ne nenaq a ta usdaq ham. Saw anuwan na oysa ne saw waqad lehiy ham. Luweq ne le God ago maror aduganib a hi gwahtiqsamo romriq tigiqisihdaq ham. Mat romriqab luwad in ezaq lehaqta na ago in anad a hi em hasaqta ham. ³⁶ Muran saw anuwan na oysa ne anan helmo haqiy ham. Ne helmo haqeq teq ne saw anuwan na ago onmin tiqiy daqay ham.

Ari Yesus gamuk na bilaqim tihiqiyan in on mataw na gihulosad lehim gimeb tuqulilam.

Juda mataw kabemmo Yesus anan helmo a hi haqiy

³⁷ Yesus kabiy azawayin inaqta kabemmo on mataw gimeb amta teq in anan helmo a hi haqiy.

³⁸ On mataw na daq nazaq emim in God ago nantut Aisaya gamuk bilamta na tuwol net bugiy. Aisaya bilam,

Iyahta ham nog i gigo gamuk anan helmo haqaqta? ham. Teq ni kabiy awaz meqin diqta emsa nog ahol waqad anad em hasaqta? ham. *Aisaya 53.1*

³⁹ On mataw na Yesus anan helmo haqgo ginad soqotim diq usyaqta. Teq Aisaya daq na alulin bilaqad in gamuk araq kazaq bilammo. ⁴⁰ In bilam,

God in mataw na gimeqnagin eman in saw a hi waqayta ham. Ad in ginad eman soqotim diq usaqta ham.

Luweq in gime nagh ahol waqad in ginad em haseq teq in ginad buliyeq God ago hib ta bol daqay haqad ham. Bolid teq God in giwastitayid dimniy daqay haqad ham. *Aisaya 6.10*

⁴¹ Aisaya in Yesus ago zaway teq in ahol anuwan ahol waqim teq in Yesus-mo ananib gamuk na bilaqan usta. ⁴² Helmo Juda gigo mataw marorta kabemmo in Yesus anan helmo haqiyta. Teq in Farisi ginan rabad in ulalabmo Yesus anan helmo a hi bilaq yaqay. Luweq Farisi gimuzid in Juda gigo bit humab wolaytab mataw nenaq lotu a ta hi em daqay haqad. ⁴³ Na ezaqgo mataw na in gigo walmataw gigo hib givin dimunta waqnan ginad bilaqad teq in God ago hib givin dimunta waqnan giquutil a hi eraqyaq.

Yesus ago gamuk helta naqmo teq on mataw gilum kemdaqta

⁴⁴ Ari Yesus lileyim bilam, On mataw ya inan helmo haqayta na in ya imomo inan helmo a hi haqayta ham. Na in mat ya iqeman bolta na anan helmo haqaymo ham. ⁴⁵ Ad on mataw ya ibiyayta na in mat ya iqeman bolta na ahol waqaymo ham. ⁴⁶ Ya og ka ago saw anuwan ham. On mataw ya inan helmo haqayta na romriqab a ta hi os daqay haqad ya bolta ham.

⁴⁷ Ari on mataw yaqgo gamuk huritad teq in a hi muzinayta na yaqmo diq in gigo daq na a hi ulum kemdaiq ham. Ya og kab on mataw giyon hazizir emeq gigo daq ulum kemnan a hi bol ham. Ya on mataw gilumsiheq ta giwageq ban dimuntab giqemid osnan haqad ya bolta ham. ⁴⁸ Ari on mataw gileh yagad yaqgo nan a hi huritsa nagah araq teq in giyon hazizir emdaqta nawa usaq ham. Na yaqgo gamuk ya bilayta naqmo ham. Yaqgo gamuk naqmo in kam abebtanta nab on mataw na gigo daq tuqulum kemdaqta ham. ⁴⁹ Na ezaqgo ya inadibmo gamuk na a hi bilayta ham. Gimam Iyah ya iqeman bolta naqmo in gamuk awaz meqinta na yag ham. Yagad ya ezaq haqad gamuk bilaqdaigta na inmo iqisihunan ya nazaqmo bilayta ham. ⁵⁰ Ad ya inad emaiq, God ago gamuk awaz meqinta na in mataw giqemid kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay haqaiq ham. Nazaq iyan gamuk nawa ya bilaqaiqta na ya imammo ibilanta nazaqmo diq ya ne gibilenaiq ham.

Yesus in disaipel gihuloseq

Amam ago hib ta lehdaqta na ago in gibilan

13

Yesus in ago disaipel gisen suhol

¹ Ari Pasova ago kam ayahta na bolim sinsin diq tiqiysa Yesus anad tiqam, Ya og ka huloseq imam ago hib lehdaqta na akaman sinsin tiqiyag ham. Yesus in ago on mataw og kabta na ginan anad bilaqsa osta. Osad in ginan anad bilaqsa osim le in gimen ahol nog tuhulos.

² Ari imisor Yesus ago disaipel nenaq didaq neqad tuqosiy. Ossa Satan tekomo anad meqinta Judas ugan in Yesus wageq bab gibenab emgo anad tiqemyaq. Mat na in Saimon uliq Kariyot-ibta atatin. ³ Samo Yesus anad emyaq, Ya imam zaway bunmo ya ibenab tiqam haqyaq. Haqad in God ago hib osim bolim ta God ago hib in muleqim ta lehaqta na in tuhuritmo. ⁴ Huritim in didaq neqim hulosad in eraqim turad ago aholsihen sisaqta hasim emad teq in giholbay araq waqim ahulib tuhuram. ⁵ Hureqim in yuw waqim deg araqab wazbalan woqan in deg na waqim disaipel gisen tisuholyaq. In araq asen yuwub suholeq teq in giholbay ahulib hureqan usta na amalib asen tubayyaq.

⁶ In nazaq emim emim a lehim le Saimon Pita ago hib tubol. Bolan Pita tubulon, Iyahta ham ni ya isen tisuholnan e? ham. ⁷ Haqan Yesus bilam, Muran daq kawa ya emaiqta ka ago ni ninad a hi em hasaq ham. Abeb teq ni ninad tiqem hasdaq ham. ⁸ Haqan Pita bulon, Ni ya

isen a hikidik suholdaq ham. Haiq diqmo ham. Haqanmo Yesus bilam, Ya nisen a hi suholid ni yaqgo disaipel a hi iydaq ham. ⁹ Haqan Saimon Pita bilam, Iyahta ham, nazaq na ni ya isen amomo hi suhol ham. Ni ya isen suholad ya iben teq ifaqin inaqmo ni suhol ton ham. ¹⁰ Haqan Yesus bilam, Mat tuhuzta na asen suholeqmo in ahol bunmo anumlan haiqmo tiqiydaq ham. In ahol bunmo a ta hi suholdaq ham. Ari ne bunmo gihol anumlan haiqta ham. Teq ne gilikmanib mat amulikmoqmo ahol anumlan inaqta osaq ham. ¹¹ Na ezaqgo mat nog Yesus waqeq bab gibenab emdaqta na ago in tuhurit. Nazaq iyan in bilam, Ne gilikmanib mat amulikmoqmo ahol anumlan inaqta osaq ham.

¹² Ari Yesus in gisen tisuholim in ago aholsihen ta emim teq in le abanab a ta os. Osad in disaipel gibilan, Ya ne gigo hib daq tiqemta ka ago ne ginad tiqem hasiy ye? ham. ¹³ Ne ya inan giger Tisa teq Iyahta haqad biyayta ham. Na ne dimunmo bilaqayta ham. Ya mat nazaqtaqmo ham. ¹⁴ Ya ne gigo Iyahta teq ya ne gigo Tisa-mo ham. Teq ya ne gisen tisuhol ham. Nazaq iyan ne nazaqmo an asen tisuhol daqaymo ham. ¹⁵ Ya daq na tigiqisihun ham. Giqisihunan ne ya isen muzeq ya ne gimen daq emta nazaq ne tiqem daqaymo ham. ¹⁶ Ya helmo gibilenaiq ham. Kabibiy mat in ago ayahta a hi itiyondaq ham. Ad mat nantut waqim a lehaqta na in nan na anamren a hi uriyamdaqmo ham. ¹⁷ Ne daq ka ago ginad em hasay ye? ham. Ne ginad em hasad daq kawa ya emta kazaqmo ne emsa teq God ne

ginan anad tidimniydaq ham.

¹⁸ Ya mataw iholyon gilumim giwayta na gigo tuhurit kemta ham. Teq gamuk kawa ya gibilenaiqta ka ya ne bunmo ginan a hi bilaqaiq ham. Haiq ham. Ne gilikmanib mat araq yaqgo a haiqta osaq ham. Mat na teq God ago marib gamuk araq usaqta na tuwol net bugdaq ham. Gamuk na bilam,

Mat ya inaq garab didaq newta na in asenab tiqibay has haqad in bilam ham. *Buk Song 41.9*

¹⁹ Teq daq na a hi gwahtiqsamo ya kawa ne tigibilenaiq ham. Abeb daq na gwahtiqlsa ne ahol waqad ya inan bilaq daqay, Helmo gamuk God ago marib usaqta na in yaqmo inan bilamta haq daqay haqad muran ya ne ginadib tiqemaiq ham.

²⁰ Ya helmo gibilenaiq ham. Mat araq in yaqgo kabibiy mat ya eman in ago hib bolta na ahol waq hasad wazinaqta na in yaqgo kabibiy mat na amomo a hi wazinaq ham. In ya iwaqim iwazinaqmo ham. Teq in ya imomo a hi iwazinaq ham. In mat ya iqeman bolta na inaqmo tuwazinaqmo ham.

*Judas teq Yesus waqeq bab gibenab emdaq
(Matyu 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)*

²¹ Yesus nazaq bilaqim teq in ahol afaqan iyad anad timeqniyyaq. Anad meqniysa in bilam, Ya helmo gibilenaiq ham. Ne gilikmanib mat araq teq ya iwaqeq bab gibenab iqemdaq ham.

²² Haqanmo disaipel an anobun ahol tuwaq yaqay, Yesus nog diq anan bilamta haqad. ²³ Sa Yesus ago disaipel araq in anan anad diq bilaqta na in

banab ahol wol emim Yesus anognib us. ²⁴ Ussa Saimon Pita afaqin ugad kabiyakibmo bulon, Ni susumun ug ham. In nog diq anan bilaqag? ham. ²⁵ An disaipel na Yesus anogib usadmo in afaqin Yesus abanibmo emim tisuusumun ug, Iyahta ham ni nog diq anan bilaqag? ham. ²⁶ Haqan Yesus bilam, Ya bret anabun asor waqeq degib taqor ulum tureq mat doqag ya ugdaiqta na nawaqmo ham. Haqadmo in bret waqim taqor ulum turim Saimon uliq Kariyot-ibta atatin Judas-mo tuqug. ²⁷ Ugan Judas waqsamo Satan aholib tubol. Anmo Yesus in Judas bulon, Ni daq emnan ninad emaqta na hidmo le em ham. ²⁸ Haqsa disaipel bunmo gamuk na huritim in ginad a hi em hasiy. ²⁹ Asor ginad emiy, Judas mani wamuzaqta iyan Yesus Pasova ahumabun emgo anaghan zaygo bulonaq haqiy. Haqsa ta asor ginad emiy, Yesus in mataw gina haiqta nagah neggo Judas bulonaq haqiy. ³⁰ Anmo Judas bret na tuwaqim hidmo in eraqim bit na huload asanib gwahtiqim tilah. Sa tarom tiqiy.

Yesus gunun araq muturta disaipel giqisihun

³¹ Judas tilehsa teq Yesus bilam, Muran Mat Atatin abin ayah tiqiy ham. Ayah iysa in God abin eman ayah tiqiymo ham. ³² Ari Mat Atatin God abin emid ayah iysa God inmo ahol abin Mat Atatin ugid in abin ayah tiqiydaqmo ham. Teq in muran diqmo Mat Atatin abin emid ayah iydaq ham. ³³ Onmin ham ya nenaq asitmo a ta oseq teq ya tilehdaiq ham. Lehid teq ne ya tiqinagun daqay ham. Ya Juda mataw gibilenta nazaqmo ya ne tigibilenaiq ham. Ya uliq lehdaiqta nab ne a hi

leh daqay haqaiq ham. ³⁴ Ya gunun araq muturta tinegaiq ham. Ne an anan ginad diq bilaqsa osiy ham. Ya ne ginan inad bilaqaiqta nazaqmo ne an anan ginad bilaqsa osiy ham. ³⁵ Ne an anan ginad bilaqsa ossa teq on mataw bunmo ne gibiyad ginad tiqem daqay, Yesus ago disaipel kowaqmo haq daqay ham.

*Yesus bilam, Pita teq gileh yagdaq ham
(Matyu 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)*

³⁶ Haqan Saimon Pita in Yesus bulon, Iyahta ham ni edob lehnan? ham. Haqan Yesus bilam, Muran ya uliq lehdaiqta nab ni ya imuzeq a hi lehdaq ham. Abeb teq ni ya imuzeq boldaq ham.

³⁷ Haqan Pita bulon, Iyahta ham ezaqgo ya muran ni nimuzeq ninaq a hi lehdaiq? ham. Ya nilumsi-had ihol nog huloseq ninmen tumoqdaiqta ham.

³⁸ Haqan Yesus gamuk na amenin emim bilam, Ni ya ilumsiheq moqgo bilaqaq e? ham. Ya helmo nibilenaq ham. Kurek a hi gayonsamo ni nime ezeqmanmo gileh tiyagdaq ham.

14

Yesus bilam, On mataw God ago hib leh daqayta na adanteqin yaqmo ham

¹ Ari Yesus in ago disaipel bunmo gibilenim bilam, Ne gihol afaqan iysa ginadnad hi emiy ham. Ne God anan helmo haqad ne ya inan helmo haqiymo ham. ² Ya imam ago bit adugan kabemmo usaqta ham. Nazaq iyan ya leheq ne gimen ban wastitaynan ham. Ya nazaq emnan inad a hi usta iyid ya ne gimen ban wastitaynan haqad nazaq a hi gibilen nagta ham. ³ Ya leheq ne

gimen ban wastitayeq teq ya muleqeq ta boldaiq ham. Boleq ya ne giwaqeq giqad yaqgo sawab tilehdaiq ham. Giqad lehid uliq ya osdaiqta nab ne tuqos daqaymo ham. ⁴ Teq ya uliq lehdaiqta na ago dante ne tuhuritiy ham.

⁵ Haqan Tomas bilam, Iyahta ham ni edob lehdaqta na i a hi hurit ham. I ezaq toneq teq dante na ago hurit kemam? ham. ⁶ Haqan Yesus bulon, Dante ya imango hib lahta na yaqmo ham. Ya gamuk helta alulinmo diq ham. Teq yaqmo on mataw giqeman kayeqmo kuluwa-kuluwmo osayta ham. On mataw dante amulikmo ya gimen emdaiqta naqmo muzineq teq in le ya imam ago hib tugwahtiq daqay ham. Dante amo amo haiqgam ham. ⁷ Ne yaqgo huriteq teq ne ya imam ago tuhurit daqaymo ham. Ari muran ne in ago tuhuritad teq ne in ahol tuwaqaymo ham.

⁸ Haqan Filip bulon, Iyahta ham ni nimam i giqisihun ham. Giqisihunid i ahol waqad teq i ginadnad a ta hi emad i nagah araq ago a hi susumunam ham. ⁹ Haqan Yesus bulon, Filip ham ya nenaq kam sisaqmo tuqos ham. Ta teq ni yaqgo a hi huritaq e? ham. Mat ya ibiyaqta na in ya imam ahol waqaqmo ham. Ezaq haqad ni bilaqaq, “Ni nimam i giqisihun” haqaq? ham. ¹⁰ Ya imam ago hib ossa in yaqgo hib osaqmo ham. Na ne anan helmo a hi haqay e? ham. Ya gamuk gibilenaiqta ka ya inadibmo a hi bilaqaiq ham. Ya imam ya iholib osad ago kabiyy emaqta ham. ¹¹ Ya bilay, Ya imam ago hib ossa in yaqgo hib osaq hayta na ne anan helmo haqiy ham. Ari ne yaqgo gamuk na anan helmo a hi haqeq teq ne

yaqgo kabiya naqmo anadin emad ya inan helmo haqiy ham.

¹² Ya helmo gibilenaiaq ham. Mat ya inan helmo haqaqta na in ya kabiya emaiqta nazaqmo in kabiya tiqemdaqmo ham. Teq in kabiya ayahmo diq emad in ya kabiya emta na tuquriyamdaq ham. Na ezaqgo ya imam ago hib lehdaiaqta na ago ham.

¹³ Lehid teq ne ya ibinib nagah anan susumunsa ya tiqem negdaiaq ham. Nazaq iyid teq Gimam Iyah in Atatin ago hib abin ayahta tuwaqdaq ham. ¹⁴ Ne ya ibinib nagah araqaq ago susumun yagsa ne ginad usaqta nazaq ya tiqem negdaiaq ham.

Yesus God ago Bugaw Dimunta emid bolgo bilam

¹⁵ Ari Yesus bilam, Ne ya inan ginad bilaqsa teq ne yaqgo gunun ya giqisihunta na bunmo anonon diqmo tumuzin daqay ham. ¹⁶ Teq ya imam susumun ugid in ne giteqsor araqaq awaz meqinta tinegdaq ham. Negid in ne nenaq tuteqmo tuqosdaq ham. ¹⁷ Mat ne gilumsihdaqta na in God ago Bugaw gamuk helmo bilaqta naqmo ham. Og kab on mataw God gileh ugayta na in God ago Bugaw ahol a hi waqad teq in ago a hi huritayta ham. Nazaq iyan in Bugaw na a hi waq daqay ham. Ari negmo teq Bugaw na ne gilikmanib osaqta ham. Osad in teq ne giduganib tuqosdaqmo ham. Nazaq iyan ne in ago tuhuritayta ham.

¹⁸ Ya ne gihulosid ne onmin ginenmaman haiqta nog a hi os daqay ham. Haiq ham. Ya teq ne gigo hib ta boldaiaq ham. ¹⁹ Sisaq haiq og kab

on mataw God gileh ugayta na a ta hi ibiy daqay ham. Ari negmo teq ya tiqibiy daqay ham. Ya kayeqmo osaiqta ham. Nazaq iyan ne kayeqmo tuqos daqaymo ham. ²⁰ Kam nab teq ya imam ago hib osaiqta na ago ne tuhurit daqay ham. Teq ne yaqgo hib ossa ya ne gigo hib osaiqta na ago ne tuhurit daqaymo ham. ²¹ On mataw yaqgo gunun giwaqim muzinayta na in ya inan ginad bilaqayta ham. Teq in ya inan ginad bilaqsa ya imam in ginan anad bilaqdaqmo ham. Sa ya nazaqmo mataw na ginan inad bilaqsa ihol tigiqisihundaiq ham. ²² Yesus nazaq haqsamo Judas ta araq, in mat uliq Kariyot-ibta na a haiqta, in Yesus kazaq bulon, Iyahta ham ezaqta ago ni nihol i gimomo giqisihundaq? ham. Ad ni og kab on mataw ta asor na bunmo nihol a hi giqisihundaq? ham.

²³ Haqan Yesus bilam, Mat ya inan anad ayahmo bilaqta na in yaqgo gamuk tumuzdaq ham. Sa ya imam in mat na anan anad ayahmo tibilaqdaq ham. Ad ya imam inaq boleq i mat na inaq kuluwa-kuluwmo tuqosam ham. ²⁴ Ari mat ya inan anad a hi bilaqta na in yaqgo gamuk a hi muzinaqta ham. Teq ya gamuk negaiqta ka in yaqgota a haiq ham. Gamuk na in ya imam iqeman bolta naqmo ago gamukta ham.

²⁵ Ya nenaq osad gamuk nawa na bunmo tigi-bilenta ham. ²⁶ Ari ya imam teq ya ibinib inmo ago Bugaw Dimunta na emid tuboldaq ham. Ne giteqsor na boleq teq in ne gilumsihad nagah bunmo ago asuleqin tinegdaq ham. Ad in ne ginad enqenunid eraqsa ne yaqgo gamuk bunmo ya negta na anadin a ta em daqay ham. ²⁷ Ya ne giqemid ne gigem kute nemsas daqay ham.

Yaqmo igem kute nemim usaqta nazaq nogmo ya negid ne gigem kute tinemdaqmo ham. Teq on mataw og kabta gigem kute nemsasayta nazaq nog ya a hi negdaiq ham. Ne gihol afaqan iysa ginadnad hi emiy ham. Ad ne hi rabiya ham.

²⁸ Ari ya gibilenim bilay, Ya ne gihuloseq leheq teq ya ne gigo hib a ta boldaiq haqsa ne tuhuritiya ham. Ne ya inan ginad bilaqid teq ya bilay, Ya imam ago hib lehaiq haqsa ne huritad ginad tidimniya nagiy ham. Na ezaqgo ya imam ago zaway in yaqgo zawayta uriyamim usaqta ham. ²⁹ Daq nawa ya teko anan bilayta na a hi gwahtiqa ya anan kawa ne tigibilenta ham. Abeb daq na gwahtiqa ne ahol waqad teq ne ya inan helmo haq daqay haqad ya muran kawa ne tigibilenaiq ham. ³⁰ Ya nenaq nan sisaqmo bilaqad osgo akamun haiq tiqiyay ham. Na ezaqgo mat meqinta og ka wamuzim osaqta na tubolaq ham. Teq in anadibmo ya imeqin tongo in ago zaway haiqta ham. ³¹ Ya imam ibilanta nazaqmo ya emaiqta ham. Ya nazaq emad teq ya imam anan inad bilaqta na ulal iysa on mataw og kabta bunmo tuhurit daqay ham. Ari ne eraqiya i lehuq ham.

15

Yesus bilam, Ya am wain-mo diq ham

¹ Yaqmo am wain-mo diq ham. Sa ya imam in am wain na anamren ham. ² Teq ya imam in ya iben anon a hi emayta na bunmo giqurotim hune-gaqta ham. Ad in ya iben anon emayta na bunmo gisawan emad in ya iben samanta dimunta

gigisih ugim usayta na giqurotim hunegsa iben dimunta na anon kabemmo emayta ham.

³ Ari ya gamuk tigibilenta naqmo in ne gisuholan ne giholib ginumlan haiq tiqiyiyta ham. ⁴ Ne ya iholib soqoteq inaq ossa teq ya ne gigo hib tuqosdaiqmo ham. Am wain aben ahulib a hi soqoteq anon a hi emdaqta ham. Ad nazaqmo ne yaqgo hib a hi soqoteq ne ginon a hi em daqaymo ham. ⁵ Am wain na yaqmo ham. Sa ne ya iben ham. On mataw yaqgo hib ossa ta ya in gigo hib osaiqta na in ginon kabemmo emayta ham. Na ezaqgo ne ya ihulos yageq ne ginon araq a hikidikmo em daqay ham. ⁶ Ya imam in on mataw yaqgo hib soqotim a hi osayta na giqurot tayan in miliyawim may bugayta ham. Bilaqne mataw ay aben samanta urot tayim hunegan lehim mayaqta nazaq ham. Mataw am aben naqanta ginuwim faqab eman oyaqta ham. ⁷ Nazaq iyan ya ne gigo hib ossa yaqgo gamuk ne gigemab ussa ne nagah ginad usaqta na ago susumun yagsa ya ne gimen tiqem negdaiq ham. ⁸ Ya ne gibilenaiq ham. Ne yaqgo disaipel iyeq ginon kabemmo emiy haqaiq ham. Na ezaqgo ya imam daq naqmo ago hib abin ayahta waqaqta ham.

⁹ Ya imam ya inan anad bilaqaqta nazaqmo ya ne ginan inad bilaqaqmo ham. Nazaq iyan ya ne ginan inad bilaqsa ne hi ihulosiy ham. ¹⁰ Ne yaqgo gunun ya tinegta na muz bugsa teq ya ne ginan inad bilaqsa ne a hi ihulos daqay ham. Ya imam ago gunun muz bugsa in ya inan anad bilaqsa ya in a hi hulosaiqta nazaqmo ham.

¹¹ Yaqgo inad dimniy in ne gigemab ayahmo usdaq haqad ya gamuk ka gibilenaiq ham. ¹² Teq yaqgo gunun na in kazaq ham. Ya ne ginan inad bilaqagta nazaqmo ne an anan ginad bilaqanmo ham. ¹³ Mat araq ayogniz ginadin emad gilum-sihad gimen ahol nog hulosdaqta na, daq na in an anan ginad bilaqgo adan bunmo giquriyamim in ameb diqta ham. ¹⁴ Ne yaqgo gunun ya nawa tigibilenta na muz bugad teq ne ya iyognizmo diq tiqiy daqay ham.

¹⁵ Kabibiy mat ago ayahta daq emsa in daq na alulin a hi hurit kemaqta ham. Teq ne nazaq a haiq ham. Ya imam ago hib gamuk bunmo huritta na ya ne tigibilen bug ham. Nazaq iyan ya ne ginan yaqgo kabibiy mataw nazaq a ta hi bilaqdaiq ham. Muran ya ne ginan ya iyognizmo diq tibilaqaiq ham. ¹⁶ Ne ya inan ni i gigo haqan ya a hi osaiqta ham. Haiq ham. Yaqmo ne ginan yaqgo haqan ne osayta ham. Ne yaqgo kabiy emgo haqad ya ne gitowun tiqem ham. Emad ya bilay, Ne leheq yaqgo kabiy emsa ne gigo kabiy na anon eman hay ham. Anon emid teq anon na tuqus tutdaq haqad ya bilay ham. Nazaq iyan ne ya ibinib nagah araq anan Gimam Iyah bulonid in tinegdaq ham. ¹⁷ Ya gunun kazaqmo ne negaiq ham. Ne an anan ginad bilaqsa osiy ham.

Yesus bilam, On mataw og kabta teq gigem meqinta yaqgo disaipel neg daqay ham

¹⁸ Og kab on mataw God gileh ugayta na gigem meqinta negsa teq ne ginad emiy ham. Meb-mebmo in gigem meqinta ya yagiymo haqiy ham.

¹⁹ Helmo ne og kabta iyid teq on mataw og kabta

ne ginan ginad bilaq nagiy ham, in gimo an anan ginad bilaqsa osayta nazaqmo ham. Teq haiq ham. Ya on mataw og kabta bunmo gilikmanib ne giluwiyim giwaqan ne og kabta a ta hi iyay ham. Nazaq iyan on mataw og kabta gigem meqinta ne negayta ham. ²⁰ Teq on mataw God gileh ugayta na in ya ibaymuzad imeqin toneq in ne gibaymuzad gimeqin ton daqaymo ham. Ari on mataw yaqgo gamuk huriteq in ne gigo gamuk tuhurit daqaymo ham. Nazaq iyan ya mebmemo ne gibilenim bilay, Kabibiy mat in ago ayahta a hi itiyondaq hayta na ne anadin emiy ham.

²¹ Mataw og kabta na in mat ya iqeman bolta na ago a hi huritayta ham. Nazaq iyan ya ibin ne gigo hib ussa in ne gibaymuzad gimeqin ton daqay ham. ²² Helmo ya mataw na gigo hib boleq a hi gibilenta iyid in daq meqinta emayta na ananin a hi waq nagiy ham. Teq ya bolim tigibilen ham. Nazaq iyan in daq meqinta emayta na ananin tuwaq daqay ham. Ananin waqad in gamuk araq bilaq daqayta haiq tiqiy daqay ham. ²³ Mat agem meqinta ya yagad in agem meqinta God ugaqtamo ham. ²⁴ Mat araq boleq ya kabiy emta nazaq in a hi em nag ham. Nazaq iyan ya og kab boleq kabiy a hi emta iyid mataw og kabta in daq meqinta emayta na ananin a hi waq nagiy ham. Teq haiq ham. Ya og kab bolim kabiy emsa in ahol tuwaq kemiy ham. Ahol waqad in gigem meqinta ya yagad in ya imam tuqugaymo ham. ²⁵ In gigo daq nawa na in gamuk araq in gigo marorib mar tonan usaqta na tuwol net bug ham. Gamuk na bilam,

Mataw na gigem meqinta samanta yagiy haqad in bilam ham. *Buk Song 35.19; 69.4*

²⁶ Ari ya imam ago hib leheq teq ya ne giteqsor na emid ne gigo hib tuboldaq ham. Na in God ago Bugaw Dimunta gamuk helta bilaqaqta ham. In Gimam Iyah inaq osaqta ham. In boleq ya mat ezaq diqta na ago ne tigibilendaq ham. ²⁷ Teq kwaziqmo ya og kab kabiya alulin emsa ne ya ibiyad osim bo muran kawa tiqiy ham. Nazaq iyan ne nagah gimeb ahol waqiyta na ago ne on mataw gibileniymo ham.

16

¹ Ne ginad ya inan helmo haqayta na hi hulosiya haqad ya gamuk ka gibilenaiq ham. ² Abey mataw ne gibaymuzsa ne in ginaq bit humab wolaytab humab a ta hi wol daqay ham. Helmo kam nab

mataw na ginad em daqay, I Yesus ago mataw ka ginol emad i bilaqne God ayon tamaz em nog iyauq haq daqay ham. ³ Mataw na ya imam ago a hi huritayta ham. Ad in yaqgo a hi huritaymo ham. Nazaq iyan in ne nazaq tigiton daqay ham.

⁴ Abey mataw nazaq ne gimeqin tonsa ne yaqgo gamuk ka anadin a ta em daqay haqad ya muran kawa ne tigibilenaq ham.

God ago Bugaw Dimunta boleq kabiya emdaqta na ago Yesus bilam

Kwaziqmo ya nenaq luw osad nagah kagan ago ya ne a hi gibilenta ham. Na ezaqgo ya nenaq osad iyan ham. ⁵ Ari muran ya muleqim ya imam iqeman bolta na ago hib ta lehayq ham. Ta teq

ne gigo araq diq ibilenim bilaqaq, Ni edob lehaq? nazaq in a hi susumun yagaq ham. ⁶ Ad muran ya gamuk ka gibilensa ne huritad ginad a hi em hasad ne gigem afaqan diq iyaq ham. ⁷ Ya helmo ne gibilenaiq ham. Ya ne gilumsihnan haqad ya gihulosim imam ago hib tilehaiq ham. Ya nab a hi lehid teq ne giteqsor na ne gigo hib a hi bolnag ham. Nazaq iyan yaqmo leheq teq mat na emid ne gigo hib tuboldaq ham. ⁸ In og kab boleq on mataw God gileh ugayta na bunmo giqisihunsa in daq meqinta emay na ago gihol tiloyin daqay ham. Ad in giqisihunsa in ezaq toneq God ameb titnonta iy daqayta na ago tuhurit daqay ham. Ad in giqisihunsa in teq hazizirib tursa God in gigo daq gilum kemdaqta na ago in ginad tiqem has daqay ham. ⁹ On mataw God gileh ugayta bunmo in ya inan helmo a hi haqayta ham. Nazaq iyan ne giteqsor na boleq in on mataw na giqisihunsa in daq meqinta emay na ago gihol tiloyin daqay ham. ¹⁰ Teq ya imam ago hib lehid ne a ta hi ibiy daqay ham. Nazaq iyan ne giteqsor na in on mataw og kabta na giqisihunsa in ezaq toneq God ameb titnonta iy daqayta na ago tuhurit daqay ham. ¹¹ Teq God in mat meqinta og ka wamuzim osaqa na hazizirib emim ayon tibilamta ham. Nazaq iyan ne giteqsor na in on mataw God gileh ugayta bunmo giqisihunsa in teq nazaqmo hazizirib tursa God in gigo daq gilum kemdaqta na ago in ginad tiqem has daqay ham.

¹² Yaqgo gamuk kabemmo ne gibilendaiqta usaq ham. Teq ne muran huritgo ginad siqim iyaq ham. ¹³ Ari abeb God ago Bugaw gamuk helta bilaqaqta na boleq in ne ginad wamuzsa

ne gamuk helta bunmo alulin tuhurit daqay ham. Teq in anadibmo gamuk a hi gibilendaqta ham. In yaqgo hib gamuk huritaqta naqmo tigibilendaq ham. Ad in nagah abeb teq gwahtiqaqta na ago tigibilendaqmo ham. ¹⁴ God ago Bugaw na in ya ibin emid ayah iydaq ham. Na ezaqgo in yaqmo igo gamuk waqeq ne gibilendaq ham. ¹⁵ Ya imam ago nagah bunmo in yaqgota ham. Nazaq iyan ya bilay, God ago Bugaw in yaqmo igo gamuk waqeq gibilendaq hay ham.

Yesus bilam, Ne gigem afaqan iyaqta na hiiqysa teq ne ginad tidimniydaq ham

¹⁶ Kam asitmo tihiiqiyid teq ne a ta hi ibiy daqay ham. Ad kam asitmo loq nog iyeqmo ne a ta ibiy daqay ham. ¹⁷ Haqan in ago disaipel asor an bulonim bilaqiy, In bilaqaq, Kam asitmo tihiiqiyid teq ne a ta hi ibiy daqay haqaaq haqiy. Ad kam asitmo loq nog iyeqmo ne a ta ibiy daqay haqaaq haqiy. Teq in bilaqaq, Na ezaqgo ya imam ago hib lehaiqta na ago haqad in bilaqaq haqiy. Gamuk ko alulin ezaq diqta in i gibilenaq? haqiy. ¹⁸ Haqadmo in bilaqiy, Kam asitmota nawa in anan bilamta na in naga diq anan bilaqaq? haqiy. Nan kowa in bilaqaqta ko alulin ago i ginad a hi em hasauq haqiy.

¹⁹ Haqsa Yesus anad tiqam, Yaqgo disaipel in nan na ago susumun yagnan ginad emay ham. Haqad in gibilan, Ya bilay, Kam asitmo tihiiqiyid teq ne a ta hi ibiy daqay hay ham. Ad kam asitmo loq nog iyeqmo ne a ta ibiy daqay hay ham. Nan nawa ya bilayta na ago ne an bulonad osay ye?

ham. ²⁰ Ya helmo ne gibilenaiq ham. Ne gaqad gaq ayahmo tuwaz daqay ham. Sa on mataw God gileh ugayta na in ginad diq tidimniy daqay ham. Ne ginad ayahmo meqniydaq ham. Ta teq ne ginad meqniydaqta na hiquysa ne ginad tidimniy daqay ham. ²¹ Aw amun baysa anad meqniyaqta ham. Na ezaqgo in amun emdaqta akaman tugwahtim ham. Ari in amun tiqemimmo in santitiy na anadin a ta hi emaqta ham. Na ezaqgo in ago amun muturta og kab tugwahtimta na ago in anad tidimniyaq ham. ²² Ad nazaqmo muran ne ginad ayahmo meqniyaq ham. Teq abeb ya bo ne ta gibiydaiqta nabmo ne ginad a ta dimniydaq ham. Ginad dimniysa mataw ne gigo ginad dimniy na walemgo biyab a hi iy daqay ham. ²³ Kam nab ne nagah araq ago a ta hi susumun yag daqay ham. Ya helmo gibilenaiq ham. Ne nagah araq ago ginad emad ya ibinib imam bulonsa in tinegdaq ham. ²⁴ Kwaziqmo ne nagah araq waqgo haqad ya ibinib a hi susumuniyta ham. Ari muran ya ne gibilenaiq ham. Ne susumuneq teq ne tuwaq daqay haqaiq ham. Waqeq ne ginad dimniy hassa osad ne nagah araq ago ginad a hi meqniydaq ham.

Yesus bilam, Ya og ka ago zaway tuquriyam bug ham

²⁵ Gamuk kawa ya bilaqaiqta ka ya gamuk awowunmo bilaqaiqta ham. Ari abeb teq ya gamuk awowun amalib a ta hi gibilendaiq ham. Kam na tugwahtiqlan tonaq ham. Gwahtiqid teq ya imam abin anononmo bilaq sireqeqmo tigibilendaiq ham. ²⁶ Kam nab ne ya ibinibmo

Gimam Iyah tisusumun ug daqay ham. Ya ne gimen Gimam Iyah susumun ugid in ne gilum-sihdaq nazaq ya a hi bilaqdaiq ham. Na ezaqgo negmo teq Gimam Iyah tubulon daqay ham.

²⁷ Ne ya inan ginad bilaqsa osiyta ham. Ad ya imam ago hib osim bolta na ne anan helmo tihaqiymo ham. Nazaq iyan Gimam Iyah ne ginan anad bilaqagta ham. ²⁸ Kwaziqmo ya imam inaq osim teq ya hulosim og kab bolta ham. Ta muran ya og ka hulosad ya imam ago hib ta lehaiq ham.

²⁹ Haqan in ago disaipel bilaqiy, Muran ni nan tibilaq sireqaq haqiy. Bilaq sireqad ni gamuk awowun a ta hi bilaqag haqiy. ³⁰ Muran i ginad tiqem hasauq haqiy. Ni nagh bunmo ago tuhurit kamta haqiy. Mataw gigo susumun ginadib ussa in a hi bilaqsamo ni amenin emaqta haqiy. Nazaq iyan i ginad emauq, Ni God-mo agerab osim bolta haqauq haqiy. ³¹ Haqan Yesus amenin emim bilam, Muran ne helmo tihaqay ye? ham. ³² Ne huritiy ham. Mataw ne gimuzsa ne hares iyad giquqibab takeq tileh daqay ham. Lehad ne ya ihulosid ya imomo tuqosdaiq ham. Kam na tugwahtiqlan tonad teq in tugwahtimta nog tiqiy ham. Ta teq ya imomo diq a hi osdaiq ham. Na ezaqgo ya imam in ya inaq osaqta ham. ³³ Ne ya iholib soqoteq inaq osad ne gigem kute nemdaq haqad ya gamuk ka gibilenaiq ham. Ne og kab ossa afaqan teq ne gigo hib tugwahtiqlaq ham. Teq ne giwaz meqniyyi ham. Ya og ka ago zaway tuquriyam bugta ham.

17

Yesus in ago disaipel gimen God bulon

¹ Yesus gamuk nawa na tibilaqim teq in ame ulilib Heven-ib gwalsa bilam, Ya imam ham, ya ibin ayah iydaqta na akaman tugwahtim ham. Nazaq iyan ni nitatin abin emid ayah iyan ham. Ayah iyid teq in ni nibin emid ayah tiqiydaqmo ham. ² Ni og kab on mataw bunmo giqeman in ni nitatin ahaqenib tiqiyiy ham. Ad ni nitatin zaway ayahmo tuqugmo ham. Zaway ugan in mataw ni uga na giqemid in tuteqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay ham. ³ Teq os dimunta ahiqiy haiqta na alulin in kazaq ham. On mataw God diqmo ago tuhurit daqay ham. Huritad in Yesus Krai mat ni eman bolta na ago tuhurit daqaymo ham. Mataw na i gigo nazaq diq huriteq teq in os dimunta kuluwa-kuluwmo osayta na tuwaq daqay ham. ⁴ Ni kabiy yagta na ya eman tihiqiy bug ham. Ya nazaq emim nibin eman og kab ayahmo diq tiqiy ham. ⁵ Kwaziqmo og ka a hi gwahtiqsamo ya ibin ayahta inaq ni nimeb osyaiqta ham. Ari muran ni ya ibin ayahta na a ta yagid kwaziqmo ya nimeb osyaiqta nazaqmo ya ta osiq ham.

⁶ Ni on mataw og kabta asor giyagan ya in gigo hib ni nibin eman ulal tiqiy ham. Mataw na in ningota ham. Teq ni mataw na tigiyaq ham. Yagan ya ningo gamuk gibilenan in tumuz bugay ham. ⁷ Muran in ginad emay, Ni nagah bunmo yagta na in ninmo ningo hib bolta haqay ham. ⁸ Na ezaqgo ya gamuk bunmo ni yagta na tigibilen

bug ham. Teq ya ninaq osan ni ya iqeman bolta na ago in huritim anan helmo tihaqaymo ham.

⁹ Ni yaqgo on matawmo diq gilumsihdaq haqad ya kawa ni tinibilenaiq ham. Ya og kab on mataw gileh nigayta na gimen a hi nibilenaiq ham. Haiq ham. Ni on mataw giyagta naqmo ni gilumsihdaq haqad ya nibilenaiq ham. Na ezaqgo mataw naqmo in ningota ham. ¹⁰ Yaqgo on mataw in ningota ham. Ad ningo on mataw in yaqgota ham. Nazaq iyan yaqgo on mataw na gigo hib ya ibin ayahta tuway ham. ¹¹ Muran ya og kab a ta hi osdaiq ham. Ta teq yaqgo on mataw ka og kab tuqos tut daqayta ham. Os tutsa ya gihuloseq ningo hib tilehdaq ham. Ya imam dimun diqta ham, ni nibin ayah diqta na tiyag ham. Nazaq iyan ni yaqgo mataw ya ibinib osayta ka giwamuz ham. Giwamuzsa in ginad gigem amulikmo iyeq osiy ham. Ya ninaq ginad gigem amulikmo iyim osauqta nazaq ham. ¹² Ni nibin ayahta na tiyag ham. Yagan ya mataw ya ibinib osayta ka giwamuzsa in dimunmo osayta ham. Ya in giwamuzsa in gigo araq diq nabag a hi iy ham. Ari mat amulikmo ni anan bilam, In teq meqniydaq hamta naqmo amomo in nabag iyta ham. Iyan daq na in ningo marib mat na ananin usaqta na tuwol net bug ham.

¹³ Muran ya ningo hib tilehaiq ham. Teq yaqgo inad dimniy in yaqgo on mataw gigemab ayahmo usdaq haqad ya og kab nenaq osad gamuk kagan bunmo tigibilen bug ham. ¹⁴ Ya og kabta a haiq ham. Ad nazaqmo ya ningo gamuk yaqgo on mataw tinegan in ya isen muzim in og kabta a haiqmo ham. Nazaq iyan on mataw og kabta

in yaqgo on mataw gigem meqinta negayta ham.

¹⁵ Ni yaqgo on mataw giwaqid in og kab a ta hi os daqay haqad nazaq ya a hi nibilenaiq ham. Yaqgo on mataw og kab ossa ni giwamuzsa mat meqinta na hi gimeqin tonan haqad ya nibilenaiq ham.

¹⁶ Ya og kabta a haiq ham. Ad nazaqmo yaqgo on mataw in og kabta a haiqmo ham. ¹⁷ Ningo gamuk in helmo diq ham. Nazaq iyan ningo gamuk helta na in yaqgo on mataw gigemab kabiya emsa ni giqemid in ningo on matawmo diq iyiy ham. ¹⁸ Ni ya iqeman ya on mataw og kabta gigo hib bolta nazaqmo ya igo on mataw ka giqeman in on mataw na gigo hib tilehaymo ham. ¹⁹ Yaqgo on mataw ka in ningo gamuk helta huriteq teq in gihol bunmo nigad in ningo kabiya amomo emgo os daqay haqad ya nazaqmo ihol bunmo tinigim ya ningo kabiya amomo emgo tuqosaiq ham.

²⁰ Ari ya mataw kawa nenaq osaiqta ka gimomo ginan a hi nibilenaiq ham. Haiq ham. Mataw ka leheq on mataw ta asor gibilenid helmo haq daqayta na inaqmo ya ginadin emad gamuk ka nibilenaiq ham. ²¹ Nibilenid ni yaqgo on mataw na bunmo giqemid in ginad gigem amulikmo iyeq os daqay haqad. Ya imam ham ni yaqgo hib ossa ya ningo hib osaiqta nazaqmo yaqgo on mataw in i gigo hib osiy haqad ya inad emaiq ham. Ossa on mataw ni gileh nigayta na in nazaq gibiyad in ya inan bilaq daqay, Helmo God in mat na eman bolta haq daqay ham. ²² Ni ya ibin eman ayahmo tiqiy ham. An yaqgo mataw ya ibinib gigem ginad amulikmo iyeq os daqay haqad ya ihol abin ayahta na in tineg ham. Negid ya ni

ninaq gigem amulikmo iyim osauqta nazaqmo in tuqos daqaymo haqad ham. ²³ Ya in gigo hib ossa ni yaqgo hib tuqosdaq ham. Nazaq iyid teq yaqgo on mataw ka gigem amulikmo tiqiy haseq os daqay ham. Ossa og kab on mataw ni gileh nigayta na in gibiyad ginad em daqay, Helmo haq daqay, God-mo Yesus eman bolta haq daqay ham. Haqad ni ya inan ninad bilaqaqta nazaqmo ni yaqgo on mataw ginan ninad bilaqaqta na ago in tuhurit daqaymo ham.

²⁴ Ya imam ham, uliq ya osdaiqta nab ya on mataw ni giyagta na nenaq osnan inad bilaqaq ham. Ya nenaq ossa in ya ibin ayahta teq ya ihol anuwan ni giyagta na ahol tuwaq daqay ham. Kwaziq diqmo og ka a hi gwahtiqsamo ni ya inan ninad bilaqsa osta ham. Na ago ni nagah aseseqta na tiyag ham. ²⁵ Ya imam ham, ni daq titnonta emaqta ham. Og kab on mataw gileh nigayta na in ningo a hi huritayta ham. Teq ya ningo tuhuritta ham. Sa ni ya iqeman bolta na ago yaqgo on mataw ka tuhuritiymo ham. ²⁶ Ya nibin eman yaqgo on mataw gigo hib ulal tiqiyta ham. Teq ya nibin emid in gigo hib ulal tiqiy hasdaq ham. Ulal iy hassa teq ni ya inan ninad bilaqaqta na ago adan in gigo hib ussa ya in gigo hib tuqosdaiqmo ham.

**Yesus santitiy sorim moqim teq
ta eram**

18

*Judas Yesus waqim bab gibenab am
(Matyu 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53)*

¹ Yesus gamuk na bilaqim tihiqiyan in ago disaipel nenaq lehim yuw anan Kidron haqay na asarqan tuqurotiy. Yuw na aqurumun kozaq ban uzaq araq gel tonan usta. In yuw asarqan na urotim lehim in uzaq

na agelin aduganib le tugwahtiqliy. ² Teq Judas mat Yesus bab gibenab emdaqta na in saw na ago hurittamo. Na ezaqgo kam kabemmo Yesus ago disaipel nenaq uzaq nabmo leheq humab wol yaqayta na ago. ³ Nazaq iyan Judas in mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyogniz Farisi nenaq gigo hurmey asor teq Rom gigo bab mataw asor giwaqim in dan giqisihunim giqad saw nab tuboliy. Bolad mataw na em sebur giwaqim teq in lam sul mideran oysa in giwazim giqad boliy.

⁴ Bolan Yesus daq bunmo aholib gwahtiqaqta na ago tuhuritim in mataw biyahta na gigerab loqim tisuusumun nag, Ne nog diq nagunay? ham.

⁵ Haqan mataw na bilaqiy, I Yesus uliq Nasaret-ibta nagunim bol haqiy. Haqan Yesus bilam, Na yaqmo kawa ham. Haqsa Judas mat Yesus bab gibenab emdaqta na in nab turmo. ⁶ Ari Yesus bilam, Na yaqmo kawa haqanmo mataw na hureq hasim ta lehim ogib woqim tuqusiy.

⁷ Sa Yesus a ta gibilan, Ne nog diq nagunay? ham. Haqan mataw na bilaqiy, Yesus Nasaret-ibta haqiy. ⁸ Haqan Yesus bilam, Ya ne tigibilenta ham. Yaqmo kawa haqaiq ham. Ari ne yaqmo inagunsun teq ne yaqgo mataw ka gihulosid lehiy ham. ⁹ In nazaq bilaqadmo in teko God bulonim bilam, Ya mataw ni giyagta na giwamuzsa in gigo araq diq nabag a hi iy hamta na in tuwol net bug.

¹⁰ Yesus nazaq haqanmo Saimon Pita baqir araq asanib sihenim a bolta na tuhureq has. Hureq hasimmo in mat araq adeksan aqabun ger qwatayanmo ogib tuwom. Mat na anan Malkus haqayta. In tamaz mat danmebta ago kabibiy mat araq. ¹¹ Anmo Yesus in Pita bulon, Ni baqir asanib ta sihen ham. Ni ninad ezaq emaq? ham. Ya imam gog yagan ya ayuwun a hi uluw bugdaiq e? ham.

Mataw Yesus waqim Anaz ago hib a lehiy

¹² Ari bab mataw gigo amebta inaq teq Juda gigo hurmey na in Yesus wazim warigib am tuwazi. ¹³ Am wazim danmeb in waqim ad Anaz ago hib tilehiy. Anaz in mat anan Kayafas haqayta na alen. Teq ulig nab Kayafas in tamaz mat danmebta iyim osta. ¹⁴ Mat naqmo kwaziqmo Juda mataw gibilenim bilam, Mat amulikmo on mataw bunmo gimen moqdaqta na in dimunmo hamta amatin.

Pita Yesus gileh ug

(Matyu 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Sa Saimon Pita ayow disaipel araq inaq in Yesus muzim inaq tamaz mat danmebta na ago bitab tilehiy. Lehan mat ayahta na in disaipel araq na ago tuhuritta iyan disaipel naqmo Yesus muzim inaq bit na ago gel aduganib le tugwah-tim. ¹⁶ Sa Pita dan ezab asanibmo titur. Tursa tamaz mat danmebta na in disaipel araq na ago huritta iyan disaipel na bolim aw dan ez wamuzim turaqta na bulonad teq in Pita waqim inaq aduganib le ta gwahtim. ¹⁷ Gwahtiqa aw na Pita susumun ugim kazaq bulon, Luweq ni inaqmo

mat ko ago disaipel iydaq ham. Haqan Pita bilam, Ya in ago disaipel a haiq ham. ¹⁸ Teq saw amuditqan iyim tim ginolsa kabibiy mataw asor hurmey nenaq faq ulaman tuqoyta azamotin kiskismo oysa in iterad nab turiy. Tursa Pita le mataw na nenaq faq iterad nab turmo.

Tamaz mat danmebta na Yesus ayon hazizir am (Matyu 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Ari Yesus tamaz mat danmebta na ameb tursa mat na in Yesus ago disaipel ginan susumun ugim teq in Yesus ago suleq in bilaqyaqta na anan tisusumun ugmo. ²⁰ Susumun ugan Yesus amenin emim bilam, Ya on mataw bunmo ulalabmo gibilenyaiq ham. Sirisirimo Juda on mataw bo bit humab wolaytab teq Tempel ago gel aduganib humab woleq ossa ya suleq negyaiq ham. Ya gamuk araq ulilemimmo a hi bilaqyaiq ham. ²¹ Nagaqgo ni susumun yagaq? ham. Ya mataw suleq negta naqmo ni susumun neg ham. In yaqgo gamuk hurit kemiyta ham. ²² In gamuk nazaq bilaqanmo hurmey araq nab turta na era Yesus amanmanan wolimmo bulon, Nagaqgo ni nazaq gamuk atoranmo bilaqad ni tamaz mat danmebta ka ago gamuk amenin emaq? ham. ²³ Haqan Yesus bilam, Edowa ya nan meqinta bilay? ham. Ni muran kawa mataw ka gimeb bilaqsa ya huritiq ham. Haiq iyid ta nagaqgo ya gamuk helta bilaqsa ni ya inolay? ham. ²⁴ Anmo Anaz in Yesus aben aqamun inaqmo eman tamaz mat danmebta Kayafas ago hib tilah.

Pita a ta bilam, Ya Yesus ago a hi hurit ham (Matyu 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Sa Saimon Pita mataw na nenaq faq iterad tursa in susumun ugim buloniy, Luweq ni mat na ago disaipel araq iydaqmo haqiy. Haqan in bilam, Ya in ago disaipel a haiq ham. ²⁶ An tamaz mat danmebta ago kabibiy mat araq in uzaq nab Pita in ago asenlul araq adeksan urotan in ahol wamta iyan in bilam, Ninmo daqag uzaq aduganib in inaq ossa ya nibiy ham. ²⁷ Haqan Pita a ta bilam, Na ya a haiq ham. Haqanmo kurek tigayon.

*Mataw Yesus wazim ad Pailat ago hib lehiy
(Matyu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5)*

²⁸ Ari tarommo diq Juda mataw aseseqta na in Yesus wazim Kayafas ago bit hulosim in waqim ad Pailat ago hib tilehiy. Lehim in gavman amebta na ago bit aduganib le a hi gwahtiqliy. In ginad emiy, Luweq i God ameb gihol anumlan inaq iyid i Pasova akaruwun a hi neqam haqiy. ²⁹ Haqad in asanib Pailat amen emim tursa Pailat gigerab bolim tisuusumun nag, Mat na ezaq tonan ne amalib nan emnan a boliy? ham. ³⁰ Haqan mataw na amenin emim bilaqliy, Mat ka daq meqinta a hi emid i ningo hib ad a hi bol nag haqiy. ³¹ Haqan Pailat gibilan, Ne mat na waqeq a leheq negmo gigo maror amalib ago daq ulum kemeq wastitayiy ham. Haqan Juda mataw na bilaqliy, Ne Rom gunun ayahta eman igmo ginadib mat araq wol emid moqgo azawayin haiqgam haqiy. ³² In nazaq bilaqad kwaziqmo Yesus in naga daqin amalib moqdaqta anan bilamta na in tuwol net bugiy.

³³ Ari mataw na nazaq bilaqan Pailat ahol bu-liyim le ago bit ayahta na aduganib ta gwahtim. Gwahtiqim in Yesus lilewunan bolan tisusumun ug, Ni Juda on mataw gigo king e? ham. ³⁴ Haqan Yesus bilam, Ninmo ninad emad gamuk na bi-laqaq o haiq mat araq nibilenan ni nazaq ya inan bilaqaq? ham. ³⁵ Haqan Pailat amenin emim bilam, Ya Juda mat a haiq ham. Ninmo ningo walmataw teq ninmo ningo mataw tamaz emayta gigo aseseqta naqmo in ni niwazim yaqgo hib a boliy ham. Ni daq ezaq diqta am? ham.

³⁶ Haqan Yesus bilam, Yaqgo maror in og kabta a haiq ham. Ari yaqgo maror og kabta iyid teq yaqgo kabibiy mataw eraqeq ya ibabun nenaq an wolsa mat araq ya iwaqeq bab gibenab a hi iqem nag ham. Ta teq yaqgo maror in og kabta a haiq iyan yaqgo mataw nazaq a hi emay ham.

³⁷ Haqan Pailat bulon, Ni bilaqaq, Yaqgo maror in og kabta a haiq haqsa ya inad emaiq, Ni king araqagya haqaiq ham. Haqan Yesus bilam, Ni ya inan bilaqaq, Ni king araq haqaaq ham. Teq ya kawa ni tinibilen kemaiq ham. Ya gamuk helta bilaqaiqta naqmo in yaqgo kabiy ham. Ya inen iqeman ya kabiy naqmo emgo og kab gwahtiyta ham. Gwahtiqim ya gamuk helta bilaqsa mataw gamuk helta muzinayta na bunmo in ya iquez huritayta ham. ³⁸ An Pailat susumun ugim bilam, Naga gamukin in gamuk helta? ham.

Pailat Yesus hulosisid lehgo bilaqan Juda mataw hulosisy

(Matyu 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25)

Pailat nazaq bilaqim teq in asanib Juda gigerab le a ta gwahtim. Gwahtiqim in kazaq gibilan, Ya mat ko ago afaqan araq nagunim ahol a hi way ham. ³⁹ Teq ne gigo daq ne ulig bunmo Pasova akamnib mat araq irquran osaqta atowun emim ibilenan ya hasan gwahtiqaqta ham. Nazaq iyan ne ginad ya Juda gigo king ko aqamun hasid ne gigo hib lehdaq e? ham. ⁴⁰ Haqan mataw na dedibmo bilaqiy, Nawa na haiq haqiy. Ni Barabas-mo hulosis bol igan haqiy. Mat anan Barabas haqayta na in gunun othasad mataw haresmo ginol titayad gigo es nagah giwaqyaqta amatin.

19

Pailat bilam, Yesus ayib dom woliy ham

¹ Ari teq Pailat in Yesus waqim ago bab mataw gibenab eman in tuwoltitayiy. ² Woltitayim teq in am اساسuin inaqta waqim tal tonim king ago balaw nogta afaqinib tiqemiy. Emim teq in tubusan araq kakaqta waqim aholib emiy. ³ Emim in agerab loqeq bulon yaqay, Ni Juda gigo king-mo diqta haq yaqay. I nibin wazan ulilibmo gwalehaq haq yaqay. Haqadmo in amanmanib tuwol yaqay.

⁴ Sa teq Pailat bit asanib gwahtiqim Juda mataw na a ta gibilan, Ne huritiy ham. Ya mat na ago daq meqinta araq ahol a hi way ham. Nazaq iyan ya waqeq ad asanib tubolnan ham. ⁵ Haqanmo Yesus afaqinib am اساسuin inaqta na teq tubusan kakaqta na aholib ussa in asanib mataw biyahta na gimeb bo tugwahtim. Gwahtiqa

Pailat gibilan, Mat ka ahol waqiy ham. ⁶ Haqan mataw tamaz emayta gigo aseseqta na giyogniz hurmey na nenaq in Yesus ahol waqad dedibmo bilaqiy, Mat na ayib dom woliy haqiy. Ayib dom woliy haqiy. Haqan Pailat gibilan, Negmo waqeq a le ayib dom woliy ham. Ya in ago daq meqinta araq ahol a hi way ham. ⁷ Haqan Juda mataw aseseqta na amenin emim bilaqiy, I gigo maror aduganib gunun araq ayahta usaq haqiy. Sa mat na i gigo gunun na itiyonim bilam, Ya God atatin ham haqiy. In nazaq haqan i gigo gunun na bilam, In moqan ham haqiy.

⁸ Haqan Pailat gamuk na huritim in rab naqmo hiqiyyaq. ⁹ Ad in Yesus waqim inaq ago bit aduganib a ta gwahtiqim in susumun ugim bilam, Ni edob bolta? ham. Teq haiq. Yesus gamuk amenin araq a hi bilam. ¹⁰ Anmo Pailat bulonim bilam, Ni yaqgo gamuk amenin a hi emdaq e? ham. Ya niqamun hasid ni samanmo gwahtiqgo azawayin ya iholib usaq ham. Teq ya ni ayib dom wolgo azawayin ya iholib usaqmo ham. Na ni ninad a hi emaq e? ham. ¹¹ Haqan Yesus bilam, Mat ulilib osaqta naqmo in zaway na nigta ham. In zaway na a hi nigid ni daq araq ya iholib emgo nibin hiqiy nag ham. Nazaq iyan mat ya iwaqim ni nibenab amta na in ni niquriyamim in daq meqin diqta am ham.

¹² Yesus nazaq bilaqan nab Pailat in Yesus hulosis lehgo adanteqin tinagunyaq. Ta teq Juda mataw na lileyim bilaqiy, Mat na bilaqaq, Yaqmo king araq haqad in Sisa ago babmo diq iyim luwaq haqiy. Ni hasid lehid teq ni Sisa ayow a hi iydaq haqiy.

¹³ Haqan Pailat gamuk na huritim in Yesus waqim ad asanib a ta gwahtim. Gwahtiqim in ago ban in mataw gigo daq gilum kemad osaqta nab in tuqos wom. Ban na in bit ago veranda araq anan Gig Rireniy haqaytab usta. Hibru nanib in veranda na anan Gabata haqayta. ¹⁴ Teq kam na in Pasova ayon nagah wastitayayta akaman. Ari kam nab zeq ayahtab 12 kilok nazaq Pailat ago ban nab tuqos woqim osad in Juda mataw na gibilan, Ahol waqiy ham. Ne gigo king kawa turaq ham. ¹⁵ Haqan Juda mataw na lileyim bilaqiy, Wol emid moqan haqiy. Wol emid moqan. Ayib dom wolid in moqan haqiy. Haqsa Pailat tisusumun nag, Ya ne gigo king ka ayib dom woldaiq e? ham. Haqan mataw tamaz emayta gigo aseseqta na bilaqiy, Sisa amomo in i gigo king haqiy. I gigo king araq haiq haqiy. ¹⁶ In nazaq haqan teq Pailat in giqez muzinim in Yesus waqim ayib dom wolgo bab mataw gibenab tiqam. Eman in Yesus waqim ad tilehiy.

Mataw Yesus ayib dom woliy

(Matyu 27.32-44; Mak 15.21-32; Luk 23.26-43)

Ari in Yesus waqim ad tilehiy. ¹⁷ Lehsa Yesus inmo ago ay na sorim ad tilehyaq. Lehad in uliq ayahta na hulosim garah akululqan araq anan Gifaqin Agolgolan haqayta nabmo in tugwalehiy. Hibru nanib garah akululqan na anan Golgota haqayta. ¹⁸ In garah nab tugwalehim saw nab teq in Yesus ayib dom tuwoliy. Wolad in mataw gigermo Yesus inaq ayib dom giwoliymo. Araq Yesus aqabun ban tursa araq anasaran ban turyaq. Sa Yesus in gilikmanib liqabmo turyaq.

¹⁹ Dom tuwolan teq Pailat mataw gibilenan in Yesus ayib dom woliyta na ananin mar tonim afaqinib tuqotheniy. Gamuk na in kazaq mar toniy.

JUDA GIGO KING YESUS ULIQ NASARET-IBTA

²⁰ Teq saw Yesus ayib dom woliyta na in Jerusalem agerab usaqta. Teq in gamuk mar tonim ay afaqinib emiyta na in Hibru gigo nanib teq Rom gigo nanib teq Grik gigo nanib mar toniyta. Nazaq iyan Juda on mataw kabemmo leh bolad luwad in gamuk na ahol tuwaq yaqay. ²¹ Sa teq Juda gigo mataw tamaz emayta gigo aseseqta na lehim Pailat bulonim bilaqiy, Ni gamuk “Juda gigo king” nazaq ni a hi mar ton nagta haqiy. “Mat ka bilam, ‘Ya Juda gigo king hamta’ ” nazaq ni mar ton nagta haqiy. ²² Haqan Pailat bilam, Nab iyan ham. Ya gamuk tumar tonta na in dimunmo ham. Nazaq usan ham.

²³ Ari mataw bab emayta na in Yesus ayib dom tuwolim teq in ago tubusan giwaqim huseran humab aweweq nazaqmo iy. Iyan in amulik-mulikmo giholyon humab amulikmo waq yaqay. Ad in Yesus ago aholsihen araq waqiymo. Tubusan na in laplap urotim a hi inityta. Na in ahol amulikmoqmo atutan haiqta. ²⁴ Nazaq iyan bab mataw na an bulonim bilaqiy, I tubusan ka hi hiksirequq haqiy. I gig amikmikta hunegad mat nog ameb iyeq in tuwaqdaq haqiy. In nazaq bilaqim in gamuk araq God ago marib usaqta na tuwol net bugiy. Gamuk na bilam,

In yaqgo tubusan giwaqim an huserim giholyon waqiy ham. Ad in gig amikmikta hunegim

yaqgo iholsihen waqiymo ham. *Buk Song 22.18*

Gamuk nazaq usta iyan in daq nazaqmo tiqemiy.

²⁵ Ari Yesus anen diq teq in anen amikta teq mat anan Klopas haqay na awe anan Mariya haqayta na teq Mariya araq uliq Magdala-ibta na in bunmo ay Yesus dom wolán turaqta na asenab turiy. ²⁶ Tursa Yesus anen teq in ago disaipel in anan anad bilaqta na in giger ay agerab diq tursa Yesus ame wo tigibiy. Gibiyadmo in anen bulonim bilam, Kanen ham ni nitatin nawa turaq ham. ²⁷ Haqad in ago disaipel na bulonim bilam, Ni ninen nawa ham. Haqan kam nab disaipel na in Yesus anen waqim inmo anen nog iyan in wamuzad inaq tuqosyaq.

Yesus mom

(Matyu 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Daq na tihiqiyan Yesus anad tiqam, Yaqgo kabiy bunmo tihiqiy ham. Haqad in gamuk araq God ago marib usaqta na tuwol net bugnan haqad in bilam, Ya yuwnan moqaiq ham. ²⁹ Teq deg araq wain ayun agon iyta ate gwalim usta nab os. Ossa Yesus bilam, “Ya yuwnan moqaiq” haqanmo mataw nab turiyta na in ay anan hisop haqayta aben araq waqim amotnib tubusandek am wazim wain ayun na ulum turim Yesus ateb tiqemiy. ³⁰ Eman Yesus sisowim huloadmo in bilam, Kabiy tihiqiy ham. Haqadmo in afaqin runan woqanmo in ahol awitan hulosanmo tilah.

Bab mat araq Yesus azawarnib ulum

³¹ Ari kam mataw Yesus ayib dom woliyta na in Juda gigo lotu ayon nagah wastitaygo akaman.

Kam na hiqiyid babeq Juda gigo lotu akaman ayahta na tugwahtiqdaqta. Nazaq iyan Juda mataw aseseqta na in mataw moqiyta gisan hullosid lotu akaman ayahta nab ayib usgo gituw hiqiyiy. Nazaq iyan in le Pailat tubuloni, Ningo mataw gicemid leheq mataw ayib usayta na gisen wolbiyayid in hidmo moqiy haqiy. Moqid teq in gisan ayib walemiy haqiy. ³² Haqan mataw bab emayta na lehim in Yesus agerab mataw giger dom wolan turiyta na gisen tuwolbiyayiy. ³³ Gisen wolbiyayiyim teq in Yesus ago hib loqiy. Loqim Yesus tekomo tumoqim ussa in ahol waqiy. Nazaq iyan in asen a hi wolbiyayiy. ³⁴ Ta teq bab mataw na gigo araq in ago em waqim Yesus azawarnib tuqulum. Ulumanmo anedan yuw inaqmo gwahtiqad woqyaq. ³⁵ Ari mat wagam ka mar tonta na in ame anonab daq na ahol wamta. Ahol waqim ne huriteq Yesus anan helmo haq daqay haqad in gamuk ka mar ton. Mat na ago gamuk ka in hel diqtaqmo. Ad inmo anad emaq, Ya gamuk mar tonta ka in helmo diq haqaq. ³⁶ Ari bab mat na daq nazaq emim in God ago marib gamuk araq usaqta na tuwol net bug. Gamuk na bilam,

In aditin araq a hi wolbiyay daqay ham. *Buk*

Song 34.20

³⁷ Ad gamuk ta araq God ago marib usaqta na in kazaq bilam,

In mat ulumiyta na ahol tuwaq daqay ham.

Sekaraya 12.10

*Yesus moqan asan hodhodab a lehiy
(Matyu 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56)*

³⁸ Ari daq na bunmo tihiqiyan teq Josep uliq Arimatea-ibta na lehim Pailat bulonim bilam, Ya Yesus asan waqeq a le yay tonnan ham. Mat na in Yesus ago disaipel araqtam. Teq in Juda gigo rabad in ahol ulilemyaqta. In Pailat nazaq bulonan Pailat bilam, Dimunmo ham. Haqan Josep le Yesus asan ayib tuwalam. ³⁹ Samo Nikodemus mat kwaziqmo taromab Yesus ago hib lahta na in bolmo. Bolad in masil ahuran dimunta giger mir teq alow inaq buliyyta na in waqim ad bol. Masil na ago afaqan in 30 kilo nazaqta. ⁴⁰ Ari giger na Juda gigo daq mat moqan yay tonayta na adan muzinim in Yesus asan waqim masil ahuran dimunta na asanib hunegim teq in tubusanib net muzim a lehiy.

⁴¹ In kabiyy na eman tihiqiyan ari saw Yesus ayib dom woliyyta nab uzaq araq dimunta usta. Teq hodhod araq muturta aduganib mat araq momta asan eman a hi usta in uzaq nab usmo. ⁴² Nazaq iyan Pasova ahumabun ayon nagh wastitayayta akaman na tihiqiynan tona in lotu akaman ago gunun awaz meqinta na anadin emad in hodhod sinsin usta nabmo Yesus asan eman tuqus.

20

Yesus hodhodab eram

(Matyu 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ari Sande tarom naqmo saw a hi hastitay bugsa Mariya uliq Magdala-ibta hodhodab tilah. Lehim gig ayahta hodhod aqez ituqim usta na ulum buliyan lehan hodhod aqez hasim ussa in ahol tuwam. ² Ahol waqad in sibim le Saimon Pita teq disaipel araq Yesus in anan anad diq

bilaqaqta na gibilenim bilam, Iyahta nabag hodhodab tuwaqiy ham. Waqim in a le edob emiyta na i a hi hurit ham.

³ Haqan Pita ayow disaipel araq na inaq eraqim uliq huload in hodhodab tilehiy. ⁴ In sibim lehad teq disaipel araq na in Pita uriyamim sibti-tayimmo lehim in ameb hodhodab tugwahtim. ⁵ Gwahtiqim asanib turad in kuh tonim wiliyanim ame hodhod aduganib loqim tubusanmo ussa in ahol wam. Teq in hodhod aduganib lo a hi gwahtim. ⁶ Samo Saimon Pita abeb bolimmo in hodhod aduganib le tugwahtim. Gwahtiqim in tubusan samanmo ussa ahol tuwam. ⁷ Ahol waqad tubusan amalib Yesus afaqin irquriyta na anononmo ayim aholbin eman ossa in ahol waq ton. ⁸ Sa disaipel hodhodab iturim le gwahtimta na inaqmo hodhod aduganib le gwahtiqim in nagan nagan ahol tuwammo. Ahol waqad nabmo in helmo Yesus hodhodab tigram ham. ⁹ Disaipel giger na in Yesus moqeq teq ta eraqdaqta na ago agamukan God ago marib ahol waq yaqayta teq in gamuk na alulin diq ginad a hi em has yaqay.

¹⁰ Admo in muleqim in gigo uliqab ta lehiy.

*Mariya uliq Magdala-ibta na Yesus ahol wam
(Matyu 28.9-10; Mak 16.9-11)*

¹¹ Ari Mariya hodhod aqezab asan ban turad in tigaqyaq. Gaqadmo in wiliyanim hodhod aduganib ame tilom. ¹² Loqimmo Yesus moqan asan eman usta nab angelo giger gigo tubusan husta inaqta nab ossa in tigibiy. Araq Yesus afaqin usta asawnib ossa araq Yesus asen usta

asawnib os. ¹³ Osad in giger Mariya kazaq buloniy, Aw, ni nagaqgo gaqaq? haqiy. Haqan in bilam, Yaqgo Iyahta nabag tuwaqiy ham. Waqim in a le edob emiyta na ya a hi hurit ham.

¹⁴ Mariya nazaq bilaqim in ahol buliyimmo Yesus nab tursa ahol tuwam. Ta teq Yesus-mo turaq nazaq in anad a hi am. ¹⁵ Samo Yesus susumun ugim bilam, Neng, ni nagaqgo gaqaq? ham. Ni nog nagunaq? ham. Haqan Mariya anad am. Uzaq ka anamren daqag ham. Haqad in bulon, Mat ayah ham ni mat momta na asan waqeq a lehsun iyid teq ni edob amta na ibilenid ya le waqnan ham. ¹⁶ An Yesus in Mariya anan biyim bulon, Mariya ham. Haqanmo Mariya ahol buliyim in Hibiru nanib bilam, *Rabonay* ham. Gamuk 'rabonay' na alulin 'tisa' haqayta. ¹⁷ Haqanmo Yesus bulon, Ni ya hi iwaz ham. Ya ulilib imam ago hib a hi lehaiq ham. Teq ni ya imaqbaban gigo hib leheq kazaq gibilen ham. Yesus inmo amam teq ne gimam inaqmo ago hib tilehaq haqad ni gibilen ham. In ago God teq ne gigo God inaqmo ago hib lehaq haqad ni gibilen ham. ¹⁸ An Mariya uliq Magdala-ibta na lehim disaipel gibilenim bilam, Ya Iyahta ahol tuway ham. Haqad Yesus gamuk bulonta na in tigibilen bug.

Disaipel Yesus ahol waqiy

(Matyu 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ari Sande imisor diq disaipel in Juda mataw ginan rabad bit aduganib gihol adanin otim tuqosiy. Ossa Yesus bo in gilikmanib turad gibilan, Ne gigem kute neman ham. ²⁰ In nazaq

bilaqim teq in ahol aben teq azawaran tigiqisi-hun. Giqisihunsa in Iyahta ahol waqad ginad ayahmo dimniy yaqay. ²¹ Ginad dimniysa Yesus a ta gibilan, Ne gigem kute neman ham. Ya imam iqeman bolta nazaqmo ya ne giqemid ne tileh daqaymo ham. ²² In nazaq bilaqim teq in ahol aqurin ulam hasan in gigo hib lehsa in gibilan, Ne God ago Bugaw Dimunta waqiy ham. ²³ Ne mataw gibileneq bilaq daqay, God ne gigo daq meqinta tigiwalam haqsa in gigo daq meqinta giholib hiqiysa tuqos daqay ham. Ari ne gibileneq bilaq daqay, God ne gigo daq meqinta a hi walemaq haqid in gigo daq meqinta na giholib soqoteq ussa in tuqos daqay ham.

Tomas Yesus ahol wam

²⁴ Ari Yesus disaipel gigerab gwahtimta nab disaipel araq anan Tomas haqayta na in nenaq a hi os. Tomas anan araq Didimus haqayta. ²⁵ Abeb Tomas bolan disaipel buloniy, I Iyahta ahol tuwaw haqiy. Haqan Tomas bilam, Ya in abenab dom woliyta na asawan ahol waqad ya iben le dom woliyta na abatlan teq emub ulumiyta na abatlan waz waqeq teq ya helmo tihaqdaiq ham. Muran ya helmo a hi haqdaiq ham. Haiqmo diq ham.

²⁶ Ari Sande ta araq nab Yesus ago disaipel bit nab a humab ta woliy. Humab wolim ossa Tomas in nenaq tuqos. Mataw na gihol adanin bunmo otim bit aduganib ossa Yesus in gilikmanib bo a ta gwahtim. Gwahtiqim turad in gibilan, Ne gigem kute neman ham. ²⁷ Haqadmo in Tomas tubulon, Ni niben akurgan araq ya ibenab dom woliyta

asawnib kab emeq teq ni ya iben ahol waq kem ham. Ahol waqad ni niben emid bo ya izawaran ka waz waqanmo ham. Ad ni ninad haresmo emaqta na o tob iysa ni ya inan helmo haq ham. ²⁸ Haqan Tomas amenin emim bulon, Ni yaqgo Iyahta ham. Ni yaqgo God ham. ²⁹ Haqan Yesus bulon, Ni nime anonab ya ibiyim teq ni ya inan helmo tiham ham. Ari mataw ya a hi ibiyadmo inan helmo haqayta na in tidimniyim osay ham.

Jon gamuk ka mar tonta alulin

³⁰ Ari Yesus daq azawayin inaqa kabemmo disaipel gimeb giqamta. Teq ya bunmo wagam kab a hi mar ton. ³¹ Ya Yesus awagamun asormo kawa ya tumar tonta ka ne ahol waqad ne Yesus anan Krai haqad teq ne in anan God atatin tihaq daqaymo haqad ya gamuk ka mar tonta. Ne Yesus abin nazaq diqta anan helmo haqeq teq ne kayeqmo kuluwa-kuluwmo tuqos daqay.

**Yesus hodhodab eraqim ame
gigerta disaipel gimeb a ta
gwahtim**

21

Disaipel 7 nazaq Yesus ahol waqiy

¹ Ari abeb Yesus disaipel gimeb a ta gwahtim, yuw akurorqanta anan Taiberiyas* haqayta na ago lan aqezab. Teq in ago mataw gimeb gwahtimta na awagamun kazaq. ² Kam araqaq Yesus ago disaipel asor humab wolim osiy. Mataw

* **21:1:** Yuw akurorqanta na anan araq Galiliy haqayta. Ni Jon 6.1 nab teq ahol waq.

na ginan kazaq: Saimon Pita teq Tomas anan araƣ Didimus haqayta na teq Nataniyel uliq Kana saw Galiliy-ibta na teq Sebediy atatniz giger na teq disaipel ta asor gigermo in bunmo araƣibmo osiy. ³ Ossa Saimon Pita gibilan, Ya le dob hunegeƣ nabiƣ waƣnan ham. Haƣan in ayogniz na buloniy, I ninaƣmo leham haƣiy. Haƣad in le muy araƣab gwalim tilehiy. Lehim tarom nab in nabiƣ araƣ diƣ a hi waƣiy.

⁴ An tarommo saw tihastitaysa Yesus bolim lan ezab titur. Tursa disaipel ahol a hi waƣ hasiy. ⁵ Sa Yesus gibilan, Onmin ham ne nabiƣ araƣag waƣiy ye? ham. Haƣan in bilaƣiy, Haiƣ diƣ haƣiy. ⁶ Haƣan Yesus gibilan, Ne dob hunegid muy aƣabun ban woƣid teƣ ne nabiƣ asor tigiwaƣ daƣay ham. Haƣan in dob hunegan woƣan nabiƣ kabemmo diƣ dobub tuwoƣiy. Woƣan in dob hureƣ yo hiƣiy yaƣay, nabiƣ kuluw diƣmo iyan. ⁷ Sa disaipel araƣ Yesus in anan anad bilaƣaƣta na in Pita bulon, Ko Iyahtaƣmo ham. Haƣan Saimon Pita in “Ko Iyahta” haƣan huritim in kabiƣ emnan haƣad ago aholsihen hasim eman usta na waƣim aholib ta emim in yuwmeb sortukim woƣim Yesus ago hib amim tilah. ⁸ Lehsa disaipel ta asor na muyib osad dob anabiƣnaƣ wazim hureƣim ad lan ezab tuboliy. Na ezaƣgo in lan ezab sinsinmo 90 mita nazaƣ osiy.

⁹ Disaipel na bolim lan ezab tuwoƣimmo faƣ araƣ ulaman tuƣoyta azamornin kiskismo oysa in ahol waƣiy. Teƣ faƣ azamornib nabiƣ oyad ussa bret faƣ aƣerab ossa in ahol waƣiyimo. ¹⁰ Samo Yesus gibilan, Ne nabiƣ muran waƣiyta na asor a

bolih ham. ¹¹ Haqan Saimon Pita le muyib gwalim dob anabiqnaq na kamisib ussa in wazim hureqan yuw adekib tigan. Nabiq aseseqta kabemmo diq 153 nazaqmo dobub woqim usta. Teq dob a hi tartay. ¹² An Yesus gibilan, Ne boleq didaq neqiy ham. Haqsa disaipel araq diq in “Ni nog?” nazaq a hi susumun ug yaqay. Na ezaqgo in bunmo ginad tiqemiy, Ka Iyahta qmo haqiy. ¹³ An Yesus eraqim bolim bret waqim tinag. Negad teq in nabiq waqim nazaqmo ton.

¹⁴ Ari ka Yesus ame ezeqmanta in disaipel gimeb gwahtimta, in hodhodab ta eraqim teq.

Yesus ayow Pita inaq an anobun wastitayiy

¹⁵ Ari disaipel didaq tineqan abeb Yesus in Saimon Pita tubulon, Jon atatin Saimon ham nabag ni mataw kagan giquriyamim ni ya inan ninad diq bilaqaq e? ham. Haqan Pita bilam, Ege Iyahta ham. Ya ninan inad diq bilaqaqta na ni tuhurit ham. Haqan Yesus bulon, Ni yaqgo sipsip amidgotniz didaq neg ham.

¹⁶ Haqad Yesus ame gigerta a ta bulon, Jon atatin Saimon ham ni ya inan ninad diq bilaqaq e? ham. Haqan Pita bulon, Ege Iyahta ham. Ya ninan inad bilaqaqta na ni tuhurit ham. Haqan Yesus bulon, Ni yaqgo sipsip giblymuz ham.

¹⁷ Teq Yesus ame ezeqmanta a Pita ta bulonim bilam, Jon atatin Saimon ham ni ya inan ninad bilaqaq e? ham. Haqan Pita nab afaqan tiqiy. Na ezaqgo Yesus ame ezeqmanmo susumun ugim bilam, Ni ya inan ninad bilaqaq e? hamta na ago iyan. Haqan Pita bulon, Iyahta ham ni nagah bunmo ago tuhuritta ham. Ya ninan inad

bilacaqta na ni tuhuritmo ham. Haqan Yesus bulon, Ni yaqgo sipsip didaq neg ham. ¹⁸ Ya helmo nibilenaig ham. Ni minmin osad ni nihol wastitayim nihulib am hurorim ni edob lehnan ninad usta nab ni lehmo tilehyaqta ham. Ari abeb ni adinowan tiqiyeq teq ni niben wazid eraqsa mat araq nihulib am huroreq in niwageq saw ninad a hi usaqtab niqad tilehdaq ham. ¹⁹ Na Pita daq ezaqta amalib moqad in God abin emid ayah iydaqta na ago in Pita nazaq bulonta. Haqad in bulon, Ni ya imuzeq bol ham.

Yesus in ago disaipel anan anad bilaqyaqta na anan bilam

²⁰ Ari Pita ahol buliyim disaipel Yesus in anan anad bilaqyaqta na gimuzim nenaq lehsa in ahol tuwam. Mat naqmo kwaziqmo Yesus ago disaipel nenaq didaq neqad in banab ahol wol emim Yesus anognib us nog iyad in afaqin Yesus abanib emim bulon, Iyahta ham nog niwageq bab gibenab niqemdaq? hamta na amatin.

²¹ Pita in disaipel na ahol waqad teq in Yesus bulon, Iyahta ham mat ko teq ezaq iydaq? ham.

²² Haqan Yesus bulonim bilam, Ya inad mat na ossa ya muleqeq ta boldaiq haqid na in ningo nagah a haiq ham. Ni ya imuzeq bol ham. ²³ Teq Yesus nazaq haqan abeb gamuk na Yesus ago on mataw gigo hib le ayahmo diq iyta. Iyan mataw na ginad em yaqay, Disaipel na a hi moqdaqta haq yaqay. Ta teq Yesus bilam, Mat na a hi moqdaq nazaq in a hi bilam. Haiqqam. In bilam, Ya inad mat na ossa ya muleqeq ta boldaiq haqid na in ningo nagah a haiq haqad in Pita bulonta.

²⁴ Ari disaipel naqmo in daq nagan bunmo amebmo ahol waqim in awagamun mar tonta. An i mat na ago tuhurit. In a hi katiyad gamuk heltaqmo mar tonta.

²⁵ Ta teq Yesus kabiy daq kabemmo diq gique-man mat na asormo mar ton. In Yesus daq amta na bunmo awagamun mar ton bugta iyid ya inad emaiq. Amarin gwahtiqeq osdaqta na abanan og kab hiqiy nagta haqaiq.

God Ago Maror Muturta Agamukan
The New Testament in the Bargam Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Bargam long Niugini

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bargam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-05

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

e6d4bba7-efc9-5580-b990-ee6b0ef92064